

núm. 1

desembre 2022

Segona època

www.abadib.es

ABADIB

pinakes

BUTLLETÍ INFORMATIU DE L'ASSOCIACIÓ DE BIBLIOTECARIS, ARXIVERS I DOCUMENTALISTES DE LES ILLES BALEARS

editorial

SUMARI

El 6 de febrer de 2022, l'ABADIB, l'Associació de Bibliotecaris, Arxivers i Documentalistes de les Illes Balears, començava no sense pocs entrebancs la seva nova etapa i quasi podem dir que la seva refundació. Antics associats varen recollir les demandes de nous i més joves professionals que volien formar part d'un projecte comú de defensa i afiançament formatiu de la professió.

Els esdeveniments varen estar a punt de fer-nos morir d'èxit, dit això sense cap classe de supèrbia si no de realitat. En un any hem fet més que moltes altres associacions fins i tot la nostra mateixa en tota l'anterior etapa.

Aquesta carrera plena de noves oportunitats i bones experiències queden reflectides en aquest butlletí, el *Pinakes*, la vella revista de l'ABADIB, de la que es conserva només un número, l'1 de 1996 de fa més de vint-i-sis anys.

Fins i tot hem aconseguit relançar la vella revista, ara totalment digital.

En aquest butlletí es repassa doncs la bona marxa de les activitats de l'associació que de manera succinta enumerem per ordre cronològic aquí:

- Participació en el codi deontològic
- Conveni amb ESAGED
- Conferència de l'ESAGED
- Integració en FESABID
- Visita als grups parlamentaris per dir la nostra sobre la Llei d'arxius
- Presentació de les al·legacions a la Llei d'arxius
- Seminari en col·laboració amb el IEA Dret a l'oblit
- Participació en Arxiu Felanitx amb Dia internacional dels Arxius

Editorial

Col·laboracions

Aportacions d'ABADIB a la Llei d'Arxius i Gestió Documental de les Illes Balears

Participació de l'ABADIB al codi deontològic de la SEDIC

Seminari: Dret a la informació i dret a l'oblit en l'administració pública

Participació d'ABADIB amb motiu de la commemoració del Dia Internacional dels Arxius a Felanitx

Assemblea general de FESABIB- Mesa Junta electoral

Participació d'ABADIB en la Comissió de Cultura de les Illes Balears

Història

Vers un retorn a la història de balears tardorromana

Jornades

I Jornada ABADIB'22: Gestió documental, administració electrònica i arxiu

La importància de dissenyar i implantar un SGDEA en el marc d'una Política de Gestió Documental

La Gestió documental a l'eAdministració

El canvi cap a l'eAdministració és una realitat

L'evolució de l'era analògica a la digital

Digitalización y archivo: los nuevos roles del profesional

Los fondos Next Generation: una oportunidad para el desarrollo de la administración y archivo electrónico

L'indicador de l'estat dels arxius a les Illes Balears. Presentació dels resultats de l'enquesta de la situació dels serveis arxivístics

III Edición Congreso Nacional de Archivo y Documento Electrónico cNADE

V Jornades tècniques d'Arxius portuaris

Cursos i conferències

Curs: Tecnologies per al gestor de la informació

Conferències de l'ESAGED

Notícies breus

Premis i distincions

Agenda

- Curs formatiu a la UIB de Recursos informàtics per a professionals
- I Jornada ABADIB'22, amb la formulació d'un indicador il·les de la realitat de l'Administració electrònica
- Jornada Cnade
- Assemblea General FESABID Elecció de la nova Junta Directiva 2022-2024
- Assistència a la Jornada de l'Autoritat Portuària
- Participació en Comissió de Cultura de les Illes Balears

Queden per l'any qui ve el més important:

- Conveni amb la CAU, Conferència de Archiveros Universitarios
- Conveni amb el COBDC, Col·legi Oficial de Bibliotecaris i Documentalistes de Catalunya
- Conveni marc amb la UIB per fomentar estudis de postgrau de la nostra professió amb el total suport de FESABID

I sobre tot el primer CALL FOR PAPERS de la història d'ABADIB, dirigida aquesta crida amb el vessant de les biblioteques de tota casta, des de les municipals fins a les escolars obertes a formar part les aportacions presentades per part de tots els que s'hauran presentat al futur CALL FOR PAPERS de l'any vinent, segurament el mes d'abril o maig.

Finalment, l'any 2023 hauria d'acabar amb la presentació en l'Assemblea de FESABID del PowerPoint d'aquestes activitats, del butlletí que està llegint ara i donant compte del contingut del següent número.

Llarga vida a l'ABADIB i millor realització i satisfacció professional per tot el col·lectiu!

CRÈDITS

Títol: Pinakes. Butlletí informatiu de l'associació de bibliotecaris, arxivers i documentalistes de les Illes Balears.

Edita: Associació de Bibliotecaris, Arxivers, Documentalistes de les Illes Balears (ABADIB) Monestir La Real camí Real 3, 07010. Es Secar de la Real. Palma.

Tel. 971-750495
secretaria@abadib.es | www.abadib.es

ISSN: 1135-9188
D.L.: PM-63-1996

Direcció i administració:

Montserrat Puyol Rodríguez
Juan Miguel Álvarez Martínez
Esther Molina Costa
Francisco Oliver Lamilla
Albert Josep Vich Nicolau

Maquetació i disseny:
Elena Gili Sampol

Pinakes és una revista d'accés obert, gratuïta. Es publica sota la llicència [Creative Commons Atribució-NoComercial 4.0 Internacional](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0),

Antics i nous associats assistents a la Sessió extraordinària de l'ABADIB on es va triar la nova Junta directiva

Junta ABADIB	
Presidenta	Montserrat Puyol Rodríguez
Vicepresident	Juan Miguel Álvarez Martínez
Secretària	María Esther Molina Costa
Tresorer	Francisco Oliver Lamilla
Vocals	Margalida Santandreu Pons Albert Vich Nicolau Julia Muñoz Cabrera
Representant a Menorca	Joana Maria Garau Sobrino
Representant a Eivissa-Formentera	Ana Colomar Marí

Aportacions d'ABADIB a la Llei d'Arxius i Gestió Documental de les Illes Balears

Montserrat Puyol Rodríguez
Presidenta d'ABADIB

El 4 d'abril l'ABADIB va presentar al Registre del Parlament de les Illes Balears setanta aportacions al Projecte de Llei d'Arxius i Gestió Documental de les Illes Balears:

Projecte de llei d'arxius i gestió documental de les Illes Balears

En data de 8 de febrer de 2022, el Govern va remetre al Parlament de les Illes Balears el Projecte de Llei d'Arxius i Gestió Documental de les Illes Balears per a la seva aprovació com a llei.

ABADIB, en la seva nova etapa, ha aprofitat la modalitat de presentació de propostes per la via de participació ciutadana i ha volgut fer algunes aportacions per completar conceptes i definicions inspirant-se també en altres lleis similars que també hi son en tràmit, com son les de les comunitats autònomes de Madrid, Illes Canàries a més de la recent aprovada del País Basc en maig de l'any 2021.

Antecedents

La Junta Interinsular d'Arxius de les Illes Balears, a la reunió de l'11 d'abril de 2018, va acordar la modificació de la Llei 15/2006, d'Arxius i Patrimoni documental de les Illes Balears. La feina d'elaboració d'un nou document en aquest sentit per part del grup d'arxivers de les Balears, coordinats per tècniques de la

conselleria de Cultura, Participació i Esports del Govern de les Illes Balears, va finalitzar el febrer de 2019. El document va seguir la tramitació prevista per als avantprojectes de llei.

Consideracions

Durant els 3 anys de tramitació de l'avantprojecte de llei que ens ocupa, la gestió documental i les tecnologies de la informació i la comunicació han avançat força. En aquest període s'ha aprovat nombrosa normativa (lleis, reglaments, normes tècniques) que regula aspectes de l'administració electrònica, com el Reial Decret 203/2021, de 30 de març, pel qual s'aprova el Reglament d'actuació i funcionament del sector públic per mitjans electrònics, entre d'altres.

Aportacions d'ABADIB

Aquesta llei s'aplica als documents, de qualsevol tipologia, i als arxius, tant públics o privats, que integren o poden integrar el patrimoni documental de les Illes Balears. En conseqüència, les aportacions d'ABADIB, s'han ocupat de definicions de terminologia arxivística, patrimoni documental, gestió de documentació electrònica i regim d'inspecció i auditoria, a més de correccions puntuals en termes de valoració documental, l'equiparació de consideració arxivística dels dos òrgans consultius, els arxius històrics, la referència al subsistema de la documentació dels historials clínics, o la titu-

laritat de la documentació dels càrrecs públics i la insistència del sigil en el tractament de les dades personals.

ABADIB considera que vist l'escàs desplegament que ha tingut la Llei 15/2006, proposam molt especialment que l'articulat d'aquesta llei es desenvolupi al màxim, per tal de favorir l'elaboració posterior de les corresponents disposicions reglamentàries. I finalment observam també que les càrregues funcionals derivades d'aquest llei difícilment es faran si no hi ha un increment notable del personal tècnic amb formació adequada per tal fi.

Per arribar a aquest moment primer es varen realitzar tot un seguit d'entrevistes amb els distints grups parlamentaris en les quals es va fer una veritable tasca informativa sobre un tema molt específic.

A part d'aquestes entrevistes, es varen dur a terme al menys 2 reunions amb l'equip tècnic de la conselleria en les que ens demanaven quines eren de les setanta aportacions, les que consideràvem més importants.

En aquestes reunions sempre varem dir que l'avantprojecte de la llei era un text en versió molt breu, massa condensant i que no contemplava tot el ventall de possibilitats normatives importants, -com eren els apartats d'inspeccions, els arxius clínics, els de polítics- a més de l'ús d'una terminologia arxivística molt reduïda. Incidirem que totes les aportacions proposades eren igualment importants i que per això les havíem introduït.

Una vegada exposades aquestes consideracions podem informar que finalment es varen acceptar, i per tant es recullen al text legislatiu, el 33,47 % de les propostes de l'associació.

Les aportacions no són totalment homogènies. Algunes són qüestions terminològiques i altres són de text complet d'alguns punts de l'articulat. Alguns articles han estat acceptats en la seva majoria, com les definicions, i també hi ha aportacions que són de total autoria d'ABADIB com són els articles: 21, 54, 57, 67, 76, 77 i l'addicional 4.

Per blocs l'acceptació quedaria així:

A l'exposició de motius, I:

- Proposta 1.- Paràgraf 8 complet.
- Proposta 2.- Acceptació en el punt 8: Regular el marc de les "auditories, inspeccions".

TÍTOL I. DISPOSICIONS GENERALS

Article 1. Objecte i principis d'actuació:

- Proposta 3.- Al punt 4, eliminació del terme "noves" referit l'ús de tecnologies

Article 2. Definicions.

- Proposta 4.- Acceptació de 22 definicions. Passant de les 19 inicials a les 41 definicions finals que hi figuren a la llei.

Article 4. Cens d'arxius i documents de les Illes Balears

- Proposta 5, 6 i 7.- Acceptació de 3 termes molt importants: planificació del patrimoni documental, inventari electrònic, i del personal.

TÍTOL III. SISTEMA ARXIVÍSTIC DE LES ILLES BALEARS

Article 21. Directori d'Arxius de la comunitat:

- Proposta 8.- Els 4 punts d'aquest article són de total autoria de les propostes de l'ABADIB.

Article 24. Estructura

- Proposta 9.- S'ha eliminat la lletra destinada al Subsistema Arxivístic del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. Segons l'explicació de què el CES ha de gaudir de la mateixa consideració de no ser considerat subsistema diferenciat, igualment que l'altre òrgan consultiu com és el Consell Consultiu.

Article 33. Arxiu del Govern

- Proposta 10.- Al punt 3 sobre la conveniència de personal qualificat per l'arxiu del Govern, s'incorpora el terme també "i dels arxius centrals".
- Proposta 11.- Al punt sobre l'Arxiu

electrònic unificat de la CAIB s'afegeix que és l'arxiu únic "dels expedients finalitzats".

Article 47. Funcions de la gestió documental:

- Proposta 12.- al punt sobre les funcions aplicades als document s'afegeix el terme, la conservació "i la preservació".

Article 50. Formats dels documents electrònics:

- Proposta 13.- Al punt 1. S'afegeix garantir "la preservació"
- Proposta 14.- Al punt 1. El document electrònic s'ha de "preservar" i conservar
- Proposta 15.- Al punt 3 "s'han d'aplicar accions de preservació digitalització

Article 51. Metades dels documents electrònics

- Proposta 16.- Afegir les sigles (NTI) i (ENI)

Article 53. Mesures de seguretat dels documents electrònics

- Proposta 17.- la conservació "i la preservació" dels documents electrònics.

Article 54. Còpia electrònica de documents en suport paper

- Proposta 18.- TOT aquest article i els 3 punts es d'autoria nova per ABADIB.

Article 55. Arxiu electrònics de cada una de les administracions públiques i custòdia de documents electrònics en el sistema Arxivístic de les Illes Balears.

- Proposta 19.- Cadascun dels subsistemes arxivístics ...ha de garantir... la conservació i "la preservació" dels documents electrònics.

Article 56. Característiques i garanties essencials de la gestió documental electrònica

- Proposta 20.- garantir-ne la conservació "i la preservació"

Article 57. Funcions específiques dels sistemes de gestió documental en relació amb els documents electrònics

- Proposta 21.- TOT aquest article i els 2

punts es d'autoria nova per ABADIB

Article 58. Ingrés de documents

- Proposta 22.- ... amb la finalitat de la conservació "i la preservació"

Article 59. Transferència de documents

- Proposta 23.- Acceptació de tot el punt 5 d'aquest article:

5. La transferència de documentació històrica s'ha de dur a terme tot respectant el principi de procedència.

Article 65. Eliminació de documents

- Proposta 24.- substitució del terme destruir pel d'eliminació: no es poden "eliminar" mentre subsisteixi el valor probatori de drets...

- Proposta 25.- substitució del terme destruir pel de eliminació: Tampoc no es poden "eliminar" els documents que en el futur puguin tenir un valor informatiu o històric.

- Proposta 26.- Tot el punt 2 d'aquest article 65 és de total autoría d'ABADIB:

2. Els documents només es poden eliminar d'acord amb els criteris establerts en les taules d'avaluació que la Comissió Interinsular Qualificadora de Documents hagi validat o sobre les quals hagi dictaminat favorablement, següents els criteris de valoració documental d'acord amb els criteris dels valors primaris (administratius i jurídics) i dels valors secundaris (informatius i històrics) de la documentació avaluada.

Article 63. Qualificació dels documents

- Proposta 27.- Al punt 6 de Són obligacions del personal al serveis dels arxius públics, acceptació del la lletra h) Complir amb el principi de sigil i confidencialitat en totes les activitats vinculades a la gestió documental.

Article 67. Infraestructures dels arxius que integren el Sistema Arxivístic de les Illes Balears

- Proposta 28.- Acceptació de TOT el punt 4 proposta per ABADIB:

4. Els arxius integrats en el Sistema

Arxivístic de les Illes Balears han de disposar d'arxius electrònics amb les mesures de seguretat que estableixin l'Esquema Nacional de Seguretat i la legislació vigent.

Proposta 29.-Acceptació de TOT el punt 5 proposta per ABADIB, en versió resumida:

5. Les instal·lacions o edificacions dels arxius hauran de comptar amb els espais necessaris per a la seva funció així com amb les característiques tècniques i ambientals imprescindibles per garantir la conservació de la documentació en tots els seus formats.

Article 76. Inspecció i auditoria.

- Proposta 30.- Acceptació de TOT aquest article en proposta resumida amb 2 punts per ABADIB.

Article 77. Activitat inspectora.

- Proposta 31.-Acceptació de TOT aquest article en proposta resumida per ABADIB.

Article 80. Classificació i qualificació de les infraccions

- Proposta 32.-Acceptació de la lletra g del punt 4. Són infraccions lleus les accions o omissions següents: g) L'impediment de l'accés als documents de titularitat privada en els temes que preveuen els articles 74 i 75 d'aquesta llei.

Disposició addicional quarta. Història clínica

- Proposta 33.- Acceptació de TOT aquest article en autoria completa d'ABADIB:

Els documents i arxius relatius a la història clínica de les persones usuàries, a què es refereix l'article 14 de la Llei 41/2002, de 14 de novembre, bàsica reguladora de l'autonomia del pacient i de drets i obligacions en matèria d'informació i documentació clínica, es regiran per la seva normativa específica.

Finalment la llei es va aprovar el 26 de juliol de 2022.

Per ABADIB ha estat un èxit les aportacions completes acceptades d'inspecció, auditoria, història clínica. També les més petites incorporades referent a directori electrònic, preservació digital, eliminació de documents, o de subsistemes arxivístics com el CES.

Lamentan algunes absències con alguna referència més concreta al dret de la informació, els documents dels càrrecs públics, Patrimoni documental i accés als documents que contenen dades personals.

I com deiem en el escrit de presentació al Parlament esperam que algunes especificacions d'aquests temes que ens preocupin es desenvolupen en normativa posterior com son el Decret, reglament i funcionament de la Comissió Qualificadora de Documents.

 [Accés a la nota informativa del GOIB](#)

 [Accés a la notícia a Europapress](#)

 [Accés a la Llei 6/2022, de 5 d'agost, d'arxius i gestió documental de les Illes Balears](#)

PONÈNCIA D'ELABORACIÓ DE LA LLEI D'ARXIUS I GESTIÓ DOCUMENTAL DE LES ILLES BALEARS

articipant en la Llei d'arxius.

La Llei 6/2022, de 5 d'agost, d'arxius i gestió documental de les Illes Balears va ser aprovada en sessió plenària de 27 de juliol de 2022, després d'un procés d'elaboració llarg i, sobretot, participat i consensuat, tant en l'àmbit polític com en l'àmbit social. Durant tot el procés d'aquesta llei, és de destacar el paper de l'Associació de Bibliotecaris, Arxivistes i documentalistes de les Illes Balears que ha fet, des del primer moment, una feina acurada, professional i profunda per aconseguir tenir una llei d'arxius adequada a la realitat, adaptada a les condicions i les situacions actuals i amb perspectiva de futur, marcant el pas cap al tractament de la documentació dins del món digital.

Una vegada presentada la llei, i obert el termini d'esmenes parlamentàries, per part d'ABADIB es va presentar un document amb 70 propostes. Aquestes propostes varen ser assumides en la seva majoria per quasi tots els grups del Parlament. Així doncs, podem dir que la llei d'arxius i gestió documental de les illes balears, malgrat ser una llei que surt del poder legislatiu de les Illes Balears, porta incorporada la feina, les necessitats, les intencions i la decisió de l'ABADIB de fer una lectura tècnica i positiva amb la intenció de sumar i aportar.

Reunions amb els diferents grups parlamentaris.

Davant aquest fet innegable, des dels diferents grups parlamentaris que formen l'actual Parlament de les Illes Balears, només podem agrair efusivament aquesta predisposició que, per part de la Direcció d'ABADIB, hem tingut en tot els moments de la tramitació parlamentària de la llei i la seva col·laboració, assessorament i participació constant per poder facilitar la comprensió de determinats aspectes de caràcter tècnic i que sense la qual potser a hores d'ara la llei no tindria la qualitat i la concreció que ara té.

L'objectiu de la llei era actualitzar la norma que regeix a les Illes Balears i garantir, amb la seva modernització, l'assoliment dels reptes del segle XXI. Tenir a l'abast una norma que faciliti poder comptar amb eines tecnològiques per preservar i conservar de manera adequada els documents, tenir estratègies actualitzades per impulsar projectes de divulgació, així com incorporar l'administració de les Illes Balears a l'era digital és fonamental i, per tant, la participació d'ABADIB amb el seu constant suport i suport ha estat clau per aconseguir la millor llei possible per a tota la ciutadania.

El Parlament aprueba la nueva Ley de Archivos con una apuesta por la digitalización

Paraules del Conseller de Fons Europeus, Universitat i Cultura:

En este sentido, Company ha agradecido “la labor excepcional” de la Asociación de Bibliotecarios, Archiveros y Documentalistas de las Islas Baleares (ABADIB), “que ha presentado 70 propuestas trabajadas, analizadas y valoradas con mucho detenimiento”.

Jornada d'aprovació de la Llei d'arxius i gestió documental de les Illes Balears. A la fotografia d'esquerra a dreta: Enric Casanova Peiró (Diputat del PSIB per Eivissa), Catalina Solivellas Rotger (Directora General de Cultura), Vicenç Thomàs Mulet (President del Parlament de les Illes Balears), Miquel Company Pons (Conseller de Fons Europeus, Universitat i Cultura del Govern de les Illes Balears), Montserrat Puyol Rodríguez (Presidenta de l'ABADIB i Cap de l'Arxiu del Govern de les Illes Balears), Joana Maria Bibiloni Antich (Tècnica facultativa de l'Arxiu del Regne de Mallorca), Pilar Carbonero Sánchez (Diputada del PSIB per Menorca) i Ramón Roca Mérida (Director General de Modernització i Administració Digital del Govern de les Illes Balears).

La colaboración de SEDIC y ABADIB en los trabajos de redacción y actualización del código deontológico

Paz Fernández y Fernández-Cuesta
SEDIC, enero 2023

Los profesionales de la gestión de la información cuentan desde 2013 con el *Código deontológico de SEDIC*¹ ratificado unos meses después por FESABID, y desde ésta elevado como guía ética que representa al colectivo de profesionales españoles en la IFLA².

Los trabajos de reflexión y estudio previos a su redacción se organizaron en torno a un Grupo de trabajo de ética en el que la Associació de Bibliotecaris, Arxivers i Documentalistes de les Illes Balears (ABADIB) participó activamente desde el primer momento.

El Grupo de trabajo concibió un texto integrador, educativo, aspiracional y revisable, y también transversal a las diversas manifestaciones del patrimonio - docu-

mental, sonoro, artístico, audiovisual – que conservan y difunden las unidades de información del Estado español: un código ético profesional que sirviera de apoyo en la búsqueda de soluciones éticas a problemas reales y que fuera además estímulo y motivación para un desarrollo de la actividad laboral moralmente satisfactoria como profesionales.

El código deontológico de SEDIC / FESABID fue concebido y redactado entre 2009 y 2012, aún en un momento en el que, por una parte, los servicios y los recursos de información mantenían un alto porcentaje de comunicación física, presencial y analógica, y en el que por otra los datos, el consumo digital, la inteligencia artificial y la ciberseguridad no habían invadido la actividad de bibliotecas, archivos y centros de documentación. Casi una década después de su publicación, el Código deontológico de SEDIC ha sido revisado y actualizado, y una vez más, ha contado con la colaboración activa de la Associació.

1 Sedic (2013). *Código deontológico*. https://www.sedic.es/wp-content/uploads/2019/06/codigo_deontologico_sedic.pdf

2 Fesabid (2013). *Código ético para los profesionales de la información y documentación en España*. Federación Española de Sociedades de Archivística, Biblioteconomía, Documentación y Museística. <http://www.fesabid.org/sites/default/files/repositorio/codigo-etico-esp.pdf>

Un código ético para los dilemas del siglo XXI

Observando los profundos cambios acaecidos en los últimos años en la gestión de la información y la documentación, los miembros del Grupo de trabajo de ética profesional de SEDIC consideraron la necesidad de realizar una reflexión crítica sobre la vigencia de dicho *Código* en el día a día del ejercicio de una profesión en la que el entorno analógico y el entorno digital conviven hoy de una forma plenamente natural, tras una década en la que se han ido incorporando cambios, nuevas herramientas y otras necesidades propias de lo digital de forma casi imperceptible, transformando en gran medida el desarrollo del servicio y que han generado dilemas éticos nuevos, propios del ecosistema digital y de los cambios sociales en la que vivimos.

La digitalización de los servicios ha dado origen a una sociedad digital en cualquiera de sus vertientes. Al igual que la documentación impresa o analógica, la información electrónica y virtual en la actualidad es directamente información, documentación, recursos y servicios digitales. Los gestores de información despliegan su actividad documental y el servicio a los usuarios insertos en lo analógico y en lo digital, sin establecer apenas diferencias entre ambos.

La transformación digital ha facilitado de forma universal el acceso a la información y al conocimiento difundido en las redes sociales, Internet y las plataformas; el desarrollo tecnológico para la captura de perfiles personales, de análisis y segmentación de los datos, para el uso de los algoritmos para el aprendizaje automático de máquinas, la llamada inteligencia artificial son, en principio, aspectos positivos que facilitan asuntos cotidianos múltiples y han propiciado nuevas investigaciones y avances científicos. Todo esas ventajas - aceptadas con agrado por lo que agilizan procesos y promueven el análisis -, sin embargo, han puesto de manifiesto la fragilidad de

la sociedad del siglo XXI en lo relativo a cuestiones de ciberseguridad, el uso perverso de los datos personales, la inseguridad de nuestra privacidad e intimidad, la manipulación y los sesgos intencionados, la desinformación interesada dirigida por grupos de interés y poderes, la ausencia de horarios laborales y el nulo respeto a la desconexión laboral o la necesidad de nuevos derechos fundamentales pensados para el mundo digitalizado, entre otros.

Existen, además, otros valores que la sociedad actual reclama en el comportamiento ético, como son una mayor atención a la diversidad, a las cuestiones de género, a la transparencia, a la sostenibilidad y al medio ambiente, a la protección de los vulnerables o a la utilidad social de las instituciones. Dichas reclamaciones denuncian problemas éticos, algunos de los cuales ya están afectando a los gestores de información en su misión de mediadores entre la información y la ciudadanía: las negativas repercusiones morales, económicas, sociales y políticas del deterioro medioambiental, de la crisis económica, de la incompreensión hacia ciertos grupos de población, emigrantes y personas en riesgo de exclusión social y también los efectos laborales y anímicos de las pandemias globales acaecidas en las últimas décadas, plasmadas en el cambio climático y en los niveles de soledad, desigualdad, pobreza, insatisfacción, violencia o desconfianza en las instituciones.

La observación de los cambios sucedidos solo en los últimos diez años muestra la rapidez con la que se han introducido en la vida diaria de las personas y también su profundo impacto cultural, económico, político y social. Son muchas las organizaciones internacionales que están elevando recomendaciones y directrices, o actualizando sus códigos éticos para incorporar nuevos valores. La UNESCO elaboró en 2021 la *Recomendación sobre la Ética de la Inteligencia Artificial*³, la Unión

3 Noviembre, 2021. "Considerando que las tecnologías de la IA pueden ser de gran utilidad

Europea en enero de 2022 aprobó la *Declaración europea sobre los derechos y principios digitales para la década digital*⁴ y mucho antes, en 2015, la Asamblea General de las Naciones Unidas adoptó la Agenda 2030 del desarrollo sostenible en la que demanda la acción de bibliotecas y archivos para la consecución de sus objetivos⁵.

Asimismo organizaciones afines han emitido informes, posicionamientos o ya han procedido a la actualización de sus códigos éticos: tal es el caso de IFLA alertando sobre los problemas de la inteligencia artificial y la libertad de expresión, la privacidad y la curación masiva^{6,7}

para la humanidad, pero que también suscitan preocupaciones éticas fundamentales, por ejemplo, en relación con los sesgos que pueden incorporar y exacerbar, lo que puede llegar a provocar desigualdad y exclusión y suponer una amenaza para la diversidad cultural, social y ecológica, así como generar divisiones sociales o económicas; la necesidad de transparencia e inteligibilidad del funcionamiento de los algoritmos y los datos con los que han sido entrenados; y su posible impacto en la dignidad humana, los derechos humanos, la igualdad de género, la privacidad, la libertad de expresión, el acceso a la información, los procesos sociales, económicos, políticos y culturales, las prácticas científicas y de ingeniería, el bienestar animal y el medio ambiente y los ecosistemas,..." https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380455_spa

4 Comisión Europea (enero 2022). Entre otros aspectos, se ocupa de las condiciones de trabajo: "Toda persona tiene derecho a unas condiciones de trabajo equitativas, justas, saludables y seguras, así como a una protección adecuada en el entorno digital y en el puesto de trabajo físico, con independencia de su situación laboral y de la modalidad o la duración del empleo". https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_es#documents

5 Véase *Bibliotecas y Agenda 2030: Informe 2021*. Coordinación Alicia Sellés Carot. Madrid: Consejo de Cooperación Bibliotecaria, FESABID, 2022.

6 *IFLA Statement on evidence for Sustainable Development*. Disponible en <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2191/1/IFLA%20Statement%20on%20Evidence%20for%20Sustainable%20Development.pdf>

7 IFLA statement on Libraries and Artificial Intelligence. September 2020. <https://repository.ifla.org/handle/123456789/1646>

el nuevo *Manifiesto IFLA / UNESCO sobre Bibliotecas públicas* de julio de 2022 alerta de la importancia de su función social en la era digital; *IFLA Statement on evidence for Sustainable Development* (Octubre 2022) en la que destaca la importancia de lo digital considerado como oportunidad las comunidades y áreas geográficas más vulnerables; EBLIDA sobre la responsabilidad de bibliotecas en una mayor sostenibilidad de los servicios y del planeta⁸; la American Library Association (ALA) en 2021 ha añadido un nuevo valor relacionado con diversidad y temas raciales⁹.

Trabajos para la actualización del Código deontológico SEDIC y los componentes del grupo de trabajo de ética profesional iniciaron conversaciones en enero de 2021 sobre la necesidad de revisar el Código deontológico y se reunieron por primera vez en marzo de ese año, a invitación de la coordinadora del Grupo, para iniciar una lectura crítica del Código a la luz de los cambios acaecidos.

Se consideró necesaria la inclusión de una persona especialista en cuestiones deontológicas y jurídicas en el mundo digital. De tal manera el GT - tras un debate de propuestas - quedó compuesto por ocho miembros, la mayoría de los cuales ya habían participado en la redacción anterior, de procedencias geográficas y asociativas diversas, con amplia experiencia y conocimiento en ética y deontología

8 EBLIDA. *Implementing Sustainable Development Goals in European Libraries*. <http://www.eblida.org/activities/position-papers.html> y *IFLA statement on Libraries and Artificial Intelligence. September 2020*. <https://repository.ifla.org/handle/123456789/1646>

9 ALA adopts new Code of Ethics principle on racial and social justice. 2021. <https://www.ala.org/news/member-news/2021/07/ala-adopts-new-code-ethics-principle-racial-and-social-justice>. La evolución de las incorporaciones de códigos deontológicos en FAIFE / IFLA es muy significativa: Entre 1980 y 1989 = 1 código; entre 1990 y 1999= 13 códigos; entre 2000-2009= 30 códigos; entre 2010 y 2019 = 11 códigos. (Francis, Mary. op. cit. nota 5).

de nuestra profesión¹⁰.

El Grupo de trabajo ha dedicado especial atención a los nuevos conflictos éticos surgidos de la inserción de los servicios en una plena sociedad digital, considerando además otros dilemas éticos cotidianos en las unidades de información y entre la ciudadanía en su conjunto, enmarcados principalmente en dos ejes: por un lado la necesidad de una mayor atención a la diversidad, a las cuestiones de género, a la transparencia, a la sostenibilidad y al medio ambiente, a la protección de los vulnerables o a la utilidad social de las instituciones; y por otro lado la incorporación en la actualización del Código de valores imprescindibles para una gestión de la información adecuada al ecosistema digital en el que también se desarrolla: acceso abierto, ciencia accesible a todos, datos, aprendizaje de máquinas, curación masiva, captura de datos, análisis de datos, etc. La revisión y la redacción del Código ha tenido en cuenta todos estos asuntos, y en paralelo, se estudiaron los documentos internacionales anteriormente citados generando intensos debates entre los miembros, de ahí que lo que en un principio era una simple revisión, se ha convertido en una reflexión profunda y en un esfuerzo por trasladarlos de

10 El Grupo de trabajo lo componen: Paz Fernández y Fernández-Cuesta. Bibliotecaria. Coordinadora del GT. Ex directora de la Biblioteca / Centro de apoyo a la investigación de la Fundación Juan March, Madrid. Socia de SEDIC. Ana Reyes Pacios. Profesora de Documentación. Universidad Carlos III de Madrid. Socia de SEDIC. Margarita Pérez Pulido. Profesora de Documentación. Universidad de Badajoz. Socia de SEDIC, ANABAD Y ABADMEX. Concepción Rodríguez Parada. Profesora de Documentación. Universitat de Barcelona. Miembro del COBDC. Josep Vives Gràcia. Bibliotecario. Generalitat de Catalunya. Miembro del COBDC y socio de SEDIC. Montserrat Puyol Rodríguez. Archivera. Arxiu del Govern de les Illes Balears. Presidenta de ABADIB. Vicent Giménez Chornet. Archivero, Profesor Universitat Politècnica de València. Miembro del COBDCV. Juan Vicente Oltra. Profesor de deontología y derecho informático y de la información en la Universitat Politècnica de València.

manera simple y sintética a la versión del Código que nos ocupa.

Además, con el deseo de mejorar el texto final y obtener la participación del colectivo profesional se diseñó y remitió a través de IWETEL y redes sociales una encuesta para recopilar el estado de la cuestión sobre los puntos siguientes:

- Interés de cuestiones éticas entre el colectivo profesional.
- Conocimiento y uso del Código deontológico SEDIC /FESABID 2013.
- Impacto de la digitalización de colecciones, procesos y servicios en relación con los valores éticos de la profesión.
- Impacto de la evolución económica, social y medioambiental en relación con los valores éticos de la profesión.
- Contrastar la adecuación del nuevo texto en elaboración con los valores destacados por los propios profesionales.

Conclusión

Nuestro colectivo profesional forma parte de un mismo ecosistema dedicado a la gestión de la información, un bien sensible, esencial, deseado e imprescindible para la libertad de expresión, opinión, conocimiento, educación y criterio democrático de la ciudadanía y de las sociedades.

El texto actualizado del Código deontológico de SEDIC se dirige a los gestores de información en general y a las personas e instituciones vinculadas a SEDIC y a FESABID en particular, ya sean éstas bibliotecarios, archiveros, documentalistas o ya sean otros perfiles profesionales afines, como tecnólogos, informáticos, curadores digitales, gestores de comunidades y redes sociales, científicos y analistas de datos que, de una u otra forma, se ocupan del tratamiento, conservación, análisis, difusión y preservación de la información, ya realicen su labor en organizaciones públicas o privadas.

Los códigos éticos, como documentos que fortalecen el carácter moral de las

personas, de las organizaciones y de las profesiones, deben revisarse periódicamente. A partir de la observación y la reflexión establecen los principios y valores morales que guían el comportamiento y las decisiones en el día a día profesional, por lo que su función de guía complementaria al conocimiento legal y técnico debe adecuarse a situaciones reales, más cuando éstas son novedosas, no regladas, ambiguas e incluso incómodas. Mitigar los riesgos éticos, poner al ser humano en el centro de las decisiones, reflexionar y decidir conforme a valores morales son actuaciones imprescindibles para controlar la tecnología y ofrecer los servicios que la sociedad reclama. Por ello, un código de referencia ética es fundamental para argumentar la toma de decisiones, para fortalecer la pertenencia, la identidad y la imagen de la profesión ante la sociedad y para recordar la misión y las sensibilidades a las que esos profesionales deben aspirar en su actividad laboral.

Seminario: “Dret a la informació i dret a l’oblit en les administracions públiques”

Vicent Giménez Chornet
Universitat Politècnica de Valencia

El seminario fue organizado por el Institut d'Estudis Autònoms de les Illes Balears en col·laboració con la Associació de Bibliotecaris, Arxivers i Documentalistes de les Illes Balears (ABADIB), en el saló de actes de l'Arxiu del Regne de Mallorca. Intervinieron Emilio Guichot Reina, catedrático de derecho administrativo de la Universidad de Sevilla-Instituto Clavero Arévalo, y Vicent Giménez Chornet, profesor titular de documentación de la Universitat Politècnica de Valencia.

La Directiva 95/46/CE del Parlamento Europeo y del Consejo, de 24 de octubre de 1995, relativa a la protección de las personas físicas en lo que respecta al tratamiento de datos personales y a la libre circulación de estos datos señaló, en los inicios de internet, que el tratamiento automatizado de los datos personales podría tener consecuencias negativas sino se respetaban los derechos fundamentales de las personas físicas, especialmente la intimidad. Este tratamiento afectaría a las empresas, pues debía “excluirse el tratamiento de datos efectuado por una persona física en el ejercicio de actividades exclusivamente personales o domésticas, como la correspondencia y la llanza de un repertorio de direcciones”.

El reciente Reglamento (UE) 2016/679 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 27 de abril de 2016, relativo a la protección de las personas físicas en lo que respecta al tratamiento de datos personales y a la libre circulación de estos datos derogó aquella directiva, pero en el ínterin se produjo una sentencia europea que tuvo una gran difusión internacional, y impelió derechos a los ciudadanos frente a las multinacionales de la comunicación.

El derecho de supresión de datos, relacionado con el derecho al olvido, ha generado un gran debate desde la sentencia del Tribunal de Justicia de la Unión Europea, de 2014, contra Google, sobre el fallo del Derecho al Olvido, caso C-131/12, por el cual los ciudadanos de la UE han podido solicitar a las empresas que utilizan motores de búsqueda que eliminen en los resultados de búsqueda su nombre, si la información se considera irrelevante o inexacta.

El derecho al olvido en el mundo digital entra en conflicto con otros derechos, como el de libertad de información o prensa y libertad de expresión. Los pro-

gramas de gestión documental tienen un reto complicado, por una parte, cumplir con los requisitos del Reglamento europeo de protección de datos personales, y por otra conseguir el equilibrio con los derechos de libertad de información y expresión.

En el seminario se expusieron estas cuestiones y las del acceso a la información en los archivos de las administraciones públicas.

Més informació i presentacions:

- [Emilio Guichot Reina](#)
- [Vicent Giménez Chornet](#)
- [Enllaç al vídeo](#)

Participació d'ABADIB amb motiu de la commemoració del Dia Internacional dels Arxius a Felanitx

Juan Miguel Álvarez Martínez
Arxiu municipal de Felanitx

El dia 9 de juny en motiu la commemoració del Dia Internacional dels Arxius l'ABADIB va participar a una conferència impartida a la Casa de Cultura de Felanitx. Sota el títol de «El paper de l'arxiu en el segle XXI. Els casos de l'Arxiu Municipal de Felanitx i la Fundació Cosme Bauçà» es va organitzar des de l'Ajuntament de Felanitx una conferència que va comptar amb la introducció de la presidenta de l'associació, Montserrat Puyol, i dues intervencions a càrrec del vicepresident i arxiver municipal de Felanitx, Juan Miguel Álvarez, i la tècnica gestora de la Fundació Cosme Bauçà, Amalia Salas.

L'arxiver de Felanitx es va centrar en descriure què suposa per a les institucions arxivístiques el canvi de paradigma del pas de la gestió documental en paper a la digital. Amb l'objectiu d'arribar a la implantació de l'arxiu electrònic únic, va esmentar els reptes que planteja aquest canvi a nivell organitzacional i conversacional i les oportunitats que s'obren per a la difusió dels fons digitalitzats tant per als investigadors com per a la ciutadania. Finalment, va destacar la importància de desenvolupar una política de gestió documental per poder gestionar tot el cicle de vida dels documents electrònics.

La tècnica gestora de la Fundació va introduir als assistents en la importància de la figura de Mn. Cosme Bauçà i la riquesa del seu arxiu personal i de la col·lecció museogràfica que va llegar, donant origen a la creació d'un museu a Felanitx. A més, va destacar amb molts exemples la qualitat del fons de la Fundació, que compta amb peces de caire etnològic, restes arqueològiques i una important col·lecció fotogràfica.

 [Vídeo de la presentació](#)

Nova junta directiva FESABID

Asamblea general y elecciones FESABID 2022-2024

Montserrat Puyol Rodríguez
Presidenta de l'ABADIB

El 18 de junio 2022 se llevó a cabo la Asamblea General y la elección de la nueva Junta directiva de FESABID. El evento tuvo lugar en Valencia como forma de homenaje la presidenta saliente, Alicia Sellés. Presentamos la orden del día de los temas tratados ese día:

1. Saludo de la Presidenta.
2. Lectura y aprobación, si procede, del Acta de la Asamblea General Ordinaria celebrada el día 9 de mayo de 2022.
3. Traslado de la presidencia de la asamblea a la Mesa electoral
4. Informe del Reglamento para las elecciones a cargos de la Junta Directiva de FESABID 2022-2024.
5. Presentación de la candidatura
6. Comunicación del desarrollo del proceso de votación.
7. Comunicación del resultado del escrutinio
8. Proclamación de la candidatura elegida
9. Aprobación del Acta de la Asamblea General Extraordinaria-Elecciones a cargos de la Junta Directiva de FESA-

BID 2022-2024.

Por cosas del destino la recién incorporada asociación ABADIB a FESABID formó parte en la Mesa electoral del proceso de elección por ser su presidenta la presidenta de más edad del conjunto de las diferentes representaciones allí presentes de las diferentes asociaciones y colegios profesionales.

Los vocales de la Mesa electoral fueron pues:

- Montserrat Puyol Rodríguez, presidenta de ABADIB (Associació de Bibliotecaris, Arxivers i Documentalistes de les Illes Balears), como miembro de más edad.
- Yolanda Puchades, presidenta del COBDCV (Col·legi Oficial de Bibliotecaris i Documentalistes de la Comunitat Valenciana), como miembro más joven

La candidatura presentada por Xavier González Quadra, president del CBDC fue elegida por unanimidad para la **Junta**

Participació de l'ABADIB en el Ple del Consell de Cultura de les Illes Balears

Montserrat Puyol Rodríguez
Presidenta de l'ABADIB

En representació de ABADIB assistí la presidenta a la reunió del Ple del Consell de la Cultura de les Illes Balears que tuvo lugar por videoconferencia el 16 de diciembre de 2022 a partir de las 10,00 horas, de acuerdo con la siguiente orden del día:

1. Aprovació, si s'escau, de l'acta de la sessió anterior.
2. Informació sobre els Fons Europeus destinats a Cultura
3. Informació sobre la proposta de pressuposts en matèria de Cultura de la Conselleria de Fons Europeus, Universitat i Cultura per a l'any 2023.
4. Torn obert de paraules.

Es el segundo ple en el que se participa desde que ABADIB vuelve a estar en marcha en febrero de 2022. El primero en que se participó fue en el primer trimestre del ese mismo año 2022, concretamente el 10 de marzo y también de forma telemática. La única intervención que se realizó fue prácticamente para

presentarse. La otra intervención fue puramente informativa ya que ante la demanda de estadísticas por parte de los integrantes del sector cultural, la presidenta gracias a la experiencia laboral en el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, informó que en las memòries econòmiques de ese organismo existe una estadística histórica de todo el sector cultural de las Islas Baleares desde la década de los 2000.

En cuanto al Ple de diciembre lo más importante seguramente es que una vez informado el ple de la distribución total del presupuesto hubo una demanda muy concreta de que se pasase un resumen por escrito a los componente del Ple, que es la que abajo se transcribe.

Hay que decir que en la recepción de ese resumen, la presidenta de ABADIB pidió a la secretaria del Ple permiso para su publicación y link de la nota de prensa, informando ésta que estaba ya colgada. Puede ser que estuviera colgada la nota

de premsa pero poco tiempo o no se tuvo la destreza en encontrarla. También conviene informar que en la prensa sí que se pueden encontrar un link de la fuerte protesta del sector audiovisual en cuanto a la dificultad de cobrar sus subvenciones y del proco presupuesto ofertado para su actividad, tal como se adjunta en el titular y el link que también se pone abajo.

La intervenció de ABADIB, fue enca-minada hacia el refuerzo de la dotació de recursos humanos para la cantidad de organismos culturales que no están

suficientemente dotados ni numérica ni cualitativamente.

Incluso se aportó la idea que la Direcció General de Cultura pudiera favorecer y apoyar en los organismos de cultura la circulació y formació de alumnos en prácticas de los futuros y previsibles inscritos que podrían salir del máster en Biblioteca y Documentació que ABADIB está actualmente en proceso de gestació juntamente con la UIB y FESABID- La Direcció General de Cultura dijo que estaba totalmente de acuerdo con esa iniciativa.

INFORMACIÓ-RESUM PRESSUPOST DE CULTURA 2023

L'àrea de Cultura de la Conselleria de Fons Europeus, Universitat i Cultura gestionarà en 2023 un total de 28,7 milions d'euros, un 3% més que en 2022, enfocats en l'enfortiment dels centres propis, l'avanç en noves infraestructures, la pujada de convocatòries d'ajudes destinades al sector cultural des de l'Institut d'Estudis Baleàrics (IEB) i l'Institut d'Indústries Culturals de les Illes Balears (ICIB), la posada en marxa de l'Observatori Cultural i el creixement de la Fira B!

La Direcció General de Cultura gestionarà 21.764.449 euros i ha previst increments per a la Biblioteca Pública de Palma Can Salas, l'Arxiu del Regne de Mallorca i el Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera (MAEF).

L'IEB experimenta la pujada més gran, un 16,36%, en passar de 4.218.889 a 5.043.900 euros, amb 350.000 euros per a la Fira B!, un 40% més que en 2022.

L'ICIB gestionarà 2.568.417 euros amb pujades de convocatòries per al sector cultural i 300.000 de fons europeus per a acceleradores culturals.

La Direcció General de Cultura gestionarà 21.764.449 euros i ha previst increments per a tots els centres propis. La Biblioteca Pública de Palma Can Salas comptarà amb 1.532.717 euros (+6,68%) i actuacions com una programació cultural pròpia, treballs en el fons antic i actualització de mobiliari. L'Arxiu del Regne de Mallorca creix fins a 1.844.169 euros (+20%) per millorar el material de conservació i digitalització, mentre que el Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera (MAEF) despondrà d'1.785.327 euros (+7,3%) per, entre altres actuacions, ampliar la passarel·la exterior del jaciment i renovar-ne la tanca perimetral.

A més, la Direcció General destinarà 150.000 euros a la posada en marxa de l'Observatori Cultural de les Illes Balears i ha previst l'execució de les obres del Centre de Creació i Recerca Llucalcari, la participació en la Fundació del Puig de Sa Morisca i el manteniment de l'aportació de 200.000 euros per la candidatura de Menorca Talaiòtica com a Patrimoni Mundial de la UNESCO amb la creació de l'Agència Menorca Talaiòtica. Manté també la xifra destinada a Es Baluard Museu amb 870.000 euros i destinarà 600.000 euros a l'Institut Ramon Llull.

L'IEB experimenta la pujada més gran, un 16,36%, en passar de 4.218.889 a 5.043.900

euros. El Mercat Professional de Música i Arts Escèniques de les Illes Balears, Fira B! té assignats 350.000 euros, un 40% més que en 2022, i també creixeran línies d'ajudes com la de Fires i Festivals o l'assistència a fires per promocionar el treball del sector cultural de les Illes Balears.

L'ICIB creix un 20% en l'aportació de la Direcció General de Cultura fins a situar-se en 1.810.000 euros amb augments per a les convocatòries destinades a producció audiovisual i projectes culturals. El seu pressupost arriba als 2.568.417 euros amb les aportacions de la Direcció General de Política Industrial i 300.000 de fons europeus per a acceleradores culturals.

Per la seva part, la Fundació Orquestra Simfònica de les Illes Balears, comptarà amb un pressupost de 6.628.222 euros per part de la Conselleria, encara que el seu còmput global ascendeix a 13 milions d'euros comptant amb la finalització de la nova seu de l'Orquestra, la Capsa de Música, financada amb aportacions de l'Impost de Turisme Sostenible, la Fundació Khüne i Fundatur.

“Las asociaciones de industrias culturales denuncian que «el ICIB está muerto». Representantes de varias entidades protestan por el mal funcionamiento de esta institución creada por el Govern balear en 2019”

 [Noticia del “Última Hora” sobre el ICIB](#)

Els arxiviers denuncien la falta de professionals i formació específica a les Balears

La futura llei d'arxius i gestió documental preveu la creació de serveis d'inspecció, dels quals ara no en disposa la comunitat autònoma

 [Enllaç a la notícia a IB3](#)

Vers un retorn a la història balear tardorromana

Josep Amengual i Batle, M.SS.CC.
Prior de La Real

Ben de gust vull agrair a la Presidenta de l'ABADIB, Montserrat Puyol Rodríguez, aquesta oportunitat de presentar el primer volum de la Història de Mallorca, que ha editat Llibres Ramon Llull. Voldria precisar que, en aquest cas i en el proper, pròpiament abasta les Illes Balears i les Pitiüses.

Em proposaré respondre a moltes persones que demanen com es fa historiar sobre temps llunyans, i per on hem d'emprendre la recerca de les fonts.

Com es pot elaborar la història de Mallorca tardorromana?

Hi ha moltes maneres d'oferir a la societat produccions escrites, com tot ho podem copsar. Hi ha els rebuts de les compres, els dibuixos dels infants i els comentaris, els informatius de la premsa, els articles que mostren el pensament polític dels diaris, els anuncis comercials, els llibres de text, les novel·les, els llibres de viatge, els llibres de bruixeria, els debats dels regidors o dels diputats, els

sermons de la missa, les acusacions dels fiscals, els informes de la guàrdia civil, les sentències judicials, les meditacions dels filòsofs, les reflexions dels teòlegs, els discursos dels polítics, les cartes oficials, les cròniques de festes, els reportatges esportius, les lletres d'enamorats, les cartes informatives, els apunts xifrats per copiar en els exàmens, les instàncies per demanar construir un pis, les escriptures de propietat, els registres d'empadronament, les etiquetes de les medicines, les dades del document d'identitat, les denúncies de trànsit, etc. La quantitat dels diversos escrits mostren fins a on arriba la paciència del paper.

Doncs bé, una història del temps del franquisme hauria de poder accedir a tots aquests papers, i a altres que no he esmentat. La historiador s'ha d'atansar a la societat tal com és. Moltes persones no recordaran el nom de Franco, però encara depenen dels papers que acrediten quina va ser la seva cotització a la seguretat social. I si un historiador ha d'atansar-se a la història d'aquella època ens podrà mos-

trar la qualitat de la vida del poble mostrant-nos com era la justícia social vigent. Si hem de bastir la història de la societat medieval, direm que Mallorca té la sort de que les guerres han causat menys destrosses que la desamortització del liberal Mendizábal del segle XIX. Aquest fet afecta els arxius de tota casta, les actes dels poders de l'època, els testaments, etc.

Però tota aquesta documentació comença a partir de 1229. Però aquest primer volum de la història de Mallorca és anterior a aquesta invasió. Som un poble antic. Per això ens hem de demanar: I, d'abans, com ens informam de manera seriosa i verificable?

Abans de 1229 a Mallorca no hi va romandre cap documentació arxivística. Durant els tres segles i anys de la durada de l'època musulmana a les Illes Balears hi hagué cronistes, poetes, escriptors, metges; però de la seva producció no en va quedar res. Els arabistes han editat obres d'aquestes persones, però han hagut de recórrer als arxius i biblioteques disperses. És que la destrucció de la societat musulmana a partir de l'any 1229 va ser quasi total.

Els cristians foren cruels, especialment els Montcada i el comte Nunyo Sanç. Un servidor, a la Seu de Mallorca, en l'aniversari de la conquesta de, dia 31 de desembre de 1981, va ser l'encarregat de fer l'homilia de la missa que presidí exbisbe Teodor Úbeda, i va manifestar el rebuig de tota violència, i en concret aquella que els nostres avantpassats van exercir, quan van vèncer i van desarticlar la societat andalusina, que feia més de vint anys havien conquerit els almohades. No podem judicar els medievals; però podem expressar un rebuig a tota violència, i més a la que es va fer cridant ¡Santa Maria!, i al

1 Josep AMENGUAL I BATLE, «El camí de Crist, camí de l'Església de Mallorca», [Homilia a la Seu de Mallorca, en la festa de l'Estendard de dia 31 de desembre de 1981], *Lluc*, 62 (1982) 10-12. [Reproduït ID., Poble Església local. *Vint anys de Postconcili a Mallorca*, Publicacions del Santuari

que es pot fer violentant els drets de llibertat religiosa, de inviolabilitat del territori per altres pobles, llengües i cultures, o sistemes econòmics explotadors. Pel que pertoca a la cultura escrita, segons el nostre mode de veure, no hi hagué cap tipus de programació per a destruir els escrits musulmans, sinó que la mateixa dinàmica de la guerra total va acabar amb cases, mobles, i tota casta d'instruments, i d'aquesta manera els cavallers i guerrers que esperaven un botí que no arribava, amb les robes i atuells que pogueren agafar degueren acabar amb qualsevol casta de llibre. Les cròniques, començant per la reial lamenten aquestes incursions incontrolades².

La conquesta cordovesa dels anys 903-911 va iniciar l'eliminació de tot document anterior.

La conquesta d'Isām al-Khawlānī (903-911), segons les fonts musulmanes no es presenta especialment sagnant, però, segons l'estil de l'islam havia d'acabar amb els infidels, que són els cristians. En aquest sentit la campanya va ser de llarga durada, fins que l'any 911 foren reduïts els *rum*, o romans, com eren anomenats els súbdits de l'Emperador d'Orient, resident a Constantinoble, o Bizanci, malgrat aquest darrer mot no era utilitzat.

En aquestes circumstàncies, els escrits dels cristians, tant els escolars, els rebuts, els litúrgics, canònics i teològics, així com els que ells havien produït, com els del bisbes Sever i del teòleg Consenci, van desaparèixer. Uns a causa de les guerres i el foc³.

de Lluc, [Inca] 1985, pp. 123-132].

2 Vegeu Plàcid PÉREZ I PASTOR, *Conquesta i Repartiment de Mallorca. Els inicis de la colonització (1230-1256)*, (Els Fiders), Mallorca: El Gall editor 2022, 75-83.

3 Wolfgang SPEYER, «Büchervernichtung», *Reallexikon für Antike und Christentum, Supplement*, (2003) 171-233. Vegeu 175, 177. Fernando BÁEZ, *Historia universal de la destrucción de los libros. De las tablillas sumerias a la guerra de Irak*, Barcelona: Destino 2004. Vegeu 115-119

Recordem que a més de la conquesta, altres campanyes destructores atuparen les Illes Balears, com ho havien estat les repressions cordoveses de mitjan segle VIII, els atacs dels moros i sarraïns aturats per Carlemany, els normands, els noruecs de Sigurd, i especialment els cristians de la campanya pisana- catalana dels anys 1113-1115, seguida de les conquestes dels almoràvits i dels almohades. Altres llibres degueren desaparèixer a mesura que les comunitats cristianes, privades de l'episcopat anaven essent assimilades per l'islam.

Del bisbe Sever de Menorca (418) i del seu amic Consenci, laic, teòleg prolífic, (414-420), i de Vicenç bisbe d'Eivissa (ca. 584), autors coneguts d'escrits a l'Antiguitat, no va quedar un sol paper a les Balears.

Malgrat els diversos conquistadors hagin estat els grans destructors del patrimoni escrit de la antiga diòcesi d'Hispania romana, que, a més de les cinc províncies peninsulars, Tarraconense, Bètica, Lusitània, Cartaginesa i Galícia, comprenia les dues altres com eren la Mauritània tingitana (per Tànger) i la setena, creada en temps teodosians, vers l'any 395, amb la denominació de *Prouintia Insularum Balea-rum*.

Probablement aquest augment de les províncies es va fer per forts interessos econòmics, com podria ser controlar les factories, o *baphium*, de les illes Balears per a la producció de tintura destinada a la fabricació de porpra, que era un teixit de luxe, reservat al monopoli de l'emperador. Aquest líquid s'extreia del mol·lusc dit *murex*, *sacer murex*, *murex* sagrat. Els arqueòlegs n'han trobat restes a diverses illes. Aquesta producció queda ben registrada en els llibres d'administració econòmica del Tardà Imperi romà.

Contemporanis d'aquesta puixança econòmica i política van ser el bisbe Sever i Consenci, que de sobte ens mostren una gran puixança del judaisme i del seu projecte de que el cristianisme insu-

lar s'acomodàs a la legalitat de l'Imperi romà, que sempre va respectar els jueus. Ara bé, des del decret de Tessalònica, de l'any 380, el catolicisme havia estat declarat com a religió de l'Imperi, fet que en el cas de les illes Balears, i més concret de Menorca, implicava el final de la secular convivència entre els jueus i els cristians, que fins i tot compartien el cantoral litúrgic en llatí, la copropietat rústica, i els cristians de la minoria de *Magona*, Maó, votaven els jueus per a regir la cúria municipal. La realització d'aquest projecte és el que mostra la carta del bisbe Sever, adreçada a tots «els bisbes, preveres, diaques i a tota la fraternitat de l'orbe de la terra».

Més endavant resumirem el contingut de la Carta del bisbe Sever, mentre que seguidament presentarem per ordre cronològic els títols dels escrits de Consenci, segons podem refer-los a partir de la seva correspondència amb Sant Agustí conservada⁴. Abans avançarem que la numeració de les cartes de Sant Agustí presenta la sèrie tradicional, amb la numeració corrent, que s'aplica a la 119, que li havia adreçat Consenci, i llavors, la sèrie de 29 epístoles, trobades fa vers mig segle per l'investigador austríac, Johannes Divjak, entre les quals també n'hi ha dues del menorquí, la 11* i la 12*, porten l'asterisc darrere el número aràbic⁵.

Escrits de Consenci

1.- Bitllet enviat a Sant Agustí, que s'ha perdut (ca. 413)⁶

4 Sobre les edicions i estudis, anteriors a l'any 2000, vegeu Josep AMENGUAL I BATLE, «Consentius/Severus de Menorca. Vint– i– cinc anys d'estudis. 1975-2000», a *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 20 (2001) 589-700.

5 Josep AMENGUAL I BATLE, «Informacions sobre el priscil·lianisme a la Tarraco-nense segons l'Ep 11 de Consenci», *Pyrenae*, 15-16 (1979- 1980) 319-338.

6 Cf. AMENGUAL I BATLE, Consenci, I, 15-16. També AMENGUAL I BATLE, «Consentius/Severus de Menorca», 613-623, amb un resum més ampli de cadascun dels escrits que aquí indicarem.

Es tracta del petit escrit, adjunt a la carta següent, en el qual planteja, entre altres coses, quatre qüestions sobre l'origen de l'ànima, el cos humà i el del Ressuscitat i el perdó dels morts en pecat⁷.

2.- Carta a Sant Agustí, perduda, 1, (ca. 413) i la Ep. 205 de Sant Agustí a Consenci⁸(ca. 413-414)

A partir de la coneguda carta, Ep. 205, de Sant Agustí adreçada a Consenci, en resposta al bitllet indicat, ens sembla que la consulta i la carta signifiquen el primer contacte real, encara que inconscient, de Sant Agustí amb el priscil·lianisme. En el seu escrit, *Consentius*/Conmsenci ja practicava el llenguatge críptic.

3.- Tres llibres sobre la Trinitat, perduts (ca. 414-415)

Tot i que la suspicàcia sobre el treball teològic que assetjava Consenci, abans de l'any 415 va gosar compondre uns *Libros de Trinitate*, dels quals a l'*Ep.* 119,3-5 deixa caure alguna idea del final del que en conformava el primer llibre. Amb molta cortesia, Sant Agustí li contesta que li han agradat molt i el convida a que li reti visita a Hipona⁹.

4.- Carta segona, perduda, 2, de Consenci a Sant Agustí (ca. 414-416)

Si als anteriors escrits la preocupació de Consenci depenia dels afers anti-priscil·lianistes que desconeixem, i se centrava en temes propis de l'antropologia, amb aplicacions al Ressuscitat, ara, quan s'adreça a Hipona, mostra la seva curiositat sobre la tasca de la teologia mateixa. Expressa la seva desconfiança en la raó i en els que la fan servir, com els teòlegs i, en certa mesura, els identifica amb els heretges. Aquests són els indicis que podem destriar del que llegim a l'*Ep.* 119.

5.- Carta de Consenci, Ep. 119, a Sant Agustí¹⁰ (ca. 415-416), i la carta, Ep. 120 de Sant Agustí a Consenci (ca. 415-416)¹¹

Les cartes ens assabenten de que Consenci posseeix alguns llibres del gran conjunt de Sant Agustí, que conforma el *De Trinitate*¹². Consenci hi deixa caure alguns fragments dels seus assaigs sobre aquesta mateixa qüestió. Més endavant hi retornarem. Hi llegim lamentacions sobre el dissortat viatge que va fer a Hipona, la qual cosa ens permet combinar-lo amb altres elements de caire cronològic.

6.- Llibres perduts contra els jueus, (417-418)

Consentius va ser informat pel bisbe *Seuerus* sobre la campanya contra els jueus de *Magona* (ep. 12* 13,6-7)¹³, si és que ell mateix no va ser seu instigador.¹⁴ Va col·laborar amb el bisbe, almenys, amb la recollida de dades de tipus bíblic, ja que ell mateix confessa que es va inspirar en la seva recent lectura de les Escripures

10 PL 33, 449-452; CSEL 34/2, 698-704. A AMENGUAL I BATLE, *Consenci*, I, 26-27, hi veureu una descripció del Ms 56 (VI), del Museu Diocesà de Vic, que vàrem col·laborar per a l'edició d'aquesta lletra, a 86-94, que du acarada la traducció al català, com també succeeix a *Orígens del cristianisme*, II, 68-78, amb la traducció al català. A les 66-67 hi ha la descripció de l'esmentat còdex de Vic. Vegeu, ID., «L'església de Tarragona a començament del segle Vè, segons la correspondència de Consentius a Sant Agustí», *Randa*, 16 (1984 6, nota. 6.

11 PL, 33, 452-462; CSEL, 34/2, 704-722.

Aquesta edició és la que reproduesc a *Consenci*, II, 76-103, acompanyada de la traducció al català.

12 AMENGUAL I BATLE, *Consenci*, II, 93, notes 64 i 65.

13 CSEL, 88, 78.

14 AMENGUAL I BATLE, *Els orígens del cristianisme a les Balears*, II, pp. 118-121 y I, pp. 191-215, on es van raonar les semblances entre els escrits de *Seuerus* i *Consentius*. Jules WANKENNE, «Consentius», 1238, només fa referència a la dificultat que troba en el text de *Consentius*, quan parla de la seva col·laboració amb el bisbe. L'autor ja no es mostra tan reticent com anteriorment a considerar la participació de l'laic amb el bisbe.

7 Cf. AMENGUAL I BATLE, *Consenci*, II, 11-12.

8 PL, 33, 942-949; CSEL, 57, 323-339.

9 AMENGUAL I BATLE, *Consenci*, II, 76, amb la nota 2.

(13,7). Concorda això amb el caràcter de la disputa que havia entaulat a Magona. Un altre tipus de discussió hagués estat va amb els jueus. Amb tot, Seuerus i els seus van avortar el debat i van passar a pressionar de manera més determinant. Un cop més es va perdre la memòria d'aquests llibres.

7.- Tres llibres perduts contra els priscil·lianistes (418)

Ens adonam de l'existència d'aquests escrits per l'*Ep.* 11*,1,1-2.5. Sabem que al menys eren tres els llibres que conformaven els *Libros contra priscillianistas*. Va ser precisament aquesta tercera peça d'aquestes la que va servir de pauta per a l'operació de cacera de priscil·lianistes, que va executar el monjo Frontó¹⁵, segons ho va escriure Consenci a Sant Agustí en la carta *Ep.* 11*.

8.- Carta de Consenci, *Ep.* 11*, a Sant Agustí (419)¹⁶ i el tractat d'aquest *Contra la mentida* dedicat a Consenci (420)¹⁷

Aquest escrit, així com l'*Ep.* 12*, se presenta amb el títol de *commonitorium* que, com assenyala Díaz y Díaz, podria provenir del mateix Consenci¹⁸. Aquest terme va adquirir el significat de tractat. També és un escrit en el qual hom informa

i dóna instruccions per a l'acció¹⁹. En realitat l'*Ep.* 11* és un relat dels esdeveniments ordits per Consenci²⁰ i protagonitzats per Frontó²¹. La narració s'encapçala amb la motivació que la provoca i amb una cloenda, que en treu les conseqüències.

El bisbe d'Hipona, quan l'any 420 respon l'*Ep.* 11* amb el *Contra mendacium* 3,4,²² fa explícitament el nom de l'emissari de Consenci, Frontó, i rememora la seva història tràgica-còmica, de la qual poc li importa la veracitat. En la narració del monjo ens trobam amb l'astorament del noble i proecte bisbe *Syagrius* d'Osca, el qual en somni se veu citat davant el judici de Crist, com a culpable i, sobtadament, al marge de tota consideració per l'edat, s'encamina cap a Tarragona, per retre compte de la seva negligència (*Ep.* 11*,15,3). També ens fa saber que és el mateix transportista, Leonas, el que porta la lletra a Sant Agustí, *Ep.* 11*1, i el que al cap de més d'un any, recull el tractat

15 Josep AMENGUAL I BATLE, *Els orígens del Cristianisme a les Balears i el seu desenvolupament fins a l'època musulmana*, (Els Treballs i els Dies 36), Mallorca: Moll, 1991, I, 264-265 i passim. Cf. Josep VILELLA I MASANA, *Relaciones exteriores de la Península Ibérica durante la Baja Romanidad (300-711): Prosopografía*, (Col·lecció de Tesis Doctorals Microfitxades núm. 195), Universitat de Barcelona any 1987, 194-195.

16 CSEL 88, 51-70; CPL 262^a.

17 E. DEKKERS-[Ae. GAAR], *Clavis patrum latinorum*, Steenbrugis: Brepols 31995, 304; PL, 40, 517-548; CSEL, 41, 469-528. Vegeu les notes a AMENGUAL I BATLE, *Consenci*, II, 106-173.

18 Manuel C. DÍAZ Y DÍAZ, «Consencio y los Priscilianistas», *Prisciliano y el Priscilianismo*, (Universidad Internacional Menéndez Pelayo, Curso en Pontevedra, del 7 al 12 de setiembre de 1981. Monografías de Los Cuadernos del Norte 1. Oviedo: Caja de Ahorros de Asturias 1982, 70.

19 Johannes DIVJAK, «Commonitorium», *Augustinus Lexikon*, I (1986-1994) 1077-1079.
20 *Ep.* 11*, 1, 3, a AMENGUAL I BATLE, *Els orígens del cristianisme a les Balears*, II, 82-83: *a quo ego cum quid de iniunctis gessisset inquirerem. 1, 5, 82-85: docueram quoque eum et certas personas qua arte aggredi deberet instruxeram mittens ad eum libros quos nuper conscribere memorato domino meo, fratre uestro [Patrocle d'Arles] imperante compulsus sum [...] ex persona haeretici scripserim*. Cf. Jacques FONTAINE, «Hispania II (Literaturgeschichtlich)», a RAC, 15 (Stuttgart 1991) col. 658.

21 Salvador RAMON I VINYES, «Frontó», a DHEC, II, Barcelona 2000, 226. Michael KULIKOWSKI, «Fronto, the bishops, and the crowd: Episcopal justice and communal violence in fifth-century Tarraconensis», en *Early Medieval Europe*, 11 (2002) 295-320.

22 Vegeu AMENGUAL I BATLE, *Consenci*, II, 113 i la nota 21, i, abans, 14. També a *Els orígens del cristianisme a les Balears*, I, 186-187. Laureano ROBLES, «San Agustín y la cuestión priscilianista sobre el origen del alma. Correspondencia con autores españoles», *Augustinus*, 25 (1980) 51-69, esp. 63-67 i Luis ARIAS, «El priscilianismo en san Agustín», *Augustinus*, 25 (1980) 71-82, esp. 76-79. Tot i que aquests autors dediquen unes pàgines a Consenci, no coneixen les noves cartes.

Contra mendacium, 1,1, per dur-lo a Menorca²³.

9.- Contra el prevere Leontium, [419]²⁴

Aquest prevere, segons Consenci era de santa memòria, però no va poder defugir els seus atacs, mentre se trobava sumit en una crisi depressiva molt forta²⁵. Amb tot, li era més engrescador escriure que llegir, malgrat la seva producció fos una mica reflex de la seva irresponsabilitat. Res no sabem ni de l'església a la qual pertanyia Leonci, ni quin era l'objecte per mor del qual va ser durament fustigat²⁶.

10.- Contra aquella qüestió [419]²⁷

Se tracta d'un problema que Sant Agustí va dirimir en contra de Consenci. Ben bé podria tractar-se dels seus llibres contra els priscil·lianistes, que hem esmentat tot seguint l'*Ep.* 11^{*28}.

11.- Dotze capítols contra els jueus [419]²⁹

Ens topam amb una informació força interessant, que ens podria obrir la pista per desentrunyellar la identitat literària de l'escrit en el qual va quallar l'encàrrec que li feu el bisbe Sever de Menorca: *aliqua aduersus Iudaeos quorum proeliis urgebamur duci nostro arma producerem*³⁰, és a dir, elaborar alguns escrits que servissin per a combatre els jueus, amb els quals eren en lluita. Podríem atansar-nos al *Commonitorium* del qual en parla l'esmen-

23 Més sobre Leonas, a AMENGUAL I BATLE, Consenci, II, 106-107 i la nota 4. Cf. ID., *Els orígens del cristianisme a les Balears*, I, 187. cf. J. VILELLA I MASANA, *Relaciones exteriores de la Península Ibérica durante la Baja Romanidad (300-711): Prosopografía*, (Col·lecció de Tesis Doctorals Microfitxades, núm. 195), Universitat de Barcelona any 1987, 297-298.

24 *Ep.* 12*, 3, 1, CSEL 88, 71.

25 *Ep.* 12*, 2, 1-4, CSEL 88, 71.

26 AMENGUAL I BATLE, *Consenci*, I, 18.

27 *Ep.* 12*, 3, 1, CSEL 88, 71.

28 AMENGUAL I BATLE, *Consenci*, I, 18.

29 *Ep.* 12*, 15, 2, CSEL 88, 79.

30 *Ep.* 12*, 13, 7, CSEL 88, 78. Cf. AMENGUAL I BATLE, *Consenci*, I, 17.

tat bisbe a la seva Circular 8,1³¹.

12.- Carta de Sant Agustí perduda, 1, (420)³²

No sembla que puguem precisar de quina carta se tracta. En varen ser portadors els diaques *Maximianus i Caprarius*³³. Tal volta va precedir la tramesa del *Contra mendacium*. Però, pel que sembla, no coincideix, amb aquest tractat, car és ben clar que el portador del tractat va ser Leonas.

13.- Carta a Patrocle, bisbe d'Arle, perduda, 3 (ca. 420)

Es tracta d'una missiva escrita poc abans de trametre l' *Ep.* 12*. Efectivament, després d'esmentar els anteriors capítols contra els jueus, notifica que unam tantum quam nuper ad beatissimum fratrem uestrum Patroclum episcopum misi epistolam destinaui (15,2)³⁴.

No coneixem cap detall més del seu contingut. Possiblement se tractava d'informar l'ambiciós bisbe de la Narbonesa del fracàs de tota l'operació, perquè Agustí s'implicàs en la lluita anti-priscil·lianista, a partir dels informes de Frontó, que ja coneixia el bisbe d'Arle, Patrocle, a qui va acudir abans aquest monjo. Possiblement l'informaria del contundent rebuig del bisbe d'Hipona als mètodes que ell propugnava, instigat també pel poderós bisbe d'Arle.

14.- Carta de Consenci a Sant Agustí, *Ep.* 12*, (420)³⁵

En aquest escrit ens trobam amb una aspra reacció de Consenci al *Contra mendacium*, i el podem datar el mateix any 420, per a finals de la primavera o ja per

31 AMENGUAL I BATLE, *Els orígens del cristianisme a les Balears*, II, 21, nota 27, 245.

32 *Ep.* 12*, 7, 1, CSEL 88, 73.

33 Cf. VILELLA I MASANA, *Relaciones exteriores*, 23-26 i 100-101, respectivament.

34 VILELLA I MASANA, *Relaciones exteriores*, 79.

35 CSEL, 88, 70-80; CPL 262^a.

l'estiu³⁶, la qual cosa s'ajusta al temps durant el qual és possible redactar aquest *commonitorium* i queda encara prou calendari per al transportista per a viatjar a Hipona, en l'estació propícia per a navegar.

La carta present és la que tanca una correspondència que durava prop de vuit anys. A més, fa memòria dels diversos escrits, que llistam en aquest treball.

15.- Quatre llibres contra les qüestions de Pelagi³⁷.

Malgrat tota la seva verinada contra Sant Agustí, Consenci, encara retornaria a enviar-li els escrits que encara porta entre mans. Espera l'avinentsa per a trametre-els'hi. Es tracta de l'*aduersus quaestiones Pelagii* (Ep. 12*,15,3)³⁸. En duia ja quatre llibres redactats, que guardava com a segellats:

solito ad scribendum furore succensi quantum fere iam librum cudere laboramus [...] aduersum Pelagium (16,2).³⁹

Aquí se clou allò que sabem de la producció literària de Consenci. També sembla que l'amistat amb Agustí quedà trencada. La fredor amb la qual parla d'ell a les *Retractationes* i fins i tot l'omissió del seu nom, ens fan pensar que una llarga relació, acceptada amb il·lusió pel bisbe d'Hipona, va decaure en maldecaps, que li donava un deixeble incorregible i insolent.

Fins aquí allò que pertany a l'estat actual del que sabem sobre la producció escrita de Consenci i de la seva cronologia. Bé podem dir que va ser un autor prolífic, car les quinze obres de les quals en coneixem l'existència són prou nombroses, si les comparem amb els vuit anys du-

rant els quals varen ser elaborades. Sobre l'abans i el després hi regna el silenci. L'abans podria haver transcorregut en els cercles priscil·lianistes, car amb ells comparteix l'arcaisme teològic, i sobre té molta informació. La virulència amb la qual els envesteix no desdiu gens ni mica de la que caracteritza generalment els conversos i neòfits.

El resultat segons el nostre camí d'avui cap al segle V, plasmats en el vol. I de la *Historia de Mallorca des de les religions del Llibre*

Aquest volum comença amb una síntesi sobre la presència de les religions greco-romanes en les Illes Balears, les antecessores del judaisme i del cristianisme, que són les dues primeres religions del Llibre (La Bíblia) que, per via comercial, creiem, es feren presents. Per tant es van difondre pel contacte dels primers, i després, ho suposam, vingué la predicació. Ompliren un buit en la necessitat antropològica de la persona humana, més manifesta en l'Antiguitat, de cercar respostes al perquè del món, de la persona, i al seu destí últim. En efecte, les religions havien arribat a manifestar-se en ritus externs, que deixaven fredes les persones. Una d'aquestes expressions va ser la del culte a l'emperador, el senyor, el «kyrios», títol que els cristians donaren al Crist.

A les Balears el jueu és un poble més antic que el cristià, arrelat en la producció agrària i que arriba a ser latifundista. Per això, no hem d'excloure radicalment que Sant Pau, si va donar acompliment a la seva promesa de visitar Hispània, segons la carta als Romans, fes una escala a una de les Balears, que eren en la ruta marítima entre Roma i Tarragona.

Segons la Carta Circular del bisbe Sever de Menorca (any 418), els jueus i cristians van conuiu molts anys amb bones relacions, de manera que cantaven junts himnes bíblics, en llatí i al mateix Déu.

Al llarg del segle IV, quan l'Imperi admet la tolerància religiosa, progressivament s'havia de decantar per una religió, com

36 A AMENGUAL I BATLE, *Els orígens del cristianisme a les Balears*, I, 189-190 proposava la primavera del 420. Tot depèn de l'estimació que facem sobre el temps necessari per redactar L'Ep. 12*, combinant-la amb la freqüència dels viatges entre Menorca i Hipona.

37 CSEL, 88, 79.

38 CSEL, 88, 79.

39 CSEL, 88, 80.

a camí per tenir favorable la divinitat. I aquest escairement va ser a favor del cristianisme, de manera que les altres religions foren arraconades; però mai l'Imperi romà va perseguir els jueus. En un context molt complex, el municipi de *Magona* (Maó) era regit pels jueus, amb els vots necessaris dels cristians. Aquesta situació era il·legal.

Ara bé, aquell tracte de favor per al cristianisme, va ser el suport perquè el bisbe Sever provocàs la primera conversió massiva de persones jueves sense violència física, però amb moltes pressions sociopolítiques, psicològiques. L'emperador no hagués tolerat cap mostra de violència física contra els jueus.

Aquesta ruptura de la convivència la va provocar l'arribada d'un personatge hispà, natural de Galícia, el prevere Orosi, que anys enrere (ca. 409-413) havia anat a aixoplugar-se vora Sant Agustí, a Hipona, el qual l'ajudà en la seva formació teològica i el va animar a compondre els set llibres sobre la Historia universal. Com a home de confiança, Sant Agustí el va enviar a Jerusalem, (415) per tractar del pelagianisme, etc. Entre tant, a Cafargamala, es van descobrir les despulles del primer màrtir cristià, Sant Esteve, i Orosi va transportat una part d'aquelles relíquies, de tornada a Hipona, passant per Alexandria (415-416). D'aquí, en prengué encara una part i quan les traslladava a Galícia, arribat a Hispània, (417), es va alarmar, degut a que hi havien arribat els bàrbars, i tornà enrere, parant a Maó (tardor de l'any 417).

La presència de les despulles de Sant Esteve, apedregat pels jueus serví d'espoleta al bisbe Sever per acabar amb la situació legalment privilegiada dels jueus, i el bisbe amb els seus de *Iamona* (Ciutadella) el dissabte dia 2 de febrer de l'any 418, emprengueren la campanya per convertir els jueus de *Magona* (Maó).

La resistència al cristianisme la van mantenir les dones, davant la incitació a convertir-se per mantenir-se el poder

econòmic i polític. Per això, no totes les conversions foren desinteressades i totalment lliures, d'aquí que creiem que entre els convertits, ni pogué haver que, quan l'Imperi va ser substituït pels vàndals, (any 455-534) a les Balears, fessin reviscolar la religió de l'Antic Testament, i diríem que, els jueus, ètnicament, no han desaparegut mai de Mallorca.

Entre el bisbe Sever i el seu amic, Consenci, que mantingué una interessant correspondència amb Sant Agustí, i fins i tot anà a Hipona (actual Tunísia) a trobar-lo, ens informen de com a les Balears arribaven corrents de pensament orientals, com l'origenisme, molt bíblic i escairat cap a l'intel·lectualisme, l'arrianisme, que negava que Jesús fos Déu. Conegueren les Illes uns corrents teològics llatins, com el pelagianisme (degut a Pelagi, monjo britànic) que creia tant en l'esforç humà, que prescindia de la força i amor de Déu que salva la persona, o el donatisme, corrent africà, que era rigorista contra els que havien sacrificat als déus pagans; o el priscil·lianisme, corrent reformador hispà, etc. Fins i tot Consenci denuncià l'arribada prematura dels Actes Apòcrifs de Sant Joan, a Hispània, que en molts passatges negaven que Jesús hagués tingut un cos humà.

De la mà de Sever i Consenci sabem quins eren els llibres de la primera biblioteca que coneixem a les nostres Illes: La Bíblia, Cànon Conciliar, Ovidi, Ciceró, Terenci. Precisament Consenci va construir una llarga carta a Sant Agustí sobre un passatge de l'Eunuc, d'aquest darrer autor.

Coneixem Teodor, com el Pare dels jueus de Magona era molt expert en la Bíblia, casat amb una mallorquina jueva, latifundista, navilier. Sabem el nom d'una dona jueva, Artemissia, filla de l'únic governador romà conegut de la Província de les Illes Balears, creada vers l'any 395. Aquest *praeses* nomia *Litorius*, que va ser ascendit a «comes», és a dir al grau més alt de l'escalafó militar romà. Prenem en compte que a les Balears hi havia una de

les poques factories de l'Imperi dedicades a l'extracció de la tintura per fabricar la porpra, teixit preuat, que era monopoli de l'Imperi.

Per la seva banda el bisbe Sever era encara jove i ordenat poc abans de l'any 418. Pertany als bisbes d'una època en què el cristianisme s'acosta a la majoria dins l'Imperi. Devia ser de família poderosa, que el degué educar en bona escola. Escriví la seva circular informant dels seus èxits sobre els jueus a tota l'Església, que anomena «fraternitat», amb la qual es mostra ben unit. Esmenta els preveres, diaques, una verge cristiana, Teodora, un notable cristià. Sabem que a Menorca hi havia monjos.

Unes dades sobre el teòleg laic, *Consentius*, Consenci, (413-420)

Ja fa més de vuitanta anys que el P. Gabriel Seguí Vidal, en la seva tesi presentada a la Pontificia Universitat Gregoriana de Roma, i editada l'any 1937⁴⁰,

Ultra els freqüents viatges que tenim datats, amb sortida o arribada a les Balears, ens interessa el que va realitzar *Consentius* vers Àfrica⁴¹, a Hipona (ca. 415-416), convidat per Sant Agustí, per tal de consultar-li diverses qüestions d'antropologia teològica, sobre la creació del cos, la de l'ànima, i problemes sobre la Trinitat. Les al·lusions que fan els dos corresponents al navilier Leonas, ens són prou útils. Aquest personatge era el patró – no sabem si també el propietari – del vaixell que el menava adesiara d'Hipona a Menorca. Com és obvi, se'ns reitera que aprofita els vents favorables per fer-se a la mar. Per un costat, podem assegurar que

40 Gabriel SEGUÍ VIDAL, (ed.), *La Carta Encíclica del Obispo Severo. Estudio de su autenticidad e integridad con un bosquejo histórico del cristianismo balear anterior al siglo VIII*, (Seminario de los Misioneros de los Sagrados Corazones de Jesús y María. Monasterio de Santa María de La Real), Palma de Mallorca: 1937.

41 Josep AMENGUAL I BATLE, «Consentius/ Severus de Menorca. Vint– i– cinc anys d'estudis. 1975-2000», a *ATCA*, 20 (2001) 615-616.

el port on arribava la correspondència era el d'Hipona⁴².

Consenci ens esmenta un altre *comes Hispaniarum*, d'Hispania, en campanya contra els vàndals a Galícia. Esmenta els primers bisbes d'Osca i Lleida, i el primer metropolità d'Hispania, que nomia Ticià, bisbe de Tarragona (els metropolitans coordinen un grup de bisbats).

En aquest volum arribam al segle Vè de la nostra era, en un temps en que "Crist no entra en el llenguatge dels polítics. Tal vegada perquè foren els que el crucificaren". Aquest tom abasta fins a l'època vàndala, que comença l'any 455. Per això mai no hagué visigots a les Balears, sinó vàndals i bizantins, i també, per aquesta trajectòria diferent, els musulmans no van conquerir les Illes a partir de l'any 711, com ho feren a la Península visigoda, sinó que van acabar amb la romanitat dels bizantins, a partir dels anys 903/911, quan vanceren la resistència de més de vuit anys que hi oposaren els «rum» o romans en el castell d'Alaró (Hisn Alarun).

Si en el món hispànic tots els escrits produïts a les Illes Balears foren destruïts, com ens n'han arribat còpies?

Tornem fer constar que a les Illes Balears, i al món hispànic no s'ha conservat cap escrit illenc antic, i no n'hi ha cap còpia manuscrita.

No sabem quan arribà a Mallorca el volum V dels *Annales Ecclesiastici* de Cesare Baronio, del qual hi ha una edició de 1609 a la Biblioteca Pública de Can Sales, que conté la carta del bisbe Sever⁴³. El

42 *Contra mendacium*, I, 3, a AMENGUAL I BATLE, *Consenci*, II, 106-107 i nota 4.

43 Cesare BARONIO, *Annales ecclesiastici / auctore Caesare BARONIO SORANO... ; tomus quintus incipiens ab exordio Imperij Arcadij et Honorij Augustorum anno Domini CCCXCV perueniens vsque ad CCCCXL...* Editio nouissima ab ipsomet ante obitum aucta [et] recognita. Coloniae Agrippinae: sumptibus Ioannis Gymnici & Antonij Hierati..., 1609. 772 col. La Biblioteca del Seminari diocesà de Menorca, posseeix

martirologi romà, editat pel mateix Baronio, que posseeix aquesta biblioteca, editat l'any 1586⁴⁴, esmenta l'arribada de les despulles de Sant Esteve a Menorca, nova que va conèixer Joan Binimelis, el primer historiador de Mallorca. Ara bé, Baronio va conèixer el còdex més modern, del segle XV, de la carta de Sever, que es el Vaticanus Latinus 1188, i el va publicar en la primera edició dels *Annales Ecclesiastici*, V, *Romae* (Ex Typographia Congregationis Oratori, Apud S. Mariam in Vallicella) MDXCIV, ps. 419-428.

D'aquest text en prengué la còpia el gran editor J. P. Migne, a la Patrologia Latina Cursus Completus, (PL), 20 (1845) 731-746, d'on es va escolar un error que se va multiplicar, sobre la pàtria de Sever, que fou presentat com *Maioricensis*, errada molt repetida, entre altres pels editors de "La verdadera ciencia española", Patrologia Hispana. P. P. Saeculi IV, vol. II: Severi Majoricemis Scripta. Epistola de Judaeis, Barcinone (Typographia vulgo dicta Peninsular). 1881, ps. 135 [137]-155.

Per la seva qualitat, esmentaré l'edició que en feu en llatí, i a Mallorca, Mn. Antoni Roig⁴⁵, *De sacris apud Minorem Balearem antistibus, Severo potissimum atque istius epistola exercitatio et in eandem epistolam animadversiones, Palmae Maioricarum* 1787. Palmae Balearium.

Excudebat Antonius Miralles Pro-Typogra. Reg., ps. 101-136. Remarquem que Roig, de qualque manera, va conèixer el còdex Palatinus, que ha esdevingut el principal.

A partir d'aquest còdex, i d'altres, el P.

una edició anterior, 7964: *Annales ecclesiastici* / auctore Caesare Baronio Sorano ... Card. ... ; tomus quintus. Editio nouissima. Antuerpiae : ex officina Plantiniana, 1602. [16], 696, fol.

44 *Martyrologium Romanum ad novam kalendarii rationem, Et Ecclesiasticae historiae veritatem restitutum...* / auctore Caesare BARONIO SORANO ... Romae : ex typographia Dominici Basae, 1586. [8], XXIV, 588.

45 Sobre Mn. Roig, vegeu Josep AMENGUAL I BATLE, Mn. Antoni Roig i Rexart, peoner de la caritat i de l'evangelització, Fundador de les Germanes de la Caritat, Palma de Mallorca: 1987.

Gabriel Seguí, pel anys 1930, va bastir la primera edició crítica, editada, com ho hem dit, a Palma, l'any 1937, data que, degut a la guerra dels Tres Anys, entorpí la seva difusió, com ho va escriure l'hispanista britànic, Jocelin N. Hillgarth. Tanmateix aquesta edició ha anat imposant-se. Unes recerques de l'austriac Bernhard Blumenkranz, encetades pels anys 1940, en publicacions sobre el judaisme romà van posar en qüestió l'autenticitat de la carta de Sever. Tanmateix les raons sintetitzades per Seguí eren convincents. Un servidor va conèixer aquesta problematització, i pels anys 1975 va començar a treballar-hi. Per altra, el Full Dominical del bisbat de Barcelona va publicar que Johannes Divjak, esmentat, havia descobert 29 cartes noves de Sant Agustí, entre les quals les 11* i 12*, li havien estat adreçades per Consenci que, finalment, deia clarament que residia a Menorca. El P. Gabriel Llompart, Teatí i el P. Gabriel Seguí em van passar aquell Full Dominical, fet que me va dur a escriure al prof. Divjak, el qual amablement em va passar les galeres de la seva edició del *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*, que en el vol. 88, les va publicar a Viena, l'any 1981, mentre un servidor les treia a la Fundació Bernat Metge, l'any 1987, acompanyades per la traducció catalana, que degué ser la primera versió que hom en va fer.⁴⁶

Quant al text del bisbe Sever, cal dir que vaig poder valorar positivament els arguments del P. Seguí, sobre la seva autenticitat, als quals hi vaig sumar l'aportació de la singularitat dels textos bíblics, pertanyents a una traducció llatina anterior a la *Vulgata* de Sant Jeroni, tot assessorat pels fitxers de la *Vulgata* que actualitza l'abadia baverasa de Beuron. Tota la nova edició crítica es veia enriquida amb dos còdexs més, el de Charville, i el de la biblioteca de Wolfenbüttel. Aquest darrer

46 Josep AMENGUAL I BATLE, (Ed. i trad.), *Consenci. Correspondència amb Sant Agustí*, I-II, (Fundació Bernat Metge 244 i 268, [Escriptors cristians]) Barcelona 1987 i 1991, 138 les 38-133 són a doble text] i 178 [les 54-173 són a doble text].

pertanyent a la família codicològica del *Palatinus* 856, actualment en el Vaticà, de principis del segle X⁴⁷.

Per una banda, la traducció de Sant Jeroni es va difondre molt prest a Hispània. Per tant, una persona tan connectada com Consentius, materialment coautor de la carta severiana, no podia no conèixer-la. Més encara, Blumenkranz situava la carta al segle VI o més, i a la Península. De l'altra, Consenci, vers l'any 419 escrivia que els esdeveniments de Menorca amb els jueus, havien esdevingut l'any anterior, com constava en la carta del bisbe, que li havia pres la redacció de la mateixa, descartaven que l'escrit menorquí fos un fals. Però és que ja el bisbe Evodi d'Uzala (Nord d'Àfrica), vers l'any 420, va compondre uns llibres sobre les relíquies de Sant Esteve, recentment trobades, i sobre els prodigis que obraven, i ja havia fet llegir des de l'ambó de la seva basílica la carta del bisbe Sever de Menorca.

[Els monjos copistes arxivers medievals ha fet possible el retorn dels escrits de les Illes Balears, en els temps moderns.](#)

Van ser uns monjos des dels temps de Sant Agustí (†429), els que començaren a recollir-los. Però els vàndals, l'any següent entraren a Hipona. No sabia dir què destruïren; però sí que foren els més grans perseguidors del catolicisme, inclosos els bisbes Elies, Macari i Opilió de Mallorca, Menorca i Eivissa. En parlarem en el vol. II d'aquesta història de Mallorca.

Me permet retornar al que vaig recordar fa unes setmanes a la premsa diària. El text de la Sibilla prové de Quoduultdeus, (=Allò que Déu vol), de Cartago, amic de Sant Agustí, el qual l'any 438 hagué d'abandonar la seva seu episcopal, i va fugir a Benevento (Itàlia). No cal, n'hi ha que a vegades ho fan, inventar homilies del segle X. Tenim ben publicada la del sege V⁴⁸.

47 Vegeu AMENGUAL I BATLE, (Ed. i trad.), *Consenci. Correspondència amb Sant Agustí*, I, 21-25.

Doncs bé, els mateixos monjos que copiaren l'homilia de Quoduultdeus també copiaren cartes i escrits tardoromans, de manera que me permetré esmentar els còdexs que vaig confrontar, o millor, col·lacionar, en reconeixement a les arxiveres i arxivers que en els nostres dies conserven els còdexs antics i més recents, de manera que una cultura de la informàtica els pugui consultar i projectar amb mitjans insospitats. Heus ací els còdexs:

P= *Palatinus* 856, del s. X, a la Biblioteca Apostolica Vaticana.

S= *Saint Sepulchre* 846 (751), del s. XI, a la Bibliothèque Municipale de Cambrai.

G= *Liber Sancti Gysleni*, 3286 (II.973), del s. XI, a la Bibliothèque Royale de Bruxelles.

C= *Charleville* 117, del s. XII, a la Bibliothèque Municipale de la ciutat de Charleville.

W= *Guelferbytanus* 76.14 Aug. fol., del s. XII, a la Herzogliche Bibliothek de Wolfenbüttel.

A= *Saint Aubert* 856 (760), del s. XIII, a la Bibliothèque Municipale de Cambrai.

V= *Vaticanus* 1188 (*olim* 234), del s. XV, a la Biblioteca Apostolica Vaticana.

Diguem que els testimonis més vàlids provenen de l'actual Alemanya, i que ja foren copiats pels monjos benedictins, o fins i tot anteriors, en segles en què els cristians a Hispània encara es movien pels Pirineus i per la serralada del Cantàbric.

Les cartes de Sant Agustí conegudes d'antic, tenen innumbrables còpies i antiquíssimes. Les novellament descobertes, 1^o1* i 12*:

C *Parisinus* Lat 16861 del segle XII, de 217 folis, de 392 x 278 (282 x 190) mm, en pergami, escrit a dues columnes de

48 Josep AMENGUAL I BATLE, «Origen de les matines de Nadal a les Illes Balears. De la polèmica amb els jueus de l'Ordo prophetarum a la Sibilla», *Les matines de Nadal a les Illes Balears. Un dels orígens del teatre religiós a Europa* (Drama litúrgic del Cicle de Nadal), Palma: Documenta Balear 2010, 19-62.

sengles 45 línies, en lletra gòtica.

A *Massiliensis* 209, de la Bibliothèque Publique de Marsella, de la meitat el s. XV, en pergami, de 249 fols, 4 numerats, de 345-247 (233 x 137 mm), escrit en lletra gòtica.

Encarem fem unes altres observacions, sobre l'accés a la publicació d'aquestes fonts.

Seguint el que ja s'havia començat a altres països europeus, l'agustí Enrique Flórez va començar a editar fonts antigues en la col·lecció España Sagrada. En realitat aquesta empresa no ens serveix directament.

En canvi, com ho hem vist, l'empresa del cardenal Baronio, en el segle XVI, va ser aprofitada per Joan Dameto, que va reproduir el text llatí dels bisbes Sever i en publicà una traducció al castellà. La tasca crítica va ser millorada per Mn. Antoni Roig. Però aquests textos han estat reeditats en col·leccions que es troben arreu del món, especialment en la Patrologia Latina, *Cursus completus*, (PL), del prevere Jean Paul Migne, del qual hem indicat el volum que ens afecta. Hi ha les cartes del bisbe Sever i la 119 de Consenci, i la 120 i 205 de Sant Agustí a Consenci.

Vora aquesta immensa col·lecció, que reproduí edicions existents, posteriorment, va sorgir a Viena, el *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum* (CSEL), que ofereix solament edicions crítiques, que ha editat les esmentades cartes de Consenci i les que li adreçà Sant Agustí. Per tant, com ho hem recollit, hi podem llegir les dues darreres cartes, i el Contra mendacium ad Consentium que Sant Agustí adreçà al naturalitzat menorquí. Però la nova edició crítica que porta a terme el *Corpus Christianorum Latinorum*, de l'Editorial Brepols, de Turnhout de Brussel·les encara no ha incorporat cap d'aquestes escrits que ens atenyen. En canvi la *Continuatio Mediaevalis* és la que edita l'obra llatina del Beat Ramon.

Ara bé, així com en els segles XVII i XVIII els frares disposaven de bones edicions

patrístiques, segons l'època, no tinc la seguretat que cap institució acadèmica mallorquina disposi d'aquestes col·leccions. Fa més de trenta anys vaig suggerir adquirir a la mesura que sortissin a la venda els volums de la traducció de la història dels concilis ecumènics, feta del francès al castellà per Cristòfol Cladera. Les bones paraules han acabat en no res. Un servidor sap on hi ha un volum a Mallorca, i diversos més en edicions que reproduïen el text amb mitjans mecànics. Vull dir que un historiador de la tardana romanitat és veu en prou feines per assolir els textos adients. Ja he esmentat que els de Sever i de Consenci han estat editats críticament per un servidor, a Mallorca, i en el volum que presentem els hi tornareu trobar, amb un aparat crític que prescindeix de les variants purament ortogràfiques. Esperem que les grans biblioteques balears ens acostin aquestes fonts illenques de la nostra història.

I gràcies a aquells monjos arxivers centre-europeus, i als llatins desconeguts, avui arreu del món és possible retornar al món mediterrani de la Tardana romanitat.

Inauguració de la I Jornada ABADIB'22: gestió documental, administració electrònica i arxiu.

Montserrat Puyol Rodríguez
Presidenta de l'ABADIB

Hacia 13 años que no se celebraba una jornada en ABADIB. Las anteriores jornadas organizadas por ABADIB datan de los años 2009 y 2013, 9 y 13 años respectivamente:

[Jornada ABADIB 2013](#) “Código deontológico de los profesionales de la documentación”.

El código deontológico siempre ha sido una prioridad en ABADIB. De hecho fue la primera asociación que movió un taller de elaboración de código en las [Jornadas fesabid'09](#).

Finalmente también ABADIB fue la pri-

mera asociación que hizo el esfuerzo de divulgación del código deontológico recién aprobado en la [Jornadas FESABID del año 2013](#).

Esa inquietud se traduce también y tiene una continuación en la participación de la actualización de ese código como se verá en un artículo posterior de esta revista.

En relación a las [Jornadas del año 2009](#) cabe destacar que en esa fecha se quiso dar cabida al comentario y divulgación de la primera normativa legislativa sobre bibliotecas y archivos con la promulgación de esas primeras leyes:

I Jornada ABADIB'22
Gestió documental, administració electrònica i arxiu

Fent tangible l'intangible. Programes, recursos i experiències

- Dijous 19 de maig de 9 a 15h
- Arxiu del Regne de Mallorca

Organitza
ABADIB

Patrocina / Organitza

Col·labora

- **Llei 19/2006, de 23 de novembre, del sistema bibliotecari de les Illes Balears**
- **Llei 15/2006, de 17 d'octubre, d'arxius i patrimoni de les Illes Balears**

Estas jornadas destinadas sobre todo para el mundo archivístico y documental tiene como gran protagonista la administración electrónica y su diferente implementación y las dificultades para llevarlo a cabo, de ahí el subtítulo de las Jornadas: **Gestió Documental, administració electrònica i arxiu. Fent tangible l'intangible. Programes, recursos i experiències.**

Agradecemos el apoyo de la Conselleria de Fons Europeus, Universitat i Cultura muy especialmente a la Directora General de Cultura, Catalina Solivellas Rotger que tan amablemente inauguró estas jornadas.

También se agradece a l'Arxiu del Regne de Mallorca haber podido contar con su Sala de actos para llevar a cabo estas jornadas y a su servicio de multimedia por su cobertura de estas jornadas presenciales y a distancia gracias a los recursos audiovisuales disponibles.

En este sentido se tiene que extender un gran agradecimiento a las empresas del sector que han apostado por dar cober-

tura logística, informática y de programas y han cooperado activamente en el diseño de la imagen de las jornadas como también en la difusión, la inscripción a las jornadas. Esas empresas son ODILO, AUDIFILM, VIDIMUS con cuyos representantes y agentes más implicados se ha forjado ya una relación de camaradería y amistad entrañable, fruto de las casi más de 15 reuniones logísticas que se hicieron para poder poner en marcha todo este entramado organizativo. Y como tales, están presentes en el pie de los carteles publicitarios de las Jornadas como verdaderos sponsors y valedores del evento.

Obviamente ABADIB siempre estará en deuda con ello, entre ellos destacar a Onías Vargas Mendoza, Alberto Biarge Garcés, Mª Gracia Banderas y Marta Contreras Teixidó, entre otros.

Llegando al tema de los asistentes a la jornada, cabe destacar la reproducción del mensaje aparecido en redes en el que se hablaba ya de más de 220 inscritos.

Finalmente la cifra total de inscritos fueron 246. 62 de ellos fueron presenciales.

En un momento de relajación de medi-

Asistentes a les Jornades ABADIB'22.

das de pandemia pero aún conservándose algunas distancias para una sala de 90 asistentes es una cifra más que respetable, en todo caso lo sorprendente es que el 75 % de las inscripciones fueron digitales y sobre todo, su número.

Pocas jornadas de documentación actuales han tenido tanta asistencia. El hecho se debe, claro está, a la temática pero también por la difusión que se hizo desde FESABID y ABADIB y desde las entidades sponsors, ODILO, AUDIFILM, VIDIMUS.

En la inauguración se hizo un agradecimiento a todos los asistentes y se quiso saludar de alguna manera esa procedencia tan amplia que abarcaba no solo las islas, sino toda España e incluso algún país de América Latina, concretamente Argentina y Ecuador.

Las procedencias de los inscritos se podían agrupar entre administración autonómica, administración local, contemplado ésta tanto consejos insulares o diputaciones como administración municipal, universidades y representantes de organismos estatales y consultivos.

Si se hiciera dos grandes grupos en dos grandes mundo, podrías hablar de administrativo y universitario por islas o fuera de ellas. Los datos son los siguientes:

Mundo administrativo:	Mundo universitario:
134..... 54 %	27 10 %
Govern CAIB..... 19	Universitat de les Illes Balears..... 11
Admin. local CAIB.. 60	Otras 19
79	
Otras CC.AA 17	
Otras Admin. local.. 38	
55	

Como se puede comprobar de los porcentajes, más de la mitad, el 54 %, de los inscritos están ubicados en la administración. Proceso lógico ya que se está

hablando de Administración electrónica, pero también es objeto de estas jornadas la gestión documental y el archivo de allí la presencia de un significativo número de universidades que por su curiosidad queremos nombrar aquí y son:

Universiades de Madrid, Católica, Extremadura, a distancia, Sevilla, Elche, Can-

Publicación en Instagram de ABADIB.

tabria, Navarra, Gran Canaria, Valencia, Oviedo, Castilla, Granada, Laguna, UOC e incluso la de Córdoba (Argentina).

Finalmente entre los inclasificables pero igualmente testimoniabiles podrían estar una serie de organismos estatales que son:

- Archivo del Tribunal Supremo
- Ministerio de Transportes y Obras Públicas
- Corporación Autónoma Regional del Atlántico
- Instituto català d'Oncologia,
- SELAE (Sociedad Estatal de Loterías y Apuestas del Estado)
- Sociedad Estatal Participaciones Industriales (SEPI)
- Fomento Extremeño de Infraestructuras Industriales (S.L.U.)
- Museo de San Isidro (Madrid)

Pero también otros entes consultivos como el Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears y finalmente

tres singularidades. Dos isleñas y otra atlántica: Autoritat Portuària de les Illes Balears, l'Arxiu Capitular de la Seu de Mallorca y el Consejo de Educación Superior del Ecuador.

Seguirá a continuación a este breve comentario de la inauguración un resumen de las aportaciones de todos los ponentes de Catalunya, Valencia y Mallorca.

Muchas de esas ponencias tuvieron su tiempo de réplica en directo al final de sus sesiones. Todo ello se puede comprobar en el enlace que está infra con el conjunto de todas las grabaciones.

La clausura de las jornadas corrió a cargo de Ramón Roca Mérida, Director General Modernización y Administración Digital del Govern de les Illes Balears.

En las conclusiones, se leyeron brevemente los resultados de uno de los principales objetivos de esta jornada, conseguir una realidad estadística comprobable, el indicador del grado de implementación de la administración electrónica en las Islas Baleares. Indicador conseguido gracias al análisis de los datos obtenidos por medio de las encuestas que voluntariamente se contestaron por parte de la numerosa y representativa asistencia de los integrantes de esos organismos autonómicos y locales de las islas.

Es voluntad de ABADIB con una periodicidad bianual volver a organizar estas Jornadas con la misma temática para poder comprobar la evolución del indicador del grado de implementación de esta nueva realidad que es la Administración electrónica.

Quedamos pues emplazados para el año 2024.

I Jornada ABADIB'22. 19/05/2022 Gestión documental, administración electrónica y archivo.
Haciendo tangible lo intangible – Programas, Recursos, Experiencias

Programa

08:30 - 09:00 Acreditació / Acreditación

09:00 – 09:15 INAUGURACIÓ / INAUGURACIÓN

Catalina Solivellas Rotger, directora general de cultura del Govern de les Illes Balears
Montserrat Puyol Rodríguez, presidenta d'ABADIB

09:15 – 10:15 CONSULTORIA / CONSULTORIA

09:15 - 09:30 Juan Miguel Álvarez Martínez, Ajuntament de Felanitx
09:30 - 09:45 Albert Vich Nicolau, Ajuntament de Calvià
09:45 - 10:15 Intercambio de experiencias. Modera Vidimus

10:15 – 11:15 TRAMITACIÓ / TRAMITACIÓN

10:15 - 10:30 Eulàlia Ribera i Salvador Mataró, Ajuntament de Premià de Mar
10:30 - 10:45 Anna Bruy i Alba Coll, Ajuntament d'Alella
10:45 - 11:15 Intercambio de experiencias. Modera Audifilm

11:15 – 12:00 DESCANS / DESCANSO

12:00 – 13:00 ARXIU / ARCHIVO

12:00 - 12:15 Beatriu Zamorano Galmés, Ajuntament de Campos
12:15 - 12:30 Alejandro Delgado Gómez, Ajuntament de Cartagena
Digitalización y archivo: los nuevos roles del profesional
12:30 - 13:00 Intercambio de experiencias. Modera ODILO

13:00 – 13:45 COM ACONSEGUIR FONTS / COMO CONSEGUIR FONDOS

13:00 - 13:45 Joan Castañer Alemany, secretari de l'Ajuntament de Calvià.
Los fondos Next Generation: una oportunidad para el desarrollo de la administración electrónica y el archivo electrónico.

13:45 – 14:30 DEBAT D'EXPERIÈNCIES / DEBATE DE EXPERIENCIAS

13:45 - 14:30 Taula rodona resumida a càrrec dels moderadors i intervencions dels assistents / Mesa redonda resumida a cargo de los moderadores. Intervención de los asistentes

14:30 – 14:45 PRESENTACIÓ DELS RESULTATS DE L'ENQUESTA DE SITUACIÓ DELS SERVEIS DE LES ILLES BALEARS / PRESENTACIÓN DE LOS RESULTADOS DE LA ENCUESTA DE SITUACIÓN DE LOS SERVICIOS DE ARCHIVO DE LAS ILLES BALEARS

Programa de las Jornadas ABADIB'22

 [Video de la inauguració de les Jornades](#)

La importància de dissenyar i implantar un SGDEA en el marc d'una Política de Gestión Documental

Juan Miguel Álvarez Martínez i Albert Vich Nicolau
Arxiu municipal de Felanitx i Arxiu municipal de Calvià

La importància que té realitzar un treball previ de consultoria interna o externa en les organitzacions que pretenen implantar eines informàtiques per a la gestió de documents electrònics, suposa el primer pas per dissenyar i implantar un Sistema de Gestió de Documents (SGD). Sovint, quan les organitzacions volen implantar un SGD, posen el focus en l'adquisició d'un programa informàtic que "ho solucionarà tot". Molts cops també es confon la possible consultoria que pugui fer l'empresa que proporciona un software específic –que tan sols valdrà per a l'ús i maneig de l'aplicatiu- amb un servei de consultoria real i especialitzada amb la implantació d'un SGD. No obstant això, obviar els passos de treballar en el marc d'un SGD i de la Política que l'unifica, pot abocar el projecte al fracàs. L'important és el pla, saber cap a on volem que vagi la gestió documental en la nostra organització.

Treballar amb un SGD implica: assignar

recursos (humans i econòmics) i responsabilitats; identificar processos de gestió documental; crear o actualitzar els instruments que suporten el sistema; identificar eines necessàries i la tecnologia facilitadora; definir una Política o Manual que doni coherència a tots els components; realitzar un suport i formació contínua; mantenir i millorar el sistema; i identificar els pròxims passos i definir les noves estratègies.

A més de comptar amb el suport i la sensibilitat sobre la importància de la gestió documental per part de les altes instàncies de les institucions, el primer pas és conformar un equip interdisciplinari liderat pel gestor documental i representat per membres dels principals departaments, que també pot rebre el suport d'elements externs a l'organització. No podem quedar-nos sols: hem de formar un equip de projecte amb diferents visions i sensibilitats sobre la gestió de la informació. L'expert en

gestió documental no pot saber-ho tot. Sovint és la persona que ha de decidir en soledat moltes qüestions vitals per a l'organització, ja que les altes instàncies de les institucions solen desconèixer encara molts fonaments de la gestió documental i de la normativa a complir en aquest aspecte. De tot això prové la necessitat d'una formació específica a les altes instàncies de les institucions, i d'un repartiment de responsabilitats, que serà vital perquè el projecte de gestió documental arribi a bon port.

Després hem de tenir clar que, abans d'apostar per un o altra programa, s'han d'establir uns instruments i criteris "mínims". Definir el quadre de classificació amb una identificació de "processos/procediments" que vagi acompanyat per unes definicions clares i els grups d'usuaris que els utilitzaran. Construir l'esquema de metadades, que ha de recollir els mínims previstos per la Llei i també hem de pensar en uns altres que ens ajudaran a treballar en el dia a dia. Fixar les tipologies documentals, clares i senzilles per a començar, que aniran acompanyades de plantilles i models normalitzats i que han de ser controlats i centralitzats en un repositori únic -controlat pel servei d'Arxiu-. Descriure els processos clau de gestió documental amb una orientació a client: obertures, assignació de metadades, classificació dels expedients per sèries, circuits de validació, tancaments d'expedients, preparació de transferències massives... Establir les bases per a la valoració i expurgo documental. I, el més important, treballar pensant sempre en el destí final de la documentació: l'Arxiu.

Arribats a aquest punt, encara que s'hagi realitzat aquesta feina de disseny previ del sistema, quan s'implementi es produiran errors. Mai ho tindrem tot des del principi al 100%. El SGD no és estàtic i està en contínua revisió, actualització i millora, igual que totes les eines que formin part del sistema -quadre de classificació, llista de processos i procediments, vocabulari

de metadades...-. Per aquest motiu, és important que les bases per al seu creixement i evolució estiguin previstes en la seva normativa. L'adaptació de tota l'organització a aquest nou paradigma serà complexa i sorgiran problemes que no s'havien detectat. Per això, hem de marcar prioritats, metes i quick-wins per a visualitzar resultats a curt termini i establir indicadors de seguiment del propi projecte. També la feina de formació i auditoria permetrà fer comprendre la importància del SGD i també facilitarà el retorn per part dels diferents actors de l'organització de l'estat de salut del sistema. Els SGD evolucionen juntament amb les organitzacions i el seu èxit dependrà del seu grau d'adaptació a les necessitats dels usuaris. En aquest sentit, plantejar totes les fases per a la implantació d'un SGD abans de començar el projecte resulta vital. Seguint l'ISO 15489, podríem dividir les etapes en: investigació preliminar, anàlisi de requeriments corporatius, valoració i avaluació de sistemes existents, estratègies per a complir amb els requeriments, disseny específic del sistema, i implantació i revisió del SGD.

Cal dir que els aspectes més dificultosos de la creació i el desenvolupament d'un SGD poden ser variats. Per començar, fer veure la utilitat del mateix a l'organització que l'ha d'emprar, que es pot traduir en que les entrevistes i la recollida d'informació poden no comptar amb tota la col·laboració desitjada. Per aquest motiu, s'ha de crear un clima de col·laboració per afavorir l'obtenció d'informació sobre el que realment es fa a la institució, prestant atenció a tots els departaments, i en especial als transversals. En aquest sentit, també hem d'assumir que sempre hi haurà àrees més reticents a donar informació sobre la seva tasca diària, o sobre el seu maneig de la informació.

Per continuar, és normal que hagi dificultats entre els usuaris per utilitzar els diferents instruments tècnics del SGD, com el quadre de classificació

i les tipologies documentals, que es produeixi una confusió entre “processos/procediments/tràmits” que poden originar duplicitats o que hi hagi una proliferació de formularis/models que no tenen correspondència en les seues electròniques. D'aquí s'extreu la importància que té l'acompanyament i la formació adaptada als diferents tipus d'usuaris per tal d'afavorir la seva adaptació a aquesta nova realitat. Formacions específiques des del servei de gestió documental i/o arxiu a tot el personal de la institució es fan del tot essencials si volem que hi hagi un canvi real i efectiu en aquest sentit. A més, aquestes formacions hauran d'emprar metodologies innovadores per tal que aquest tema sigui més atractiu dins la corporació. Això va lligat a deixar la enrere la visió de l'arxiu com un magatzem de papers, i assumir que s'està convertit en un servei que intenta entendre la gestió que fem de la informació en el dia a dia per tal que sigui més accessible, segura i eficient, tant per a la ciutadania com per al usuaris interns.

També caldria fer referència a la necessitat de la contractació d'una plataforma d'arxiu electrònic en el context de les institucions públiques. En aquest sentit, fa alguns anys l'adquisició d'un software tramitador o gestor d'expedients es va fer totalment necessari degut a les exigències normatives en referència a l'administració electrònica. És per això que algunes de les grans institucions s'han vist abocades a adquirir una plataforma d'arxiu electrònic (únic i definitiu) degut a que molts dels tramitadors d'expedients emprats estan col·lapsant de tota la informació i documentació que emmagatzemen –sovint paquets d'expedients ni tan sols tancats-. En aquest sentit, és una tasca fonamental per als gestor documentals i/o arxivistes, mentalitzar de la necessitat de finalitzar els expedients i preservar-los a un lloc segur, complint així amb la normativa vigent. En els següents anys les petites corporacions públiques –ajuntaments amb menys recursos

econòmics- veuran també evident la necessitat de la contractació d'un arxiu electrònic. Tanmateix amb el desús del paper es fa evident traslladar l'arxiu tradicionalment físic a un portal d'arxiu electrònic i accessible per a tothom –ja sigui a nivell intern com extern-.

Per acabar, s'han d'assignar responsabilitats als diferents actors que intervenen, perquè el gestor documental no pot dur tot el pes del manteniment del SGD. Per això, és cabdal la definició de la Política de Gestió Documental com a l'eix rector de tot el sistema, que estableix els rols tant del gestor com de la resta d'usuaris del SGD.

Finalment, cal dir que s'ha produït un canvi en el rol que juga el gestor documental en les organitzacions. Ara ha d'abandonar el seu tradicional lloc com a darrer esclavó de la cadena per situar-se al principi, liderant l'anàlisi, el disseny, la implementació i revisió del SGD. Però aquest canvi ha de ser recolzat per l'organització perquè sinó es pot produir que el gestor es trobi tot sol i que no sigui valorada la importància de la seva tasca de dins del sistema.

El gestor també ha d'estar preparat per viure en un sistema híbrid, amb documents en format paper i digital, i, sobretot, ha de mirar més enllà, amb temes que excedeixen la mera gestió documental, com és el cas de la gestió de la informació i les estratègies del govern de dades. El cabdal d'informació que proporcionen les dades que procedeixen de diferents fonts és de primer ordre i, per això, s'ha de realitzar l'anàlisi prèvia sobre quines dades han de ser objecte d'explotació i quina pot ser la seva utilitat per a la presa de decisions per part de les organitzacions.

 [Vídeo de la presentació](#)

La gestió documental a l'eADMINISTRACIÓ. Resum de la conferència de Salvador Mataró Vilà i Eulàlia Ribera Llonc.

Juan Miguel Álvarez Martínez
Arxiu municipal de Felanitx

Des de l'Ajuntament de Premià de Dalt es va exposar a càrrec de Salvador Mataró Vilà i Eulàlia Ribera Llonc, el cas d'èxit de la implantació de l'administració electrònica i de l'arxiu electrònic al seu consistori.

Partint dels requeriments legals que imposava el canvi normatiu de les lleis 39/2015 i 40/2015, es va impulsar un projecte de caire multidisciplinari i amb una participació activa de l'arxiu. Així es va fer possible implantar un gestor d'expedients electrònics amb integració amb totes les eines de la Generalitat de Catalunya i de l'Estat.

Respecte a la definició del quadre de classificació que havia de organitzar els diferents expedients generats, es va començar anys enrere fent servir el quadre de la diputació de Barcelona a partir del que havia elaborat la Generalitat. Aquest quadre va ser revisat l'any 2016 gràcies a la creació d'una comissió d'arxivers de diferents

institucions de Catalunya i va ser adaptat a la seva realitat per l'Ajuntament de Premià de Dalt, carregant-se al gestor d'expedients. Així ara es pot realitzar la classificació de la sèrie documental des de la creació dels expedients

Respecte al quadre de tipologies documentals es varen definir amb la participació del grup motor que va fixar les que havien de utilitzar-se dins del ventall que havia publicat la Generalitat. A més, es varen estipular quines metadades havien de tenir els documents electrònics i l'obligatorietat de introduir-les durant la creació dels documents i la posterior tramitació dels expedients. Cal destacar la importància d'una correcta atribució de les metadades per a la gestió documental i les avantatges que ofereixen a les persones que tramiten els expedients com per exemple la seva ràpida localització.

Finalment, la transferència es realitza de manera similar a la dels expedients

en paper. Es fa una revisió de cada expedient mirant que estigui complet, ben classificat, amb un índex dels documents i netejant al màxim les dades personals. També es procedeix a la geolocalització dels expedients que així ho permeten per tal de situar damunt el terreny les actuacions administratives.

Tot plegat, aquest canvi de paradigma entre l'arxiu tradicional en paper i l'arxiu electrònic ha suposat un augment substancial del nombre d'expedient però també ha permès a l'Arxiu poder realitzar una gestió més ràpida i eficient dels mateixos.

[Vídeo de la presentació](#)

El canvi cap a la e ADMINISTRACIÓ és una realitat. Resum de la conferència de Anna Bruy Conill i Alba Coll Cuquerella.

Juan Miguel Álvarez Martínez
Arxiu municipal de Felanitx

Des de l'Ajuntament d'Alella es va exposar a càrrec de Anna Bruy Conill i Alba Coll Cuquerella el cas d'èxit del seu ajuntament. Igual que a Premià de Dalt, es va crear un grup motor amb persones de gran experiència de diferents àrees i es va implantar la metodologia de treball e-SET.

Com el consistori no comptava, per les característiques del municipi, amb la figura d'un arxiver i, per tant, no hi havia gestió documental dels expedients en paper. Aquest fet va suposar que, amb la implantació de l'administració electrònica, es fes palès la necessitat de desenvolupar aquesta gestió documental de manera paral·lela.

A l'hora d'elaborar el quadre de classificació es va fer servir el de la Generalitat, adaptant-lo a la necessitat del consistori i emprant el model e-SET amb tres nivells. De manera prèvia a la

implantació del gestor expedients es va realitzar una petita formació en gestió documental a les persones encarregades de la tramitació per classificar els expedients des de la seva obertura.

Es va establir una sèrie de pautes com la de digitalitzar la documentació presentada en paper i els expedients híbrids; la de realitzar una classificació documental i una fixació de metadades en l'origen, per tal de que fos fàcil de localitzar pels usuaris; i la de configurar els circuits de tramitació fent servir el gestor d'expedients i amb el suport d'eines de la Generalitat.

S'han trobat amb el temps algunes dificultats en la classificació documental, el que s'ha tractat de resoldre amb la contractació d'una consultoria externa per tal millorar la gestió documental de la institució. També s'ha comptat amb els recursos que faciliten les eines de la

Generalitat a través del Consorci AOC (Administració Oberta de Catalunya).

Finalment, tot plegat ha estat un procés evolutiu que ha permès eliminar el paper i fer una tramitació plenament electrònica, obrint el camí cap la implantació de procediments automatitzats. Restaria la transferència d'expedients electrònics com a tasca pendent quan s'incorpori a la institució la figura d'un arxiver. Això permetrà enviar els expedients tancats a l'eina e-Arxiu de la Generalitat.

 [Vídeo de la presentació](#)

L'arxiu municipal de Campos. L'evolució de l'era analògica a la digital

M. Beatriu Zamorano Galmés
Arxiu Municipal de Campos

1.- El Municipi de Campos

Campos és un petit municipi del migjorn de Mallorca. Té una superfície de 149,7 Km². i la seva economia fins no fa gaire ha estat agrícola-ramadera. A diferència de la majoria de municipis de les Illes Balears, no té una gran oferta turística, la qual cosa fa, que els ingressos econòmics no siguin tant elevats com a altres municipis de Mallorca.

La seva població està en continu creixement per la seva bona comunicació amb la capital, a passat de tenir 6.944 habitants a l'any 1998 a 11.611 a dia 1 de gener de 2022.

2.- L'Arxiu Municipal a l'any 1998

Quan vaig arribar a l'Arxiu Municipal de Campos, em vaig trobar en què tota la documentació fins a l'any 1975 havia estat inventariada a l'any 1981 per Isabel Garau Llompart i Juan José Riera Ferrer mitjançant un conveni signat entre el Consell General Interinsular i l'Ajuntament de Campos. Aquest inventari es manté a dia d'avui i consta de 768 uni-

tats d'instal·lació.

A partir de l'any 1998 vaig continuar inventariant tota la documentació que havia quedat sense inventariar i la que anava arribant anualment de les oficines.

3.- L'Arxiu Municipal a l'any 2011

L'any 2011 s'inaugurà el nou Arxiu Municipal de Campos. Abans el fons documental de l'Arxiu estava dividit en tres llocs diferents i cada tres anys s'havia d'habilitar un nou lloc perquè la documentació havia crescut més que els dipòsits disponibles. Aquestes noves instal·lacions varen resoldre el problema d'espai i de conservació de la documentació ja que els seus dipòsits disposaven del control d'humitat i temperatura, així com un sistema de detecció i extinció d'incendis. La conservació de la documentació en paper quedava garantida.

4.- El sistema de gestió documental

La gestió documental de l'Arxiu Municipal des del primer dia, ja vaig emprar el

programa “Vagnoni” com a gestor documental de la documentació municipal. Aquest programa fou el resultat de la necessitat que teníem els arxivers municipals de disposar d'un gestor documental per descriure i inventariar els nostres fons. El grups d'arxivers de la Part Forana i el Centre Comarcal d'Estudis de Cala Rajada varen fer possible el desenvolupament d'aquest programa que va anar millorant amb el pas del temps.

L'aprovació de la Llei 11/2007, de 22 de juny, d'accés electrònic dels ciutadans als Serveis Públics, que va ser derogada per la Llei 39/2015, d'1 d'octubre de procediment administratiu de les administracions públiques suposa un gran canvi per a la administració i per als administrats.

Els arxivers ens varen veure obligats a començar a fer feina amb documents electrònics.

Malgrat la feina fos la mateixa, el canvi de suport suposà un gran repte amb tots els sentits.

La Llei 39/2015 ens obliga a tenir un arxiu electrònic únic de documents de procediments finalitzats i a conservar els expedients en un format que garanteixi l'autenticitat, la integritat i la conservació.

Es fa necessari trobar programes de gestió que s'adaptin a les noves necessitats, el programa que fins ara havia estat vàlid ara queda obsolet.

El gran problema, sobre tot, per a les administracions petites, com és el cas de l'Ajuntament de Campos és l'elevat cost econòmic que suposa l'adaptació a l'administració electrònica, tant per a la gestió administrativa com per a la conservació documental dels procediments finalitzats.

Després de moltes reunions es va decidir contractar un programa de gestió per a la documentació electrònica administrativa (Gestiona) i un programa per a la gestió i conservació dels procediments documen-

tals electrònics finalitzats (Odilo- A3W). El programa A3W és un sistema de gestió documental únic, tant per a la documentació en paper com a electrònica. De moment únicament l'estic utilitzant com a sistema de gestió documental, unificant les bases de dades anteriors i les actuals, el que encara no he fet, ha estat el tractament de la documentació electrònica, però arribarà i més prest del que jo desitjaria.

5.- Conclusions

Els ajuntament tenen l'obligació de conserva la seva documentació. És el patrimoni documental, però per aconseguir-ho és indispensable tenir un/a arxiver/a qualificat/da, l'arxivística és una ciència i una professió. I finalment, per a fer una bona feina fan falta unes bones eines, per tant, és indispensable un sistema per a la gestió documental i per a la conservació permanent de la documentació electrònica.

[Vídeo de la presentació](#)

Digitalización y archivo: los nuevos roles del profesional. Resumen de la conferencia de Alejandro Delgado Gómez

Juan Miguel Álvarez Martínez
Archivo municipal de Felanitx

Los archiveros no siempre han hecho el mismo trabajo ni han tenido el mismo objeto. En ocasiones, han sido otros los que han gestionado y mantenido la evidencia. El negocio del archivero es muy dependiente del entorno y del contexto, que es cambiante, sobre todo desde finales de los años 80 del siglo XX.

¿Cuál es nuestro entorno? Vivimos inmersos en el mundo de las tecnologías de la información y las comunicaciones. Las tecnologías presentan diferentes propiedades porque son invisibles, invasivas, inestables, dinámicas, interactivas, distribuidas, reutilizables y multipropósito. Por este motivo, la archivística ha dejado de ser un territorio estable e inamovible.

¿Cuál es el escenario actual de manifestación de estas propiedades?

La consultora Gartner detectaba en 2020 tres temas clave: la centricidad de las personas, la independencia de la localización y el suministro resiliente.

La centricidad de las personas se centra en varios temas que pueden

aplicarse a los archivos. El Internet de las conductas para conocer los hábitos de comportamiento de las personas que pueden ser aprovechado para mejorar los servicios. Las estrategias de experiencia total como la realidad aumentada que pueden ayudar a acercar a personas con diversidad funcional. La computación para mejorar la privacidad para evitar brechas de seguridad que comprometan los datos que manejamos, siempre teniendo en cuenta el principio de transparencia.

La independencia de la localización se manifiesta con la nube distribuida que permite emplear Internet como una máquina de archivar y que permite el funcionamiento en cualquier lugar y con cualquier dispositivo. Todo tiene que venir acompañado de la creación de una malla de ciberseguridad, en la que se centra el complejo nuevo Esquema Nacional de Seguridad.

Respecto al suministro resiliente hay que crear un negocio componible e inteligente que sabe aprovechar las oportunidades que brindan los datos de calidad que posee para la toma de

decisiones y para su reutilización. Debe aplicarse la ingeniería de Inteligencia Artificial a los archivos. Es necesario avanzar en la hiperautomatización para mejorar nuestro trabajo.

En tales circunstancias, ¿se producen documentos? No, se produce información y datos que pueden tener la apariencia de documentos. Por tanto, los documentos digitales no existen, son una representación en nuestras pantallas. Al margen de ello, el documento sigue siendo transaccional y contextual ya que es evidencia de actuaciones. En el entorno distribuido el documento es sistema y es el ítem, que se comunica con otros sistemas y la información que contiene sí que ocupa lugar. Se ha producido una democratización de la información en Internet y esto supone una pérdida del control sobre la información. Además, las comunicaciones son débiles con el uso de los dispositivos móviles y aparecen nuevos actores como las redes sociales y otras plataformas que distribuyen contenidos a domicilio, al igual que podrían hacer las administraciones para llegar a los usuarios.

Pero entonces, ¿podemos hablar aún de documentos? No, porque las propiedades que ya no son esenciales al documento y en espacios digitales no tienen una forma fija ni un contenido estable. Tampoco pueden acumularse a posteriori, como si pasaba en los archivos en papel. La evidencia ya no tiene por qué estar contenida solo en los documentos oficiales.

Finalmente, se establecen unas reglas primarias de la archivística digital: el principio de desplazamiento que establece que ninguna relación dura para siempre; el principio de multiconectividad significa que en el entorno digital todo se relaciona con todo de una manera episódica; y el principio de abstracción por el que los conceptos poseen vida independiente y son intangibles.

En este contexto, nuestra profesión corre peligro y por ello debe adaptarse a esta nueva realidad. Nuestros procesos tradicionales ya no son útiles, pero tenemos en frente otros procesos, tareas y herramientas habilitadoras que dominamos los archiveros y que pueden permitir la supervivencia de nuestra profesión.

 [Vídeo de la presentación](#)

Los fondos Next Generation: una oportunidad para el desarrollo de la administración electrónica y el archivo electrónico

Juan Castañer Alemany
Secretario del Ayuntamiento de Calviá

1.- El marco normativo de la Administración electrónica y del registro electrónico.

El impulso del uso de medios electrónicos y de sistemas informáticos no es una novedad dentro del Derecho Administrativo. La propia Constitución española de 1.978 ya contiene previsiones relativas al uso de la informática al establecer que “La ley limitará el uso de la informática para garantizar el honor y la intimidad personal y familiar de los ciudadanos y el pleno ejercicio de sus derechos” (18.4 CE).

En el ámbito del régimen local ya en los años ochenta se incluían previsiones en esta materia. En este sentido el Real Decreto 2568/1986, de 28 de noviembre, por el que se aprueba el Reglamento de Organización, Funcionamiento y Régimen Jurídico EELL, en su artículo 147.2 recoge que “Siempre que sea posible se mecanizarán o informatizarán los trabajos burocráticos y se evitará el entorpecimiento o demora en la tramitación de expedientes a pretexto de diligencias y proveídos de mera impulsión, reducién-

dolos a los estrictamente indispensables”.

En el ámbito del procedimiento administrativo común, las distintas regulaciones fueron incorporando obligaciones en esta materia que fueron definitivamente plasmadas en la Ley 39/2015, de 1 de octubre, de Procedimiento Administrativo Común de las Administraciones Públicas que consagra el procedimiento electrónico como procedimiento ordinario de las Administraciones.

En este sentido, hay que destacar el artículo 70 LPACAP que establece, en su apartado segundo que “Los expedientes tendrán formato electrónico y se formarán mediante la agregación ordenada de cuantos documentos, pruebas, dictámenes, informes, acuerdos, notificaciones y demás diligencias deban integrarlos, así como un índice numerado de todos los documentos que contenga cuando se remita. Asimismo, deberá constar en el expediente copia electrónica certificada de la resolución adoptada”.

El apartado tercero del mismo artículo regula que “Cuando en virtud de una norma sea preciso remitir el expediente electrónico, se hará de acuerdo con lo previsto en el Esquema Nacional de Interoperabilidad y en las correspondientes Normas Técnicas de Interoperabilidad, y se enviará completo, foliado, autenticado y acompañado de un índice, asimismo autenticado, de los documentos que contenga. La autenticación del citado índice garantizará la integridad e inmutabilidad del expediente electrónico generado desde el momento de su firma y permitirá su recuperación siempre que sea preciso, siendo admisible que un mismo documento forme parte de distintos expedientes electrónicos”.

Como se puede observar, la propia ley de procedimiento, que es norma básica de aplicación para todas las Administraciones Públicas, establece que los expedientes tendrán formato electrónico. La misma norma, asimismo, regula los requisitos técnicos que deben reunir e impone que deben cumplir con el Esquema Nacional de Interoperabilidad y las Normas Técnicas de Interoperabilidad. Por último, se regulan los requisitos para la garantía de la integridad e inmutabilidad del expediente electrónico generado

Por otro, la Ley 39/2015 también contie-

ne provisiones relativas a los expedientes existentes en la Administración antes de la entrada en vigor de la propia norma. En concreto, su Disposición Transitoria primera, establece que “Siempre que sea posible, los documentos en papel asociados a procedimientos administrativos finalizados antes de la entrada en vigor de esta Ley, deberán digitalizarse de acuerdo con los requisitos establecidos en la normativa reguladora aplicable”.

De este modo, se pretende que toda la documentación obrante en los archivos municipales sea digitalizada cumpliendo los requisitos establecidos en la normativa.

Para finalizar se debe incidir en que digitalizar -desde la perspectiva recogida en la normativa de procedimiento- no es solo escanear, es transformar los documentos en papel al formato electrónico con pleno cumplimiento de la normativa de administración electrónica (Esquema Nacional de Seguridad, Esquema Nacional de Interoperabilidad, normativa de protección de datos,...).

2.- Los Objetivos de Desarrollo Sostenible de la Organización de Naciones Unidas.

La Asamblea General de la ONU adoptó el 25 de septiembre de 2015 la Agenda

2030 para el Desarrollo Sostenible, un plan de acción a favor de las personas, el planeta y la prosperidad que también tiene la intención de fortalecer la paz universal y el acceso a la justicia.

Desde esta perspectiva, la Agenda 2030 es:

- Una visión compartida del futuro social, económico y medioambiental que queremos (unos mínimos)
- Un instrumento de planificación (objetivos, metas, indicadores, seguimiento)
- Un compromiso para todos (ciudadanía, administraciones locales, autonómicas, centrales, organismos internacionales, sector privado y organizaciones sociedad civil)

Los Objetivos de Desarrollo Sostenible (ODS) son universales, transformadores y una herramienta de planificación y seguimiento.

Estos objetivos son una visión a largo plazo, apoyo en la senda hacia un desarrollo sostenido, inclusivo y en armonía con MMAA, a través de políticas públicas e instrumentos de planificación, presupuesto, monitoreo y evaluación. Se articulan 17 ODS desarrollados en 169 metas (hitos a alcanzar)

Los 17 Objetivos de Desarrollo Sostenible son los siguientes:

1. Poner fin a la pobreza, en todas sus manifestaciones y en todo el mundo.
2. Poner fin al hambre, mediante consecución seguridad alimentaria, mejor nutrición y agricultura sostenible.
3. Garantizar una vida saludable, promoviendo el bienestar para todos para todas las edades.
4. Garantizar una educación de calidad inclusiva y equitativa, promoviendo las oportunidades de aprendizaje permanente para todos.
5. Alcanzar la igualdad de género, empoderando a las mujeres y a las niñas.
6. Garantizar la disponibilidad del agua limpia y saneamiento.

7. Garantizar una energía asequible y no contaminante.

8. Garantizar el trabajo decente y el crecimiento económico inclusivo y sostenible para todos.

9. Construir infraestructuras sostenibles, promover la industrialización innovación.

10. Reducir las desigualdades entre países y dentro de ellos.

11. Conseguir que las ciudades y los asentamientos humanos sean inclusivos, seguros y sostenibles.

12. Garantizar las pautas de consumo y de producción responsable.

13. Adoptar medidas urgentes para combatir el cambio climático y sus efectos.

14. Proteger la vida submarina, utilizando adecuadamente los océanos, mares y recursos marinos para lograr el desarrollo sostenible.

15. Proteger, restaurar y promover utilización sostenible ecosistemas terrestres, gestionando adecuadamente bosques, combatiendo desertificación, así como detener y revertir degradación tierra y frenar la pérdida de diversidad biológica.

16. Promover sociedades pacíficas e inclusivas para el desarrollo sostenible, facilitando el acceso a la justicia para todos y crear instituciones eficaces, responsables e inclusivas a todos los niveles.

17. Fortalecer las alianzas de países para lograr todos los objetivos.

Cada uno de estos objetivos se concretan en una serie de metas u objetivos a conseguir dentro de este plan de acción (169 metas).

Dentro de estos objetivos se integran actuaciones directamente vinculadas a la actividad de la Administración.

Por un lado, el objetivo 11 aspira a "conseguir que ciudades y asentamientos humanos sean inclusivos, seguros y sostenibles".

Directamente vinculada con los archivos encontramos la meta 4 del objetivo

11 que tiene como título “Redoblar los esfuerzos para proteger y salvaguardar el patrimonio cultural y natural del mundo”. Por otro lado, el Objetivo 16 “Promover sociedades pacíficas e inclusivas para el desarrollo sostenible, facilitando el acceso a la justicia para todos y crear instituciones eficaces, responsables e inclusivas a todos los niveles” está plenamente vinculado a la consecución de calidad democrática y de transparencia en la actuación de los poderes público.

Dicho Objetivo contempla entre sus metas “Reducir considerablemente corrupción y el soborno en todas sus formas” (meta 5) y “Garantizar acceso público información y proteger libertades fundamentales, de conformidad leyes nacionales y acuerdos internacionales” (meta 10).

Estos Objetivos de Desarrollo Sostenible tienen una conexión importantísima con los Fondos Next Generation, tal y como se verá a continuación.

3.- Los Fondos Next Generation de la Unión Europea

Los Fondos Next Generation EU conforman la respuesta de la Unión Europea frente a la crisis de la Covid, en una iniciativa que persigue de dar soporte económico a los Miembros de la UE a través de créditos por un valor total de 750.000 M€, a repartir entre 2021 y 2026.

Los fondos se configuran como un instrumento temporal de recuperación que contribuirá a reparar los daños económicos y sociales inmediatos causados por la pandemia de coronavirus, tanto actuales como futuros.

Asimismo, los fondos se configuran como una herramienta que permita la transformación de Europa y lo hace desde una perspectiva de los Objetivos de Desarrollo Sostenible por cuanto éstos subyacen tanto en la fundamentación de los propios fondos como en el destino a los que se deben encaminar.

La dotación de los fondos supera los

800.000 millones de Euros y contribuirá a que la Europa posterior a la Covid-19 sea más ecológica, más digital, más resiliente y mejor adaptada y mejor adaptada a los retos actuales y futuros.

Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia

Los Fondos, en cada uno de los Estados miembros se articulan a través del Mecanismo de Recuperación y Resiliencia que es el elemento central de los fondos NextGenerationEU y tiene como objetivos mitigar el impacto económico y social de la pandemia del coronavirus y hacer que economías y sociedades europeas más sostenibles y resilientes y estén mejor preparadas para los retos y las oportunidades de las transiciones ecológica y digital.

La dotación del Mecanismo asciende a 723.800 millones de euros en préstamos y subvenciones disponibles para apoyar las reformas emprendidas por los países UE

Para acceder a los fondos en el marco del Mecanismo de Recuperación y Resiliencia, cada Estado miembro debía aprobar su plan de recuperación y resiliencia.

Logotipo de España:
El Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia se estructura en cuatro ejes transversales:

- Transición ecológica
- Transformación digital
- Cohesión social y territorial
- Igualdad de género

Estos ejes transversales prioritarios verte-

brarán la transformación del conjunto de la economía.

Los 4 ejes transversales a través de los que se distribuyen en España los fondos europeos se proyectan en 10 políticas palanca, de gran capacidad de arrastre sobre la actividad y el empleo ya en la primera fase del Plan, con el horizonte 2023, para impulsar la recuperación económica a corto plazo y apoyar un proceso de transformación que aumente la productividad y el crecimiento potencial de la economía española en el futuro.

Las políticas palanca son las siguientes:

- I Agenda urbana y rural
- II Infraestructuras y ecosistemas resilientes
- III Transición energética justa e inclusiva
- IV Una Administración para el siglo XXI
- V Modernización y digitalización del tejido industrial y de la pyme
- VI Pacto por la ciencia y la innovación. Refuerzo Sist. Nacional Salud
- VII Educación y conocimiento
- VIII Nueva economía de los cuidados y políticas de empleo
- IX Impulso de la industria de la cultura y el deporte
- X Modernización del sistema fiscal

Dentro de ellas hay que destacar, en nuestro ámbito, la cuarta “Una Administración para el siglo XXI”.

Estas diez palancas recogen los 30 componentes que articulan los proyectos coherentes de inversiones y reformas para modernizar el país. Aunque la mayoría de ellos tienen carácter horizontal, para el conjunto de la economía, algunos están específicamente dirigidos a impulsar la modernización de sectores tructores, como el comercio, el turismo, el agroalimentario, la salud, la automoción o las propias Administraciones públicas. De entre los treinta componentes se pueden destacar los siguientes:

Componente 1: Plan de choque de

movilidad sostenible, segura y conectada en entornos urbanos y metropolitanos

Componente 2: Plan de rehabilitación de vivienda y regeneración urbana

Componente 10: Estrategia de Transición Justa

Componente 11: Modernización de las Administraciones públicas

Componente 14: Plan de modernización y competitividad del sector turístico

Componente 15: Conectividad Digital

Componente 16: Estrategia Nacional de Inteligencia Artificial

Componente 26: Plan de fomento del sector del deporte

Componente 29: Mejora de la eficacia del gasto público

La palanca IV (una Administración para el siglo XXI) únicamente tiene el componente 11 (modernización de las Administraciones Públicas).

Otra de las herramientas con las que cuenta el Plan son los Proyectos estratégicos para la recuperación y transformación económica (PERTE).

Los PERTE son proyectos de carácter estratégico con gran capacidad de arrastre para el crecimiento económico, el empleo y la competitividad de la economía española, con un alto componente de colaboración público privada y transversales a las diferentes administraciones.

Son una nueva figura, con vocación de permanencia, concebida como un mecanismo de impulso y coordinación de proyectos muy prioritarios, especialmente complejos o en los que exista un claro fallo de mercado, externalidades importantes o una insuficiente iniciativa o capacidad de inversión por parte del sector privado. Su objetivo es contribuir a una gestión ágil y eficiente de los fondos y reforzar aquellos proyectos que contribuyan claramente a la transformación de la economía española.

Entre otros, se han aprobado los siguientes PERTES:

PERTE para el desarrollo del vehículo eléctrico y conectado
 PERTE Agroalimentario
 PERTE Nueva economía de la lengua
 PERTE Economía circular
 PERTE Aeroespacial
 PERTE de digitalización del ciclo del agua
 PERTE Economía social de los cuidados
 PERTE de semiconductores

4.- Preparación y presentación de proyectos dentro de los Fondos next-generation.

Los fondos next-generation se están distribuyendo a través de distintas convocatorias. Dentro de las mismas encontramos ocasiones en las que hay concurrencia competitiva, con la valoración de proyectos, y otras ocasiones en las que las cuantías son de carácter nominativo y se distribuyen los fondos atendiendo a diversos criterios (como población del municipio).

Con independencia de ello, la obtención de fondos conlleva la preparación de un proyecto con una serie de peculiaridades que se van a analizar a continuación.

Una de las principales novedades que encontramos en estas convocatorias está en el contenido de la Memoria técnica que se debe presentar con cada proyecto. Junto con la información que tradicionalmente se incluye en este tipo de documentos (objetivos, descripción de medios, etc.), la normativa europea exige una información adicional y la justificación de su vinculación con los objetivos a conseguir con la línea de subvenciones.

En este sentido, se deberá justificar la Línea estratégica a la que se vincula, la identificación inicial de los problemas o retos detectados y los objetivos principales, alineados con los objetivos previstos en la respectiva línea estratégica y determinar cuáles de ellos se pretenden conseguir

Asimismo, se debe detallar -con un alto grado de concreción- el Plan de implementación incluyendo datos como los

siguientes:

- a) Cronograma, desglosado por actuación.
- b) Presupuesto, desglosado por actuación.
- c) Importe total del proyecto y coste subvencionable para el que se solicita financiación.

Ante la complejidad que conlleva la presentación de los proyectos, no hay que esperar a preparar el proyecto o definirlo a la convocatoria puesto que los mismos se deben definir y cuantificar económicamente con cierto nivel de detalle y los plazos con los que se cuenta para la presentación suelen ser cortos, tal y como se expondrá más adelante.

Otro de los ejes esenciales es el de la inclusión de datos e indicadores para el seguimiento de los proyectos, así como las medidas de información y publicidad que se adoptarán a lo largo de la ejecución del proyecto.

Para ello, se deben definir adecuadamente los hitos que se pretenden conseguir y asumir los compromisos inherentes a la ejecución del proyecto. El seguimiento de la consecución de estos hitos debe hacerse de forma planificada y a través de indicadores cualitativos y cuantitativos.

Este aspecto es novedoso en la práctica en materia de subvenciones en nuestro entorno por cuanto los fondos se asignan por cumplimiento de hitos, no por la mera aportación de certificaciones de ejecución. Es un cambio de cultura en materia de subvenciones que implica que la cantidad se asigna en función de los hitos, con independencia del importe de adjudicación, sin que se devuelva el exceso de dinero, siempre y cuando se hayan cumplido con los hitos.

A modo de ejemplo, si el objetivo de la convocatoria era dar formación a 25 personas en riesgo de exclusión social y se ha dado la formación a esas personas, se considera cumplido y no se revisa si ha

habido una rebaja en el importe de adjudicación del contrato que haya implicado unos menores costes para la Administración (a diferencia de los sistemas de fiscalización habituales en España en los que se exigiría la devolución del importe de la rebaja obtenida en la adjudicación).

En cuanto a la presentación de los proyectos hay que señalar que los plazos de presentación de las solicitudes suelen ser relativamente cortos (uno o dos meses) atendiendo a la complejidad de alguno de los proyectos a presentar y los tiempos necesarios en los procesos de toma de decisión de las Administraciones Públicas.

En lo que se refiere a los plazos de ejecución de los proyectos pueden comprender tanto periodos anteriores a la convocatoria como periodos futuros.

Por otro lado, se debe incidir en que la presentación de los proyectos se realiza siempre por medios electrónicos y -en muchas ocasiones- a través de plataformas electrónicas creadas expresamente para la convocatoria. Ello puede conllevar problemas a la hora de presentar la instancia con los sistemas habilitados de firma electrónica y con las distintas aplicaciones por lo que conviene revisarlo todo para evitar problemas en el último momento (y una hipotética pérdida de la subvención por no poder presentar el proyecto en plazo por este motivo).

Por último, en lo que se refiere a la presentación de los proyectos (y a su posterior ejecución) hay que advertir que se debe analizar en cada convocatoria qué aspectos son subvencionables y cuáles no. No todos los gastos pueden ser incluidos en la subvención y se deberá contar con una serie de medios propios que asuman funciones y deberá garantizarse que se pueden cumplir los plazos previstos en la convocatoria para la ejecución y justificación de la ayuda obtenida.

5.- Otras medidas a cumplir

Otra de las novedades de estas convocatorias es que conllevan la asunción de una serie de obligaciones, algunas de las cuales no están directamente vinculadas con la propia subvención. En concreto se deben cumplir las siguientes medidas:

Aprobación de un plan antifraude de la institución Evitar impactos negativos significativos en MMAA («DNSH») o mitigación a control posterior Emisión de informes de ejecución y reporte de otra información. Respeto a los principios de economía circular No incurrir en doble financiación

No incurrir en riesgo de incompatibilidad con el régimen de ayudas de Estado.

Las medidas antifraude se encuentran directamente vinculadas a una modificación del Código Penal del año 2015. En dicho año se incorporó a dicha normativa la responsabilidad penal de las personas jurídicas. Como medida para evitar dicha responsabilidad se implementaba el Compliance o cumplimiento normativo, un mecanismo de control o de prevención de conductas penales que debían llevar a cabo las empresas.

A pesar de que las Administraciones Públicas podía implementar estos sistemas de cumplimiento normativo desde entonces, la realidad es que muy pocas entidades lo habían desarrollado. A la vista de lo anterior, se establece la obligación de aprobar un plan antifraude en el plazo de noventa días a contar desde la concesión de la primera subvención para poder obtenerla

Dicho plan incluye las siguientes medidas:

- La Constitución de un comité antifraude
- La aprobación de un Plan de medidas antifraude que incluye una Evaluación de riesgos atendiendo a los distintos departamentos o áreas de riesgo.
- La aprobación de una Declaración

institucional sobre la lucha contra el fraude

- La aprobación de un Código de conducta de empleados
- La aprobación de un modelo de Declaración de Ausencia de Conflicto de Interés (DACI), que deberá ser cumplimentado por todas las personas que intervengan en un proyecto financiado con fondos Next generation.
- La creación canales de denuncia tanto internos como externos.

Otra de las medidas que se debe cumplir es la del Análisis de riesgo en relación con posibles impactos negativos significativos en el medioambiente (en inglés: Do No Significant Harm, DNSH), así como el seguimiento y verificación de resultado sobre la evaluación inicial.

En el ámbito estatal, estas acciones se han regulado en la Orden HFP/1030/2021, de 29 de septiembre, por la que se configura el sistema de gestión del Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia.

A mayor abundamiento, el Reglamento del Mecanismo de Recuperación y Resiliencia establece que ninguna de las medidas de ejecución de las reformas e inversiones incluidas en el Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia causará un perjuicio significativo (DNSH) a los seis objetivos medioambientales definidos en el Reglamento (UE) n.º 2020/852 del Parlamento Europeo y del Consejo, de 18 de junio de 2020, relativo al establecimiento de un marco para facilitar las inversiones sostenibles y por el que se modifica el Reglamento (UE) 2019/2088, detallados a continuación:

- a) Mitigación del cambio climático;
- b) adaptación al cambio climático;
- c) uso sostenible y protección de los recursos hídricos y marinos;
- d) transición hacia una economía circular;
- e) prevención y control de la contaminación;
- f) protección y recuperación de la biodiversidad y los ecosistemas.

El Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia contiene una evaluación inicial individualizada para cada medida, con las respectivas inversiones y reformas, asegurando el cumplimiento del principio de DNSH, de acuerdo con la metodología establecida en la Comunicación de la Comisión (2021/C 58/01).

En el anexo II.B.4 de la citada orden se incluye un test específico de autoevaluación en relación con el cumplimiento de los requerimientos básicos, mientras que en el anexo III.B se proporcionan referencias de gestión a fin de evitar impactos medioambientales no deseables

Asimismo, se establece la obligación de someterse a diversos controles posteriores sobre la ejecución de los proyectos.

El primero de dichos controles se lleva dentro de la propia organización a través de la Intervención municipal que actuará de conformidad con las indicaciones que se realicen por las entidades superiores de fiscalización.

La fiscalización municipal se integrará dentro del plan de auditoría e incluirá el control de legalidad y el control financiero de la subvención, el seguimiento y supervisión de los planes antifraude y de las Declaraciones de Ausencia de Conflictos de Intereses formuladas y la verificación de los objetivos perseguidos.

El resultado de la fiscalización se remite a la Intervención General de la Administración del Estado (IGAE) a través de un registro electrónico específico que incorpora un control posterior automatizado de puntos concretos).

En este sentido la IGAE supervisa la justificación de todos los proyectos y centraliza la información de todas las ayudas del Estado Español para su posterior remisión a la Comisión Europea.

El control posterior se llevará a cabo por el Tribunal de Cuentas de la Unión Europea y por la Oficina Europea de Lucha contra el Fraude, a través de sistemas de muestreo.

Por último se deberán cumplir con los medidas relativas al cumplimiento de los principios de economía circular y otros principios más habituales en este ámbito como son no incurrir en doble financiación y la ausencia de incompatibilidades con el régimen de ayudas de Estado.

6.- Especialidades contratación de proyectos subvencionados

El Real Decreto-ley 36/2020, de 30 de diciembre, por el que se aprueban medidas urgentes para la modernización de la Administración Pública y para la ejecución del Plan de Recuperación, Transformación y Resiliencia recoge una serie de medidas para agilizar la contratación de los proyectos incluidos en dicho Plan, en aras a garantizar el éxito de las distintas convocatorias.

En este sentido, el Real Decreto ley recoge la posibilidad de aplicar a dichas contrataciones la tramitación de urgencia, con la reducción de plazos que ello conlleva e impone su tramitación por el Procedimiento Abierto Simplificado, con el objetivo de agilizar las adjudicaciones, aunque -en la práctica- la reducción de plazos no sea tan grande como se pretende hacer ver.

Asimismo, hay que señalar que las distintas Juntas Consultivas de Contratación han redactado pliegos-tipo para la adjudicación de estos contratos.

Pero estas medidas especiales no son del todo beneficiosas, especialmente para las pequeñas y medianas empresas por cuanto el Procedimiento Abierto Simplificado se realiza completamente por medios electrónicos y exige la inscripción de los contratistas en el Registro Oficial de Licitadores y Empresas Clasificadas del Estado.

La propia Junta Consultiva de Contratación del Estado ha realizado las siguientes recomendaciones a la hora de contratar estos proyectos:

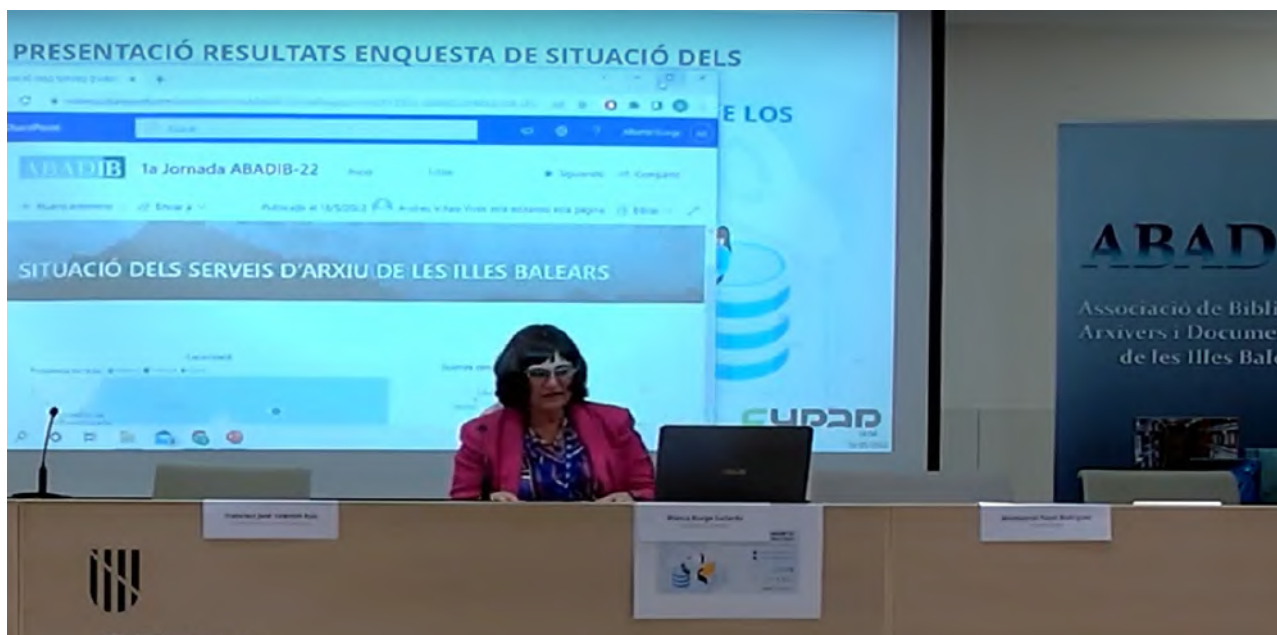
- a) Definir y planificar correctamente condiciones selección contratista y ejecución del contrato público.
- b) Asegurarse principios aplicables al PRTR se cumplen adecuadamente
- c) Realizar una evaluación riesgo de fraude, corrupción o conflicto de interés aplicada contrato en cuestión.

Por último hay que indicar que en el expediente de contratación deberán constar los siguientes aspectos:

- a) Actuaciones previas ya realizadas.
- b) Constatación evaluación riesgo de fraude, corrupción o conflicto de interés
- c) Disponibilidad procedimiento para abordar conflictos de intereses y fraudes.
- d) DACI cumplimentadas
- e) Verificación ausencia de doble financiación

Para finalizar hay que señalar que la posibilidad de acceder desde los municipios a estos fondos es real por cuanto nos podemos adherir tanto a ayudas del Estado como de las Comunidades Autónomas y ya ha habido una primera convocatoria abierta para los municipios de más de cincuenta mil habitantes y ya se ha anunciado para este mismo año una nueva línea para transformación digital entidades locales dotada con 150 millones de euros.

 [Vídeo de la presentación](#)

L'indicador de l'estat dels arxius a les Illes Balears. Presentació de resultats de l'enquesta de la situació dels serveis arxivístics

Blanca Biarge i Juan Miguel Álvarez Martínez

Consultora senior de VIDIMUS, S.L. (Archivos y Gestión de documentos) i Arxiu municipal de Felanitx

Coincidint amb aquesta I Jornada ABADIB'22, des de l'associació es va plantejar realitzar un indicador de l'estat dels arxius a les Illes Balears. La intenció és que aquesta enquesta sigui biennal i que permeti conèixer l'evolució dels diferents indicadors.

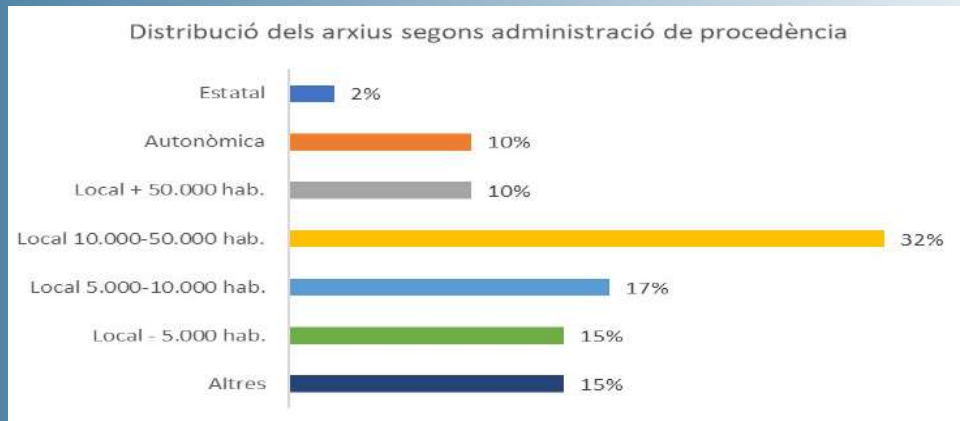
L'objectiu era conèixer la realitat dels diferents centres partint de diversos paràmetres, això és, l'àmbit d'actuació; el personal i la seva qualificació; les instal·lacions i els equipaments; el desenvolupament normatiu i els instruments de descripció; la implantació de l'administració electrònica; el grau de digitalització de fons i el nivell de difusió.

L'enquesta es va realitzar a través d'un qüestionari web de 35 preguntes sobre la situació dels serveis d'arxiu, que es podia contestar de manera anònima.

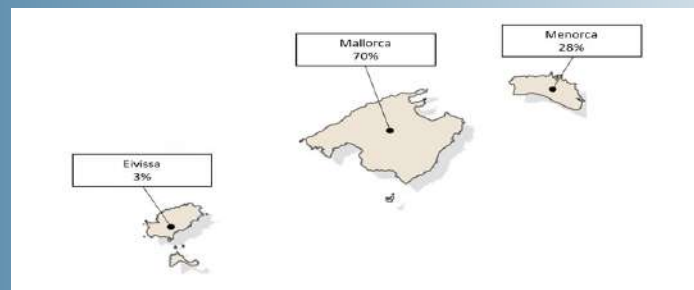
El qüestionari es va enviar a totes les institucions arxivístiques, de les quals varen participar 41.

A continuació, presentam un resum dels resultats obtinguts:

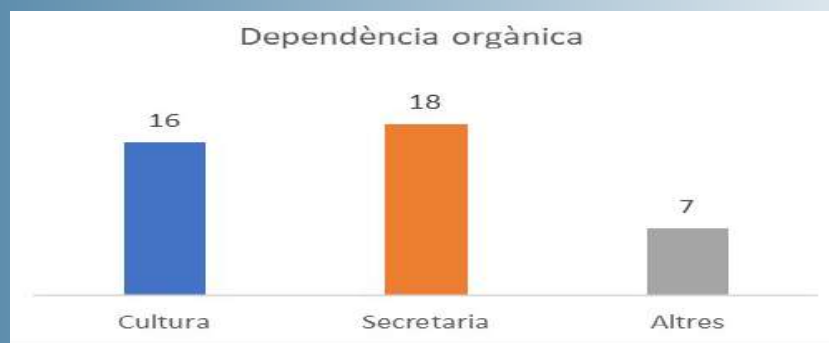
La distribució dels arxius segons l'administració productora:

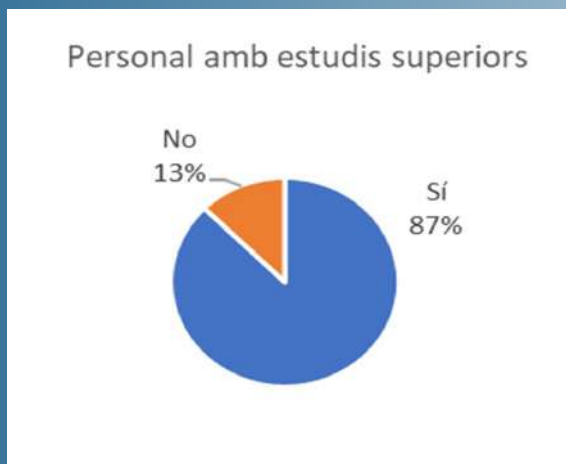
Pel que fa la distribució geogràfica dels arxius participants:

La dependència orgànica majoritària d'aquests arxius es situa dins de les àrees de Cultura (39%) i Secretaria (44%):

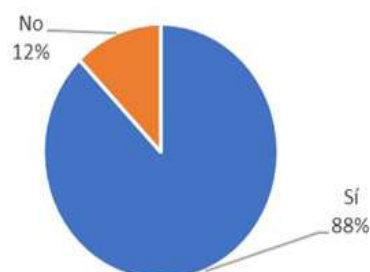
Un 87% dels arxius enquestats tenen personal amb estudis superiors (tècnics A1 i A2) treballant al servei:

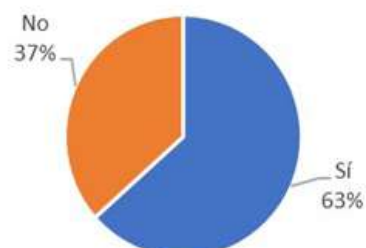
Categoria	Nombre persones
Total A1	23,5
Total A2	17,5
Total C1	23,5
Total C2	12
Total AP	8
TOTAL PERSONAL	84,5

El 88% del personal dels arxius enquestats participa en accions formatives específiques. El 63% d'aquests arxius considera que les seves organitzacions promouen o recolzen la formació contínua del personal:

Participació del personal en formació específica

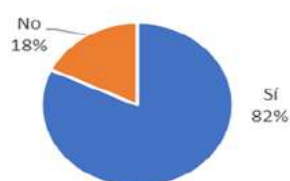

Recolzament institucional a la formació del personal dels arxius

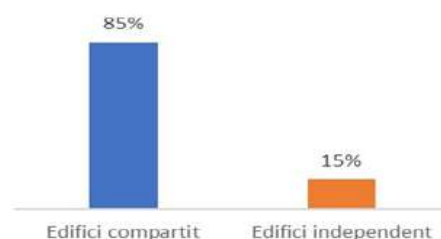

Pel que fa les instal·lacions i equipament, el 85% dels arxius estan ubicats en edificis compartits amb altres serveis. La majoria dels arxius (82%) tenen dipòsits d'ús exclusiu per custòdia documental:

Dipòsits exclusivament destinats a arxius

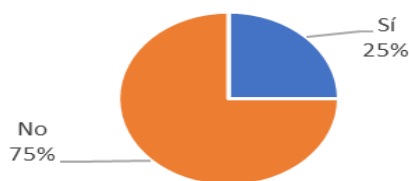

Instal·lacions d'arxius (edifici)

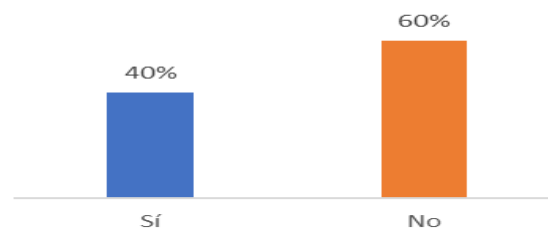

Un 25% compta amb un Pla d'Emergències, i el 40% té sala de consultes independent per atendre als usuaris:

Pla d'emergència

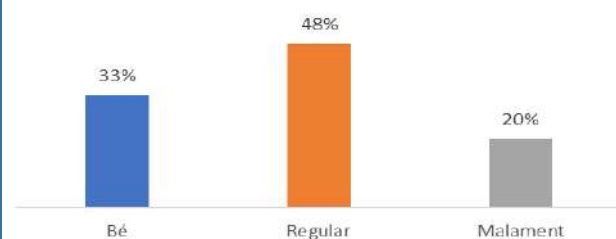

Sala de consulta independent

La valoració global de les instal·lacions i equipaments per part dels arxius enquestats és la que segueix:

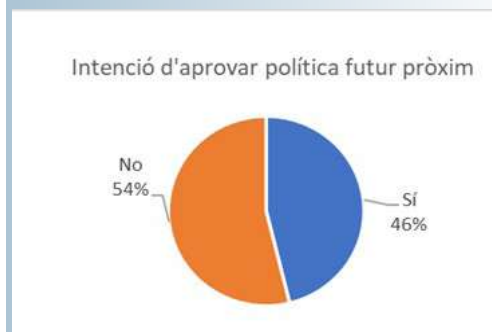
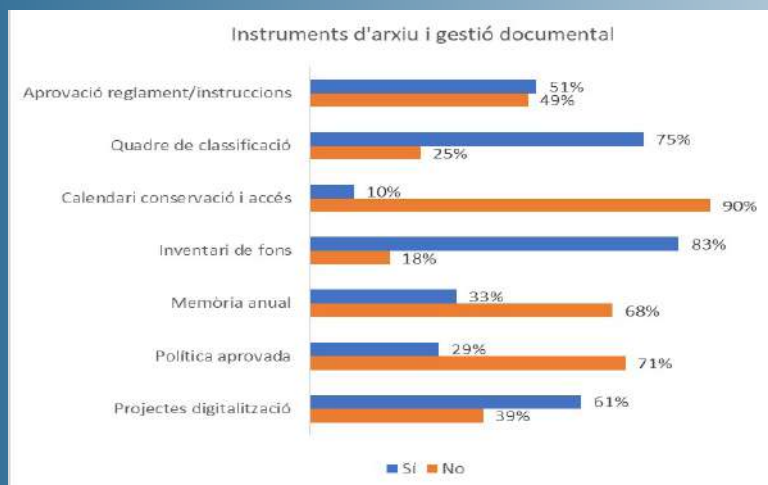
Valoració equipaments informàtics

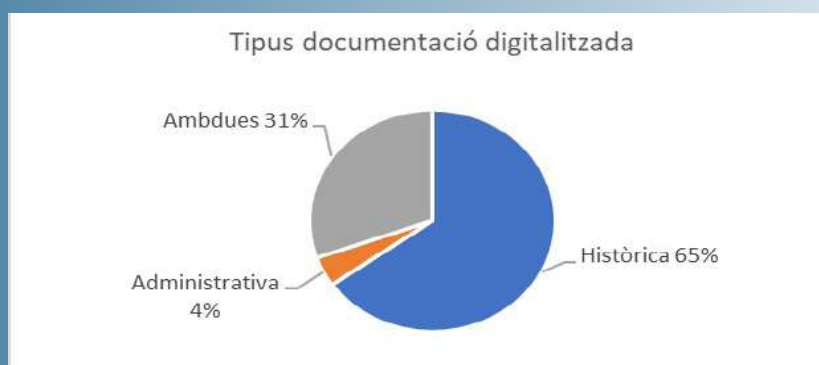
Valoració de les instal·lacions

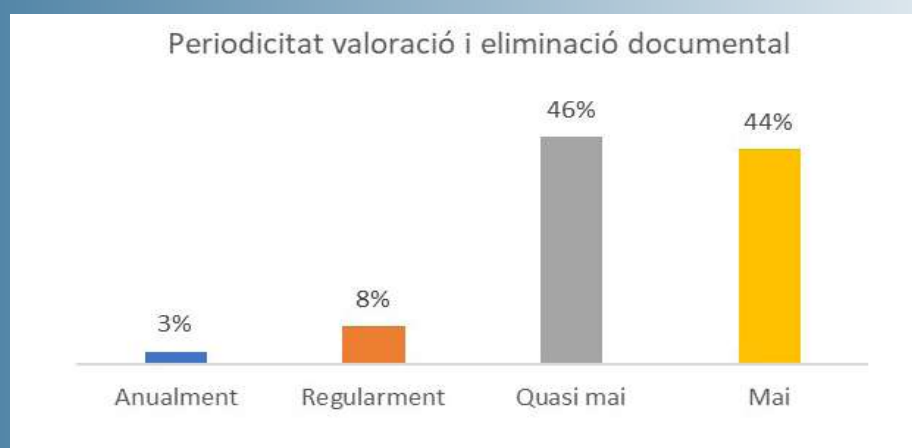
Respecte a la implantació d'instruments d'arxiu i gestió documental segons els ítems enquestats, els resultats són els següents:

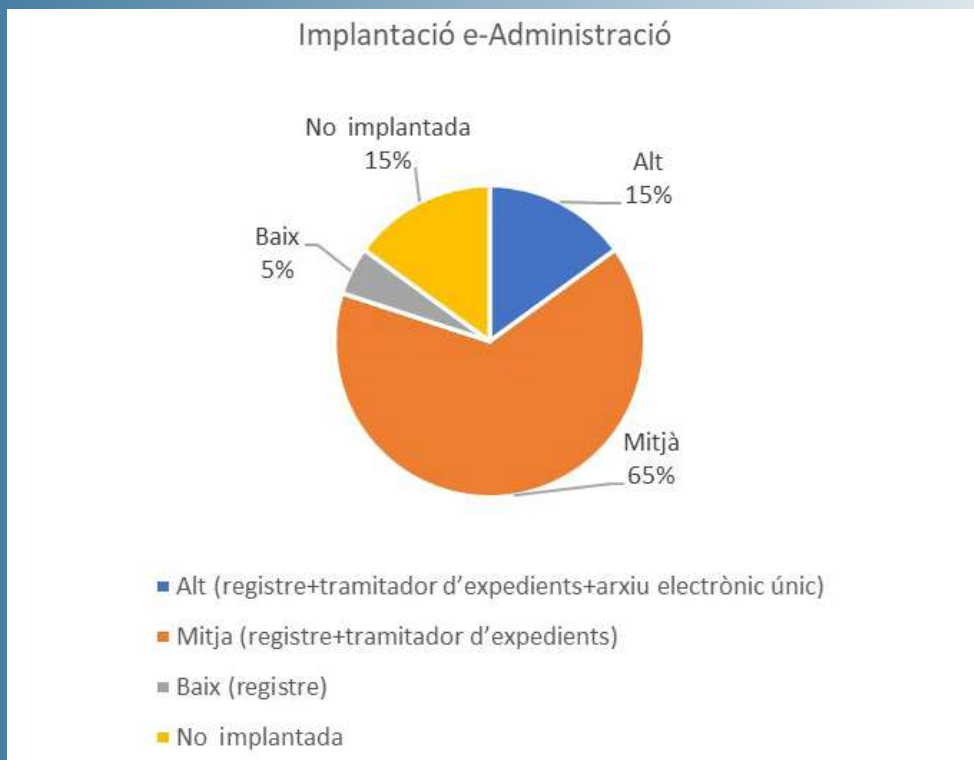
Pel que fa els projectes de digitalització, la documentació objecte de tractament ha estat majoritàriament històrica:

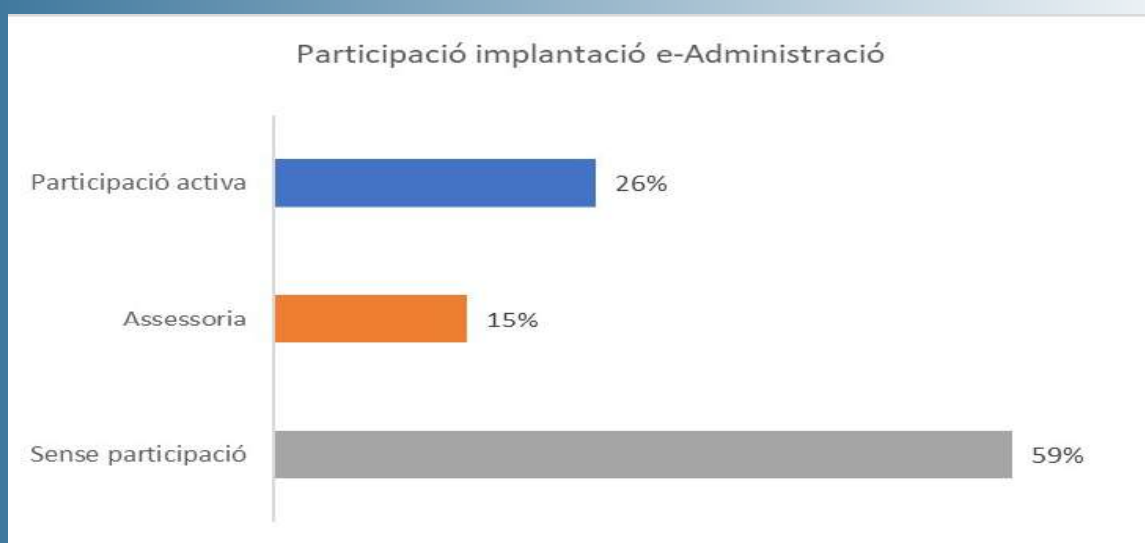
Les enquestes indiquen que, en general, els arxius tenim una assignatura pendent en matèria d'avaluació i eliminació documental:

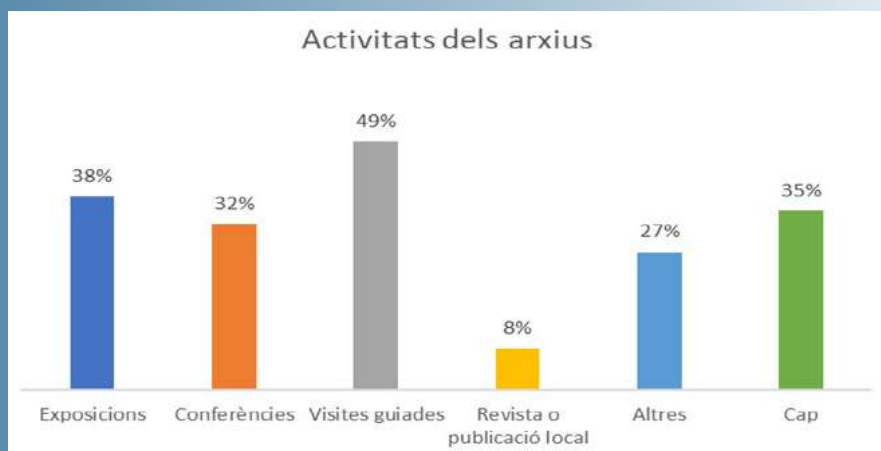
La valoració dels arxius sobre el grau d'implantació de l'administració electrònica en les seves organitzacions és la següent.

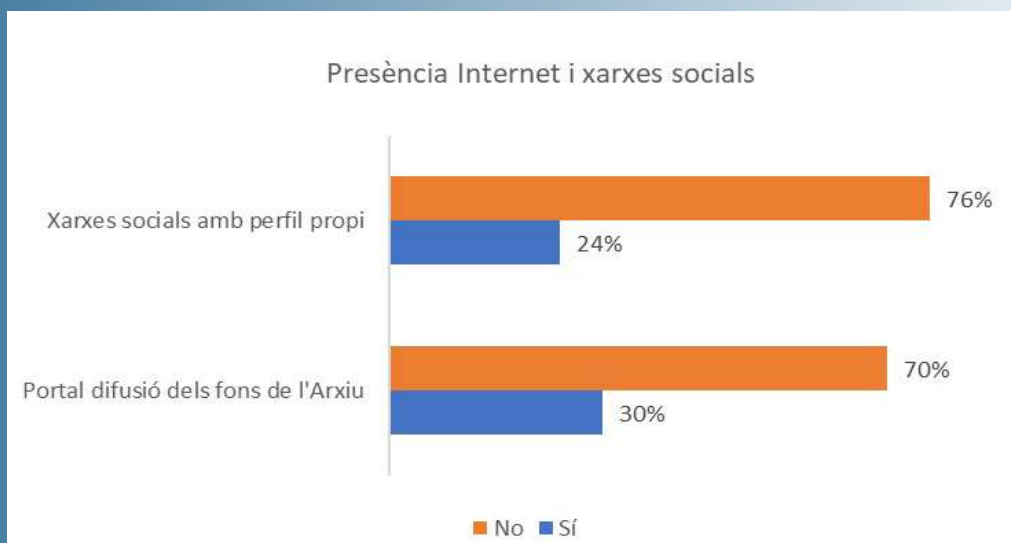
Pel que fa la participació dels arxius en els projectes relacionats amb la implantació de l'administració electrònica, un 26% dels arxius enquestats consideren que han participat activament:

En quant a les activitats relacionades amb la promoció i difusió dels fons dels arxius, un 65% realitza alguna de les següents activitats, amb la següent distribució:

Pel que fa la presència dels arxius a Internet i xarxes socials, un 30% dels arxius tenen algun portal de difusió de continguts i un 24% tenen alguna xarxa social amb perfil propi:

Conclusions

Respecte als resultats obtinguts destaquen varis punts.

Primerament, la majoria dels arxius estan dirigits per personal amb estudis superiors pertanyents als grup A1 i A2, però es percep una manca de personal auxiliar vinculat als grups C1 i C2.

Els treballadors participen regularment en formació específica i reclamen de les seves institucions un major recolzament formatiu.

Segonament, les instal·lacions presenten en molts casos mancances respecte a la seva ubicació, la seva distribució interior i només una minoria compten amb un Pla d'emergència. Per aquest motiu, el personal que hi treballa valora majoritàriament de manera negativa aquestes instal·lacions i la dotació d'equipaments informàtics.

Pel que fa als instruments d'arxiu i la gestió documental es detecta una mancança en l'aprovació de calendaris

de conservació i accés que estan en estreta relació amb el baix grau d'arxius que realitzen avaluació i eliminació documental. A més, destaca que la majoria de les institucions no comptem amb una gestió documental, clau en el desenvolupament de l'administració electrònica, encara que gran nombre d'arxius manifesten la seva intenció d'aprovar-la pròximament.

Respecte al desenvolupament de la e-Administració cal mencionar que la presència de la participació activa dels arxius en la seva implantació ha estat minoritària i que el desenvolupament de l'arxiu electrònic únic encara ha de recórrer un llarg camí.

Finalment, és remarcable el gran nombre d'arxius que desenvolupen projectes de digitalització dels seus fons i activitats relacionades amb la promoció i difusió dels fons dels arxius. Com assignatura pendent restaria augmentar la presència a les xarxes socials i la publicació dels seus fons a portals de difusió.

 [Vídeo a la presentació](#)

 [Vídeo a la cloenda](#)

Ramon Roca Mérida, Director General de Modernització i Administració Digital del Govern de les Illes Balears a la cloenda de les Jornades ABADIB'22.

III Edición Congreso Nacional de Archivo y Documento Electrónico cnADE. Participación de ABADIB

Juan Miguel Álvarez Martínez
Arxiu municipal de Felanitx

En la III Edición del Congreso cnADE 2022 estuvieron presentes, tres representaciones de ABADIB.

Concretamente las asistencias fueron las siguientes:

PRIMERA REPRESENTACIÓN:

«Comunidad de prácticas VALORA Una iniciativa de la AAA nacida e impulsada en cnADE 2020»

- Mateu Ramon Lidón, anterior vicepresidente de ABADIB, actualmente jefe del servicio de Archivo y Gestión Documental del Govern de les Illes Balears estuvo presente en la mesa de trabajo de valoración documental a nivel estatal.

SEGUNDA REPRESENTACIÓN:

Mesa-Taller: «Los fondos Next Gen: la importancia de diseñar e implantar un SGDEA y la oportunidad para el

Fruto de la buena acogida que tuvieron las conferencias sobre gestión documental y la gestión de los Fondos Next Generation impartidas a la I Jornada ABADIB '22, desde la organización del III Congreso Nacional de Archivo y Documento Electrónico (CNADE) se invitó a participar, el 15 de junio de 2022, en una mesa taller a Juan Miguel Álvarez y Albert Vich, miembros de la Junta de la ABADIB y archiveros municipales de Felanitx y Calvià, respectivamente, y a Joan Castañer, secretario del último

ayuntamiento.

Su intervención se centró en explicar la oportunidad que se presenta para los archivos de financiación de la implantación del archivo electrónico a raíz de las convocatorias ligadas a estos fondos europeos de recuperación. Los archiveros destacaron la importancia del desarrollo de una política de gestión documental para poder diseñar la arquitectura que tiene que construir la implantación de la administración electrónica a las diferentes instituciones mientras el secretario pormenorizó los pasos que se tienen que seguir para poder optar a estas ayudas y la complejidad de su tramitación.

TERCERA REPRESENTACIÓN:

Mesa redonda:

«Asociacionismo: retos y oportunidades»,

- Montserrat Puyol Rodríguez, presidenta d'ABADIB.

Como regla general de la intervención de los componentes de la mesa, y a modo de resumen, solo constatar que se contemplan varias realidades en el seno de los trabajos y actividades de las asociaciones.

Por normal general hay un claro llamamiento a la inexistencia de la formación archivística, que no documentalista, de la que ya existen estudios en varias universidades españolas, incluso también su versión on-line. Tal como se comunicó por parte de la presidencia de ABADIB. También fue ABADIB la encargada de decir que el futuro pasa por documentación electrónica y digital. Posiblemente el servicios de archivo de la CAIB sea el uno de los pocos que está en el mismo departamento que de la administración electrónica y no anclada en los engranajes de la Cultura.

Siguiendo en esa vía, también se expresó el momento dulce que se está experimentando en ABADIB con la posibilidad de un convenio con la UIB

para una formación de postgrado en Documentación, visto el gran éxito de asistencia que tuvo nuestra 1a Jornada ABADIB'22.

En esta misma tónica la presidencia habló de la confluencia de todos los profesionales de la información, documentación y la documentación digital en un futuro próximo total digital y de como esa realidad ha elevado la importancia y valoración de los documentalistas en la formación de los cuadros de clasificación, herramienta indispensable para la creación y mantenimiento del Archivo electrónico. Hablado esto por experiencia propia en el servicio de Archivo del Govern Balear, en que lo digital está elevando la importancia de todo el universo documental.

Mesa:

«Asociacionismo: retos y oportunidades»

Intervienen:

- Noemí Belmonte Rodríguez Pascual. Presidenta de la Asociación de Archiveros de Andalucía - AAA
- Mercè Aymerich Boltà. Vocal de Relaciones Institucionales. Associació de Professionals de l'Arxivística i la Gestió de Documents de Catalunya - AAC
- Montserrat Puyol Rodríguez. Presidenta de la Asociación de Bibliotecarios, Archiveros y Documentalistas de las Islas Baleares - ABADIB
- María José Badenas Población. Presidenta de la Associació d'Arxivers i Gestors de documents Valencians
- Agustín Sánchez Marchán. Vicepresidente de Asociación de Archiveros de Castilla y León - ACAL
- José Luis García Martínez. Vocal de Archiveros Españoles en la Función Pública - AEFPP

Coordina:

- José María Nogales Parejo.

Federación Española de Asociaciones
de Profesionales de los Archivos,
las Bibliotecas, los Centros de
Documentación, de Información y
de Interpretación, los Museos y los
Yacimientos Arqueológicos – ANABAD.

Vídeos de las Jornadas

DECÁLOGO DEL DOCUMENTO ELECTRÓNICO

Finalmente destacar que en el Congreso se potenció la participación activa a través de la votación para obtener un decálogo del documento electrónico:
(Borrador inicial para seleccionar y votar en CNADE)

Queremos seleccionar en CNADE las 10 frases que más definen al documento electrónico. A todos los congresistas se le entrega este listado para que señalen 10. Con esas preferencias, en el taller de CNADE se seleccionará el decálogo.

Este documento se difunde también en las redes sociales para que todas las personas interesadas puedan pronunciarse, señalando las 10 frases que más destacan.

1. Los documentos electrónicos tienen el mismo valor patrimonial que los documentos de otros soportes.
2. El documento electrónico es evidencia de la actividad de las administraciones públicas.
3. El documento electrónico es una garantía frente a terceros hasta su prescripción y una muestra de conocimiento con valor histórico, cultural, etc.
4. En las últimas décadas se está produciendo una tremenda pérdida en materia de patrimonio documental electrónico.
5. El documento electrónico debe protegerse de cualquier destrucción no regulada.
6. No habrá un tratamiento correcto del documento electrónico mientras no se haya consolidado un profundo cambio cultural.
7. La política de gestión de documentos electrónicos es obligación legal y herramienta imprescindible de gestión.
8. La transformación digital de cualquier organización necesita una política de gestión de documentos electrónicos.
9. Los metadatos contextualizan los documentos electrónicos.
10. El documento electrónico requiere un tratamiento multidisciplinar.
11. El procedimiento no termina al finalizar la gestión, sino cuando se transfiere al archivo el expediente finalizado.

12. El valor del documento electrónico se dignifica cuando en gestiones y trámites puede ser sustituido por un dato o por una evidencia electrónica.
13. En general, los trámites y gestiones podrán realizarse con copias de documentos.
14. El carácter original de un documento sólo puede garantizarlo la unidad donde se ha producido o la unidad donde se custodia.
15. No existen legalmente ni la compulsas ni otras figuras de copia que no sean la copia o la copia auténtica.
16. La copia auténtica sólo puede derivarse de otra copia auténtica o de un original garantizado.
17. Una copia auténtica debe tener garantizada la autenticidad, y eso sólo puede lograrse partiendo de un original o de otra copia auténtica.
18. Los ciudadanos son responsables de los documentos que presentan.
19. Se necesitan políticas de seguridad que controlen o reduzcan al mínimo los riesgos y que aseguren la integridad, autenticidad, fiabilidad y disponibilidad en el futuro.
20. El documento electrónico debe tener garantizada su supervivencia a lo largo de los siglos.
21. Los documentos electrónicos sólo pueden destruirse por los órganos legalmente autorizados para ello cuando se cumplen determinados requisitos regulados.
22. Los archivos electrónicos deben cumplir los requisitos técnicos y funcionales que garanticen el acceso, conservación y recuperación futura de los documentos electrónicos.
23. Un documento electrónico puede formar parte de varios expedientes electrónicos.
24. Hay que garantizar el tratamiento y gestión responsable y profesional del documento electrónico desde su captura hasta su conservación en los archivos.
25. Hay que asegurar la preservación de la información contextual de los documentos electrónicos.
26. Cuando los datos sustituyen a los documentos en las gestiones y procedimientos administrativos, esos datos adquieren valor patrimonial y deben ser objeto de políticas de conservación.

Presentación de Juan Miguel Álvarez Martínez y Joan Castañer Alemany.

Tabla redonda sobre Asociacionismo con Montserrat Puyol Rodríguez.

Artículo V Jornadas técnicas de archivos portuarios

Francisco Oliver Lamilla

Tragsatec-Autoridad Portuaria de Baleares

El pasado mes de agosto se conmemoró el 150º aniversario de la fundación del organismo que dio origen a la Autoridad Portuaria de Baleares (APB), la Junta de Obras del puerto de Palma, y el 30º aniversario de la APB, tal y como la conocemos actualmente. Con objeto de recordar y al mismo tiempo fortalecer el espíritu de servicio de la Autoridad Portuaria hacia la comunidad portuaria y la sociedad en general, durante este último año pasado se celebraron múltiples y variadas actividades, desde publicaciones, espectáculos culturales y exposiciones hasta congresos. Uno de estos congresos fue la quinta edición de las Jornadas Técnicas de Archivos Portuarios, las cuales se desarrollaron con gran acogida y expectación.

Es evidente que las Islas Baleares es una región que destaca por su idiosincrasia geográfica, que indiscutiblemente influye enormemente en el carácter y personalidad de la sociedad y de su economía, uno de los factores más importantes dentro de esta singularidad son sus puertos.

Los puertos representan la puerta de entrada y salida de nuestras islas a través de nuestro mar y es el canal principal de abastecimiento de nuestra tierra y su canal principal de exportación. Sin duda, la actividad que generan los puertos no solo es importante, sino esencial para el funcionamiento de la economía y de la sociedad balear; y fruto de esta actividad a través del tiempo, las Islas Baleares poseen un patrimonio documental portuario y marítimo excepcional, digno orgullo.

No obstante, para poder disfrutar de todo este patrimonio se hace indispensable su correcta organización, conservación y difusión. La Autoridad Portuaria de Baleares, y su departamento de Archivo, consciente de este hecho y del papel capital de los archivos como garantes de los derechos de los ciudadanos, de sus necesidades de información e investigación, así como de los de la propia administración; lleva tiempo haciendo un gran esfuerzo para garantizar plenamente la protección, organización, tratamiento, accesibilidad y difusión de su patrimonio documental mediante

muy variados proyectos que van desde el diseño de un nuevo centro documental, la creación de un archivo de señales marítimas a través de la agrupación de la documentación hallada en los diferentes faros, la digitalización de sus fondos, la creación de un portal web donde poder acceder a estos, exposiciones, etc.

Una de las acciones más importantes proyectas por este Archivo del APB fue la de organizar esta quinta edición de las jornadas técnicas, que crearon gran expectación por el tiempo que había pasado desde que se realizó la anterior, cumpliéndose ya 13 años desde que la Autoridad Portuaria de A Coruña celebrará las IV Jornadas Técnicas.

Estos simposios que vienen realizando los compañeros del Sistema General Portuario desde 2004, son de suma importancia para la correcta gestión de los archivos portuarios y para la mejora del sector profesional. El trabajo conjunto de este colectivo proporciona una fuente de soluciones comunes a problemas específicos o particulares. Además de crear una ventana por la cual contemplar y conocer las experiencias, las realidades y los logros de los distintos profesionales de la archivística de dentro y fuera del ámbito portuario.

Estas V Jornadas Técnicas de Archivos Portuarios se celebraron en Palma los días 17 y 18 de noviembre de 2022, y que contó con la muy apreciable representación de 18 autoridades portuarias y de Puertos del Estado, además de representaciones de otras instituciones como el Ministerio de Transportes, Movilidad y Agenda Urbana, la Associació de Bibliotecaris Arxivers i Documentalistes de les Illes Balears, Archivo Histórico Nacional, la Universitat de les Illes Balears, Arxiu del Regne de Mallorca y la Societat Arqueològica Lul·liana, así como empresas punteras en el sector como Odilo, Grupo Tragsa, Elimina, Zertifika y Angel24.

Para las Jornadas la APB contó con una formidable plantilla de ponentes y colaboradores de la talla de Xavier Mulet, Jefe de Administración Electrónica y Gestión Documental en la AP de Valencia y profesor de la Universitat de València; Miquel Pastor, jefe de Proyectos Documentales del Servicio de Documentación y Archivo de la UIB y referencia en las islas en el desarrollo de proyectos digitales de documentación; o Ricard Urgell director del Arxiu del Regne de Mallorca, hasta un total de 16 ponentes distribuidos en 8 ponencias y 2 mesas redondas, y que desarrollaron sus exposiciones girando a través

El vicepresidente, D. Santiago Mayol, y director, D. Jorge Nasarre de la APB presentando las Jornadas técnicas de archivos portuarios . "Jornades tècniques d'arxius portuaris". APB.

de dos temas centrales: La importancia de los fondos históricos y su difusión, y la revolución de la administración electrónica y sus tecnologías.

Los discursos de inauguración corrieron a cargo del director y el vicepresidente de la APB D. Jorge Nasarre y D. Santiago Mayol, respectivamente, con sentidas y agradecidas lecturas. Y la presentación de las ponencias a cargo de la jefa del departamento de Archivo, Dña. Olga Peñalver y Dña. Elena Lapidó, técnica documental de la Autoridad Portuaria de A Coruña; que expusieron con claridad la importancia del patrimonio documental, así como las vicisitudes que atraviesan los Archivos Portuarios y la implementación de las nuevas tecnologías.

La primera ponencia fue obra del comentado anteriormente D. Ricard Urgell, que presentó con gran acierto y habilidad los fondos históricos y la historia en sí del puerto de Palma, proponiendo un viaje temporal por el Puerto desde el bajo medioevo mallorquín hasta el siglo XIX y la creación de la Junta de Obras del puerto de Palma, Urgell dibuja a través de los fondos históricos que posee el Arxiu del Regne de Mallorca un desarrollo portuario lleno de detalles y curiosidades.

A continuación, Susana Menéndez, doctora y archivera de la Autoridad Portuaria de Ferrol y gran profesional, expuso dos grandes cuestiones: la importancia que tienen los puertos para la sociedad y la riqueza informativa del patrimonio documental que producen, y además, como dijo ella misma “los archivos son las memorias de la ciudad que crece alrededor del puerto”, Susana describió la evolución del Sistema Portuario Contemporáneo y el desarrollo de sus fondos hasta llegar al retorno de los puertos a las ciudades, y su documentación como eje central para el estudio y desarrollo de sus sociedades.

Seguidamente, Ana María Mojarro, jefa de división de archivo, documentación y registro de la Autoridad Portuaria de Huelva, presentó la quinta ponencia. En su exposición la doctora Mojarro pre-

tendió mostrar la importancia de los Archivos tanto para las propias entidades de las que forman parte, como para la investigación y divulgación histórica. Para ello se vale de su propia experiencia de archivera y a la vez “se enfunda el traje” de historiadora para relatar los procesos desde ambos lados de su archivo. A la vez que reconoce todas las actividades, todo el campo de trabajo que se le presenta al profesional de la Archivística ante el rico fondo documental que tiene bajo su responsabilidad, habla de cómo a través de esa documentación pudo elaborar una historia del Puerto de Huelva y de uno de sus más grandes promotores Francisco Pedro Montengro y Calle, ingeniero director del Puerto a principios del siglo XX.

La cuarta ponencia fue un “mano a mano” entre las profesionales del Archivo General del Ministerio de Transportes, Movilidad y Agenda Urbana; Lucía Pedreira y Nuria Nieto que presentaron dicho archivo. Haciendo un recorrido histórico de la institución y de sus fondos desde su origen, el antiguo Ministerio de Fomento, hasta nuestros días. Comentando todas

V JORNADAS TÉCNICAS DE ARCHIVOS PORTUARIOS
EL ARCHIVO, TIEMPO DE MEMORIA
17 y 18 de noviembre de 2022

PROGRAMA

MIÉRCOLES 16 DE NOVIEMBRE

20:00h Cóctel de bienvenida en el castillo de Bellver

JUEVES 17 DE NOVIEMBRE

09:00h Recepción e acreditaciones

09:30h Presentación e inauguración de las jornadas
D. Francesc Antich Oliver
D. Alvaro Rodríguez Dapena

09:50h Introducción: Dña. Olga Peñalver y Dña. Elena Lapidó

10:00h "El puerto de Ciutat de Mallorca y su documentación (siglos XV - XVIII)"
D. Ricard Urgell

10:30h "Los fondos documentales de los archivos portuarios: características generales y dimensión estratégica en las Autoridades Portuarias"
Dña. Susana Menéndez

11:00h Pausa y café

11:30h "Archivo e investigación. El Puerto de Huelva como modelo"
Dña. Ana María Mojarro

12:00h "El archivo general del MITMA y las entidades portuarias: el patrimonio documental y su relación institucional y archivística"
Dña. Nuria Nieto y Dña. Lucía Pedreira

12:45h "Los archivos históricos del sistema portuario español en el siglo XXI"
Dña. Coia Escoda, Dña Ana Espina, Dña Ana María Mojarro, Dña Nuria Nieto, Dña Elena Lapidó, Dña Marta Villar

13:45h Clausura

VIERNES 18 DE NOVIEMBRE

09:30h "La documentación portuaria en el Archivo Histórico Nacional: una travesía por sus fondos"
Dña. Almodena Pedret

10:00h "La Plataforma de Archivos Históricos de las Illes Balears: modelo de cooperación entre instituciones"
D. Miquel Pastor

10:45h Pausa y café

11:15h Inteligencia Artificial
D. Francesc Xavier Mulet y D. Juan José Sevilla

11:45h "Interoperabilidad semántica de los datos en el marco de la UE: un reto que afrontar"
Dña. María González

12:15h "Una visión práctica de la administración electrónica y el archivo: Los casos de las Autoridades Portuarias de Cartagena, Ferrol y Baleares"
D. Francisco José Valerín, Dña Paloma Escudero, Dña. Susana Menéndez, D. Javier Segovia y D. Pedro Bausa

13:45h Clausura
D. Jorge Nasarre y Dña. Olga Peñalver

Organiza: Ports de Balears, 150 Aniversario del Protocolo de Adhesión, Puertos del Estado

Participa: UIB, Universidad, Archivo del Regne de Mallorca, ODILCO, Archivo Histórico Nacional

las funciones que actualmente desempeñan y los servicios que prestan. Además, dieron especial énfasis en el patrimonio documental de las entidades portuarias que poseen, destacando productores y fuentes documentales, así como el uso de estos fondos portuarios para la investigación, la cultura y la memoria histórica.

El broche final del primer día lo puso una mesa redonda moderada por Ana María Mojarro y que contó con las archiveras del Ministerio, Nuria Nieto y Lucía Pedreira y nuestras compañeras de las Autoridades Portuarias Coia Escoda (AP Tarragona), Ana Espina (AP Gijón), Elena Lapidó (AP A Coruña), y Marta Villar (AP Bilbao). Todas ellas presentaron sus archivos, a través de sus experiencias y de las diferentes realidades de sus instituciones, dando su punto de vista sobre las cuestiones más relevantes que son comunes a todos los archivos: implementación de la administración electrónica, la conservación del patrimonio documental, su digitalización y su difusión, la importancia de todo ello para con la investigación. También se trató un punto clave de cara al desarrollo del Sistema de Archivos Portuarios, no es otra cosa que la necesidad de crear grupos de trabajo entre los archivos de las autoridades portuarias

con el fin de que este colectivo profesional desarrolle planes de trabajo comunes que nos impulse a mejorar el servicio de nuestras instituciones.

El segundo día empezó con la ponencia inaugural de la jefa del departamento de referencias del Archivo Histórico Nacional, Almudena Pedrero, que con la frase de cabecera "La historia se hace con documentos", siguió la estela de las Archiveras del MITMA exponiendo todos los fondos habidos en el AHN sobre puertos, desvelando a través dicha documentación la historia de los órganos encargados de la gestión de nuestros puertos: La Secretaría de Estado y del Despacho de Estado, los Ministerios de Ultramar, Obras Públicas y Fomento. Así mismo, hizo una interesantísima exhibición de fondos documentales de las antiguas colonias de Cuba, Puerto Rico y Filipinas.

La presencia y colaboración de ABADIB en estas jornadas se materializó con la presencia de Don Miquel Pastor Tous, miembro ilustre de la asociación balear. El director del servicio de biblioteca y documentación de la UIB, presentó uno de los proyectos más punteros del archipiélago en nuestro sector, la Plataforma d'Arxiu Històrics de les Illes Balears, esta plataforma se creó y se viene desarro-

Miquel Pastor Tous, cap d'unitat de la unitat de Projectes Documentals del Servei de Documentació i Arxiu de la Universitat de les Illes Balears.

llo por su equipo desde la UIB, con el objeto de aprovechar los materiales de muchas instituciones que tienen en sus archivos y que por ellas mismas no podrían tener una gestión de archivo adecuada. Plataforma que expondrá el mismo de manera más amplia y acurada en este mismo boletín.

La séptima ponencia a cargo de Miquel Pastor.

La octava ponencia trató también sobre las herramientas tecnológicas para los archivos, en concreto el uso de la inteligencia artificial aplicado a los portales de los fondos documentales. Un genial Xavier Mulet, Jefe de administración electrónica y gestión documental de la Autoridad Portuaria de Valencia y su colega Juanjo Sevilla, responsable de la gestión documental, firmaron una presentación muy amena e interesantísima en la que primeramente explicaron todo el trabajo que llevan desarrollando en la APV además de mostrarnos toda la tipología documental y los fondos que atesora dicha autoridad portuaria, haciendo esto de antemano para descubrirnos, con sumo detalle el portal web de su archivo

y los pasos que dieron para diseñarlo y ponerlo en marcha, desde el proceso de digitalización, la introducción de metadatos, el volcado de datos, el propio diseño del portal hasta llegar a la introducción del "algoritmo", de la IA. Obviamente, con este último paso se aplicaron en buena manera, explicando las vicisitudes para implementarla, pero explicando sus enormes ventajas a la hora de recuperar la información, tanto para los profesionales como para los usuarios externos. La ponencia terminó con un video-secuencia muy emocionante y divertido.

María González, Responsable de Gestión documental de Archivo de la Autoridad Portuaria de Barcelona, no pudo asistir a las Jornadas, pero nos hizo llegar un video con su exposición en la que presentaba su proyecto Port Semantics Tools una herramienta que citándola a ella es la fontanería del sistema de la administración digital en el sector Portuario, instrumentos técnicos de gestión documental avanzados como base sólida sobre la que construir la administración digital del sector portuario.

El broche final de esta edición de la Jor-

Pedro Mulet y Xavier Mulet (Autoridad Portuaria de Valencia) exponiendo su ponencia sobre la IA en los portales de archivo.

nadas Técnicas de Archivos Portuarios, la puso la segunda mesa redonda que tuvimos, donde el showman de nuestro sector Francisco José Valentín, Responsable de archivo y preservación digital en ODILO, interpreto magníficamente el papel (nada fácil) de maestro de ceremonias de un complicado coloquio en el cual se exponían diferentes realidades sobre la implementación de la administración electrónica de tres autoridades portuarias: la de Cartagena representada por Paloma Escudero, jefa de la división de innovación; AP de Ferrol con una espléndida Susana Menéndez, la única archivera de la mesa; y nuestra representación balear a cargo de nuestros compañeros ingenieros informáticos Javier Segovia, jefe de sistemas de información de infraestructura y Pedro Bauzá, técnico de la división de sistemas de información, que verdaderamente hicieron una excelente labor.

La mesa redonda pretendía ser una charla-debate donde cada autoridad portuaria expusiera sus realidades y experiencias a la hora de implementar la administración electrónica con su consiguiente política de gestión de documentos, y donde se pusieran a debate los diferentes puntos de vista sobre cómo debía de hacerse o como debe hacerse dicha implementación, puesto que en cada autoridad portuaria hay diferentes

políticas de gestión de los archivos, desde archivos únicos (que integran lo digital y el formato físico) hasta autoridades, como la balear, que tienen separados archivo electrónico y archivo físico.

Es evidente, que pese a que todas las A.P. pertenecen al mismo sistema portuario y comparten la mayoría de funciones y características, todas ellas poseen contextos e idiosincrasias que las diferencian del resto. De ahí el debate de quién debe llevar a cabo o cómo se debe llevar a cabo la implementación, sí que es verdad que hay un modelo teórico al que se aspira, pero el contexto hace que debamos seguir otros caminos para llegar a nuestro objetivo. De ahí a que informáticos, administradores y los propios archiveros tengamos encuentros y desencuentros a este respecto. Temas como: si es factible separar archivo electrónico del resto del archivo; si alguien de fuera de nuestra profesión está preparado para llevar a cabo la tarea de no solo implementar dicha funcionalidad sino de ser capaz de gestionarlo, teniendo en cuenta la perspectiva a futuro; cómo entra el archivo histórico en todo esto; estas cuestiones entre muchas otras parecía que iba a producir una acalorada discusión entre los participantes y sus antagónicas ópticas, lejos de eso, se construyó un bonito debate (aunque no exento de intensidad) donde se llegó a conclusión que son más

Segunda mesa redonda moderada por José Francisco Valentín (Odilo), con las colaboraciones de Javier Segovia y Pedro Bauzá (AP Baleares), Susana Menéndez (AP Ferrol) y Paloma Escudero (AP Cartagena).

los puntos que nos unen y en los que coincidimos (sobre todo el de la imperiosa necesidad de trabajar juntos por nos hacemos falta unos a otros), que los puntos que nos alejan. Además de que se reconocieron los aciertos por parte de los diferentes profesionales, en este coloquio se colocó la primera piedra para un puente que nos haga colaborar porque “juntos seremos mejores”.

Tras este excelente colofón final fue el propio director de la Autoridad Portuaria de Baleares, Jorge Nasarre quien hizo el discurso de clausura, que lejos de leer un artificial texto de despedida emitió un bonito e ilusionante mensaje sobre las jornadas y la importancia de nuestra profesión y de seguir reuniéndonos para llevar a cabo este tipo de actos.

El acercamiento podría ser un buen titular y conclusión final para estas jornadas, acercamiento como puente entre conceptos, entre posturas y entre personas.

Unas jornadas históricas tanto para la Autoridad Portuaria de Baleares por ser las

primeras que organiza, produciendo un acercamiento con los demás compañeros de las AP; históricas por ser las primeras en abrirse a otras entidades externas a Puertos del Estado, lo que da lugar a un acercamiento a otras instituciones del sector de la documentación, destacando el acercamiento con ABADIB que supone haber puesto los cimientos de una futura colaboración entre la Autoridad Portuaria y la asociación para lanzar proyectos expositivos. Por lo tanto, podríamos estar hablando de esta colaboración como acercamiento entre profesionales de la isla y acercamiento entre las diferentes instituciones del mundo de la documentación en Baleares. Así mismo, en la APB se está fraguando un gran equipo de archivo que con gran empeño y esfuerzo está logrando llevar a cabo grandes proyectos con el objetivo de acercar el enorme patrimonio de la Autoridad Portuaria de Baleares y la propia entidad a la ciudadanía.

—La mejor forma de acercar los puertos de Baleares a sus ciudadanos es a través de su patrimonio histórico documental—

Susana Menéndez (Autoridad Portuaria de Ferrol) presentando su proyecto de archivo electrónico

Curs: tecnologies de la informació per a professionals de la informació

Vicent Giménez Chornet

Palma, 26 de mayo de 2022

Los profesionales de la gestión de la información se enfrentan a los retos de una sociedad digitalizada. Ya quedan atrás procesos de trabajo que requerían tareas laboriosas para conseguir objetivos de gestión de la información.

Las tecnologías de la información y comunicación han venido para quedarse. Las generaciones más jóvenes ya han nacido en una sociedad digitalizada, y conocen algunas de las tecnologías, fundamentalmente las de comunicación en el uso de determinadas redes sociales, pero tanto jóvenes como profesionales avezados necesitan una actualización continuada de conocimientos en tecnologías de gestión que se actualizan y modifican a una gran velocidad. Estas tecnologías de gestión permiten hacer tareas determinadas para solucionar de forma eficiente objetivos marcados por el trabajo.

En el curso impartido en la sede de la Universitat de les Illes Balears se pretendió que el alumnado aprendiera sobre cuestiones que posiblemente le pueda acontecer resolver ante tareas

determinadas de la era digital, como conocer los formatos de las imágenes digitales, la conversión de formatos, la calidad de las imágenes, o tratamientos para modificarlas, con fines de conservación, de difusión en internet, de enviar a editoriales para imprimir, etc.; la realización de formularios en línea para análisis de públicos, o para realizar cuestionarios de satisfacción de sus usuarios; las listas de distribución relacionadas con los gestores de información para estar al día de noticias, cursos, publicaciones, resolución de dudas, etc.; la gestión de nuestras páginas favoritas de internet para consultarlas en cualquier lugar, o la creación un mapa de recursos, mediante la tecnología de Google maps, para difundir online los lugares que nos interesan: bibliotecas, archivos, museos, librerías, etc.

El alumnado ha tenido a su disposición estos temas, y en un aula dotada con ordenadores individuales se realizaron ealizado prácticas para saber usar estas tecnologías.

ABADIB

Associació de Bibliotecaris, Arxivers i Documentalistes de les Illes Balears

Curso: Tecnologías para el gestor de la información (6 horas)

Profesor: Vicent Giménez Chornet

Fecha: 26 de mayo 2022

Horario: de 15,00 a 20,30 horas

Lugar: Campus de la UIB. Ctra. de Valldemossa. Edifici Jovellanos,
Aula EDALJO2equipada amb 28 ordinadors

El profesional de la gestión de la información (bibliotecarios, archiveros, documentalistas, etc.) requiere de conocimientos tecnológicos para resolver las demandas que demanda su actividad laboral, o para resolver necesidades de información propias o de sus usuarios.

En este curso el alumnado aprenderá cuestiones que posiblemente puedan resolver algunas de sus necesidades en la era digital, como conocer los formatos de las imágenes digitales, la conversión de formatos, la calidad de las imágenes, o tratamientos para modificarlas, con fines de conservación, de difusión en internet, de enviar a editoriales para imprimir, etc. La realización de formularios en línea para análisis de públicos, o para realizar cuestionarios de satisfacción de sus usuarios. Las listas de distribución relacionadas con los gestores de información para estar al día de noticias, cursos, publicaciones, resolución de dudas, etc. La gestión de nuestras páginas favoritas de internet para consultarlas en cualquier lugar. O crear un mapa de recursos, mediante la tecnología de Google maps, para difundir online los lugares que nos interesan: bibliotecas, archivos, museos, librerías, etc.

Programa del curso

- Tratamiento de la imagen
- Formulario para encuestas de usuarios
- Listas de distribución
- Marcadores navegadores
- Mapa de recursos
- Debate abierto sobre recursos tecnológicos actuales

Requisitos para la impartición del curso:

- Ordenadores para cada alumno con conexión a internet.
- Instalación en cada ordenador del software GIMP (<https://www.gimp.org/>)
- El alumno debe tener una cuenta de Gmail.
- El alumno ha de traer un USB para poder llevarse el programa y los ejercicios realizados
- El alumno deberá traer de 3 o 4 imágenes con las que poder hacer prácticas. Imágenes de monumentos o lugares geográficos para los ejercicios de localización.
- Solicitud d'usuari de personal extern a UIBdigital explicant els detalls.

Inscripción del curso: Solicitud en <https://forms.gle/VzfnMXFG3rXy8bPj9>

Precio para asociados: 25 €, no asociados: 35 €

Ingreso en cuenta: ES65 2100 8440 4413 0050 3458

ABADIB. <http://www.abadib.es> El Monestir La Real, 07010. Palma. info@abadib.es NIF G07561319.
Número 31100002027 del Registre d'Associacions, de la C. Presidència del Govern de les Illes Balears

El nou paradigma arxivístic i la formació que l'acompanya

Joan Pérez i Ventayol

*Director de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents
Universitat Autònoma de Barcelona*

Aquest text és un extracte de dues conferències que es van impartir a la Universitat de les Illes Balears per part de l'autor del text el 4 d'abril de 2022.

El nou paradigma arxivístic

Quina relació tenim amb els documents, quina vinculació tenim amb els arxius? La relació més evident és la de la recerca històrica, per investigació, per assumptes personals o familiars, per temes funcionals o administratius o per simple curiositat. Per tant, motius diferents i variats. Però encara tenim una relació molt més evident amb els documents, fins a convertir-se en un element molt important -pràcticament essencial- a la nostra vida. Els documents ens acompanyen en tota la nostra trajectòria vital. La nostra existència queda plasmada i lligada als documents; fins i tot quan naixem i quan morim generem documents: la partida de naixement i el registre de defunció. Hi tenim una relació extremadament estreta. La nostra relació diària i quotidiana abasta des del lleure, al món escolar, l'acadèmic, el mèdic,

el laboral, el professional, el familiar, l'habitatge, la gestió del nostre dia a dia... Els documents, a més, canvien el nostre estat, tenen la capacitat de tenir efectes sobre nosaltres: en reconeixen drets i ens obliguen deures. I tot perquè s'ha establert al llarg de la història una relació de confiança de la societat amb aquest artefacte, amb aquest artifici que li diem document. Avui, sense documents, sense dades i sense informació no sabríem sobreviure.

Però l'arxivística, si agafem una definició àmplia, és moltes més coses. És la ciència que estudia i aplica els principis i els procediments metodològics i tècnics per la gestió, la conservació, l'organització, l'accés i la comunicació dels documents d'arxiu en qualsevol suport i forma, des del moment en què són generats, amb l'objectiu de preservar el testimoni dels drets i deures, els interessos, les evidències, la memòria i els recursos d'informació de les persones i les organitzacions. Una definició que ens deixa sense alè però que implica, com veurem, moltes coses.

Barack Obama, 44è president dels Estats Units entre el 2009 i el 2017, també té una relació molt gran amb l'arxivística. Durant el seu mandat, va ser molt conscient de la importància dels arxius en el procés de transparència, rendició de comptes i fiscalització del govern, uns processos d'obertura que milloren la democràcia i la confiança de la ciutadania cap als seus governants. El 28 de novembre de 2011, el president Obama va emetre un Presidential Memorandum (una ordre presidencial d'obligat compliment) titulat Managing Government Records en el qual es diu que quan els documents estan ben gestionats, les agències públiques poden utilitzar-los per avaluar l'impacte dels programes, reduir els esforços redundants, estalviar diners i compartir coneixement dins i entre les organitzacions. D'aquesta manera, una gestió adequada dels documents es converteix, diu, en l'eix vertebrador, en el pal de paller del govern obert. Aquesta declaració va tenir un impacte molt gran.

Amb això es posaven les bases d'un nou paradigma arxivístic que tendeix a veure el tractament documental com un tot, a partir del qual és necessari implementar un únic sistema de gestió documental per a cada organització per esdevenir una acció central en les polítiques de bon govern i transparència. Que sumat a un procés de canvi profund i de transició digital accelerat com el que

estem immersos té grans implicacions a la nostra disciplina, a la nostra professió. Quins nous paradigmes apareixen?

La transparència i l'accés a la informació

Existeixen dues lleis, la 19/2013 (estatal) i la 19/2014 (catalana), de transparència, accés a la informació pública i bon govern que entenen la gestió documental com el fonament tècnic del sistema general d'informació que cal bastir per assolir els objectius de transparència emanats d'aquesta normativa. Però, certament, anem una mica tard en el tema de la transparència. A Suècia, l'any 1766 s'aprovava la primera llei de llibertat de premsa, que permetia l'accés públic als documents del Parlament i del Govern. Però el que sí que no canvia és que cal disposar d'informació autèntica, fiable, actualitzada i a l'abast dels ciutadans. Per tant, la implicació dels professionals de l'arxivística aquí és gran: garantir el dret dels ciutadans sobre l'accés a la informació.

La protecció de dades

Ara bé, el nou paradigma arxivístic també ha d'atendre un altre dret bàsic dels ciutadans com és el de protecció de dades personals, i saber respondre a situacions de col·lisió de drets entre la prevalença entre el dret d'accés a la informació i el de la protecció de dades.

Conferències ESAGED-ABADIB

Dilluns, 4 d'abril de 2022

Universitat de les Illes Balears, Palma
A càrrec de *Joan Pérez i Ventayol*,
director de l'ESAGED UAB

11h, Edifici Ramon Llull:

La formació en arxivística i la inserció professional: el Màster Oficial en Arxivística i Gestió de Documents de l'ESAGED

18h, Edifici de Sa Riera:

El nou paradigma arxivístic: 20 anys de l'Escola Superior d'Arxivística i Gestió de Documents de la UAB

A més, la nova Llei Orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de Protecció de Dades Personals i Garantia dels Drets Digitals institucionalitza la figura del delegat de protecció de dades, en molts casos assumides per arxivers i arxiveres. Però què podem aportar? El coneixement d'on són les dades, quines són, quin nivell de protecció requereixen, quins documents, quins procediments o quins sistemes d'informació en tenen i, per tant, la certesa que podem garantir de nou drets dels ciutadans.

Administració electrònica, documents electrònics, signatura electrònica i preservació digital

Actualment, les evidències de les activitats de negoci de qualsevol organització, siguin en forma de documents electrònics o de dades, es generen en suport digital i això implica acompanyar els processos de transformació digital a les empreses i administracions. A més, la pandèmia de COVID-19 ha estat un accelerador d'aquesta digitalització. L'ús dels documents electrònics en totes les seves formes, dels expedients electrònics, de les evidències digitals o de les signatures electròniques comporta processos arxivístics clars i normalitzats. I també manejar normativa vinculada al procediment administratiu, a la protecció de dades, a la reutilització de la informació i haver de fer front a nous reptes com la preservació digital, l'obsolescència de formats o la relacions telemàtiques.

La gestió arxivística de dades

Aquesta transformació digital implica, a més, haver de fer un pas més en el tractament d'objectes digitals d'informació, com és el cas de les dades. La quantitat de dades que actualment es genera és immensa, també a les organitzacions. El fenomen de les dades massives està modificant la forma de generar coneixement en moltíssims camps, la presa de decisions, l'economia, les empreses i el sistema d'organització política i social. Però en

la gran majoria de casos les dades estan desestructurades, en diferents formats, disperses, etc. Extreure dades dels documents i dels sistemes d'informació és complicat i complex. Calen dades de qualitat per tendir cap a un model datificat comú. Normalitzar les dades en el moment en què es capturen. Fins i tot pensar com seran les dades abans de crear-les. Saber com descriure, classificar, gestionar i preservar-les és un repte majúscul per a l'arxivística, que s'hi ha d'enfrontar. També calen eines de visualització per generar productes d'informació, que serveixin per prendre decisions a fi de ser més eficaços.

Les xarxes socials i l'arxiu social

Per la seva banda, sempre s'ha considerat l'arxiu com un artefacte de control en mans dels poders i dels governs atès el seu privilegiat domini de la informació sobre la resta de ciutadans. Però es pot haver produït un canvi també en això. La democratització de l'arxiu, ja no vinculat al poder sinó a la ciutadania. La construcció de l'arxiu no per necessitats de control i poder sinó per aportació directa de la ciutadana, per la qual cosa canvien els relats i les històries "oficials". Per exemple, inspirat en la metodologia del col·lectiu nord-americà d'arxivers i tecnòlegs Documenting the Now a fi de deixar constància del moviment #BlackLivesMatter, l'Associació d'Arxivers de Catalunya va iniciar una campanya per preservar la documentació generada a les xarxes socials per part de la ciutadania arran dels atemptats a Barcelona i Cambrils l'agost de 2017. Es va centrar en la captura del hashtag #NoTincPor entre els dies 17 i 28 d'agost, amb un dataset format per més de 50.000 tuits. Es visibilitzava el relat ciutadà.

El mateix va passar amb el Referèndum de l'1 d'octubre de 2017. Es va fer una nova crida perquè els arxius del Principat participessin activament en la captació de fons generats per la ciutadania, per tal de completar la informació produïda a nivell institucional.

La campanya #ArxivemelMoment va permetre preservar 8,5 milions de tuits generats entre el 19 de setembre i el 5 d'octubre. I el mateix passà quan es va donar a conèixer la sentència del "Caso de La Manada" i a Twitter es va iniciar el hashtag #Cuéntalo amb què s'animava a visibilitzar casos d'abusos i agressions a dones. Fruit d'aquesta experiència s'han creat els conceptes de fons documental social o arxiu social, posant a prova les costures dels paràmetres, les funcions i les implicacions tradicionals de l'arxivística.

La gestió de la qualitat a les organitzacions, la gestió per processos i les ISO

El posicionament a les organitzacions és de vital importància per als i les professionals de l'arxivística, que esdevenen figures clau en l'anàlisi dels processos i els procediments de negoci i, sobretot, de les evidències documentals que es generen. I la derivada se situa en la implantació de sistemes de gestió documental vinculats, per exemple, al grup de normes ISO 30300 i 30301. Són normes internacionals que aconseguen una major transparència i una millor optimització dels recursos de les organitzacions. Una correcta gestió documental, a més, facilita la presa de decisions amb rapidesa i de forma efectiva, gràcies a la disponibilitat immediata de la informació.

Drets humans, memòria i reparació

D'altra banda, cal tenir en compte la relació existent entre els arxius, el concepte de memòria i molt especialment la defensa i protecció dels drets humans. Sobretot a països que han viscut transicions polítiques de dictadures a règims democràtics i en els quals les proves documentals han esdevingut elements per a l'assoliment dels principis de veritat i justícia i, per tant, són un suport essencial a les anomenades "polítiques de reparació". Ressitua el tradicional valor testimonial i probatori dels documents i els hi dona

una dimensió plenament democràtica. On queda la formació en aquest nou paradigma? El Màster en Arxivística i Governança de la Informació

L'ESAGED, o l'àmbit d'Arxivística i Gestió de Documents de l'Escola FUAB Formació de la Universitat Autònoma de Barcelona, ha inclòs en el seu programa formatiu un nou Màster en Arxivística i Governança de la Informació que respon, precisament, a la necessitat d'actualitzar els estudis actuals en sintonia amb l'evolució de la professió i de la ciència arxivística en els darrers anys. Adaptar-se a gran part dels desafiaments que implica el nou paradigma arxivístic.

En els seus inicis, ara fa vint anys, els estudis de l'Escola es van basar en vincular l'arxivística amb la gestió documental. Més endavant es va evolucionar cap a la integració amb l'administració electrònica i la transparència; i ara és el torn d'avançar cap a la gestió arxivística de dades, l'anàlisi i gestió de les organitzacions i l'aprofundiment tecnològic. De fet, els professionals de l'arxivística es posicionen cada vegada més a les organitzacions com a agents actius per a la gestió d'informació, entesa com un conjunt de dades, metadades, bases de dades, documents en qualsevol suport, entre d'altres, i treballen cada cop més amb eines tecnològiques. A més, en el context actual, totes les organitzacions, per petites que siguin, s'han vist immerses en la transformació digital. Cal una estructuració adequada de la informació davant l'ús creixent dels documents i de l'administració electrònica en qualsevol tipus d'organització, especialment la privada, veritable espai de creixement laboral per a l'arxivística. Però, al mateix temps, cal mantenir el compromís de l'arxiu amb la societat, la justícia i la memòria històrica. Així doncs, La governança de la informació va més enllà de la tasca merament operativa i ha de contribuir a la garantia dels drets dels ciutadans i tenir implicació social.

Dins aquest procés de creació del nou

Màster la legislació ens acompanya amb la transformació digital de l'àmbit públic. El decret 76/2020, del 4 d'agost, d'Administració digital aprovat per la Generalitat de Catalunya marca un salt qualitatiu en el canvi digital de l'administració catalana i la prestació de serveis públics, que passarà a estar basada en dades. Però sobretot cal destacar el reconeixement en aquest decret fa de la gestió arxivística de les dades com a evidències, com es pot veure al seu articulat (Secció quarta, Gestió arxivística de les dades i dels actius digitals, articles 22 a 26).

Així, aquests nous estudis de Màster incorporen, al costat dels continguts bàsics i de la metodologia arxivística, nous àmbits de coneixement adaptats a totes aquestes necessitats formatives. Com a continguts fonamentals es mantenen els fonaments d'arxiu, és a dir, entendre l'arxivística com una disciplina acadèmica i aplicada a l'estudi científic de la informació, les dades i els documents. Comprendre també el caràcter polièdric dels arxius: administratiu, cultural i social. Hi ha també l'estudi dels fons i dels productors de les institucions històriques públiques i privades, així com l'aproximació dels fons, documents i procediments del sector públic a l'època contemporània, amb el que implica la nova administració digital. També s'ensenyen les bases de l'ordenament jurídic públic i privat aplicable a arxius, documents i dades, així com el règim de responsabilitats.

Evidentment, és manté l'assignatura de classificació com un dels elements bàsics de la gestió documental pública i privada i les estratègies per implantar els sistemes de classificació corporativa. Vinculant la classificació amb els processos de negoci i altres eines arxivístiques, així com amb les polítiques de transparència i accés. I la part de descripció i recuperació de la informació fins i tot s'amplia, amb teoria i pràctica de la descripció arxivística i la recuperació de la informació i amb mètodes per permetre l'intercanvi de

dades i documents. Per la seva banda, es manté l'atenció als materials fotogràfics, gràfics i audiovisuals, així com la capacitat per a la seva valoració tècnica i documental. Juntament als aspectes de gestió de serveis d'arxius, de projectes i de comunicació, on es plantegen qüestions relacionades amb la creació i gestió de projectes d'arxiu i la seva planificació estratègica. On s'hi sumen, a més, les qüestions sobre comunicació, màrqueting, difusió, serveis pedagògics i els requisits de prevenció, restauració i conservació de la documentació física.

Vistos els elements fonamentals, cal dir que es modifiquen o s'incorporen al Màster altres àmbits de coneixement vinculats al nou paradigma arxivístic, com els sistemes d'informació i arquitectura de sistemes, amb coneixements de les tecnologies de la informació que inclouen maquinari i programari, tecnologies web, sistemes d'emmagatzematge de la informació i de gestió de bases de dades. L'enginyeria de processos i anàlisi documental també agafa un pes important amb el disseny de les funcions i els processos de negoci per determinar els requisits, les necessitats i els riscos documentals així com la millora de circuits documentals i fluxos d'informació. Aquí cal afegir la teoria i les habilitats per avaluar la documentació -analògica i digital- per aplicar criteris per gestionar el cicle de vida. A més de tenir presents la transparència i la regulació del dret d'accés a la informació pública enfrontant-se, a més, al dret a la protecció de dades.

La novetat principal en el pla d'estudis, però, és la governança de dades, on es miraran de transmetre coneixements sobre què són les dades, sobre la gestió del seu cicle de vida, com tractar-les des d'una perspectiva arxivística i ètica per tal que la seva qualitat es mantingui durant el seu ús, explotació, visualització. També qüestions relacionades amb els sistemes de govern de dades, repositoris, plataformes i sistemes de bases de dades. Aquí cal afegir-hi l'àmbit de

l'administració electrònica i la preservació digital per tal d'ensenyar en profunditat conceptes i eines d'administració electrònica i la implementació, normativa i aplicacions informàtiques de gestió d'informació i documentació a les organitzacions. També les polítiques de preservació digital per fer front als problemes de la conservació a llarg termini i les característiques d'un arxiu electrònic.

Per últim, es mantenen les pràctiques externes a centres d'arxiu públics i privats, a empreses i organitzacions, juntament als seminaris de caire professional i de recerca. Seminaris que enllacen amb la darrera acció dels estudis com és el Treball Final de Màster, on s'ha de dur a terme una investigació científica sobre un tema d'interès per a l'arxivística i la governança de la informació i defensar-la davant un tribunal.

Aquesta, doncs, és l'aposta de l'Escola, juntament amb els estudis d'especialització i de formació contínua, per donar resposta als reptes i desafiaments per a la nostra disciplina i la nostra professió que es configuren en aquest nou paradigma.

- [Vídeo a la presentació 1](#)
- [Vídeo a la presentació 2](#)

Joan Pérez i Ventayol durant l'exposició.

Part de l'equip organitzador de la Jornada. Julia Muñoz, Esther Molina, Montserrat Puyol i Joan Pérez.

Conveni...

El dia 4 d'abril de l'any 2022 l'ESAGED i l'ABADIB van signar un [conveni de col·laboració](#). Amb la signatura del conveni a partir d'ara els socis d'Abadib es veuran beneficiats de descomptes molt interessants en els cursos organitzats per ESAGED

Biblioteques escolars...

El mes de març de 2022 es varen celebrar les IV Jornades de Biblioteques escolars, una trobada professional on es varem compartir projectes i experiències i cuyos resultats es poden consultar a la seva pàgina web agrupades per illes:

[IV Jornades de biblioteques escolars a Mallorca](#) (2 de març)

[IV Jornades biblioteques escolars a Eivissa i Formentera](#) (10 de març 2022)

[IV Jornades biblioteques escolars a Menorca](#) (17 de març de 2022)

Fons digitalitzat...

L'arxiu històric del Servei de Biblioteca de la Universitat de les Illes Balears va presentar el fons etnogràfic d'Antoni Arribas (1926-2002), catedràtic de prehistòria i director d'excavacions de les ruïnes romanes de Pollentia. Inclou fitxers d'àudio i es pot consultar a través de la plataforma d'arxius històrics de les Illes Balears: [arxiu-històric.uib.cat](#).

Inauguració de la Biblioteca Encarnació Viñas al barri de Pere Garau

El mes de juliol de 2022 varem veure com s'ampliava la xarxa de biblioteques municipals de Palma amb l'obertura de la biblioteca Encarnació Viñas al barri de Pere Garau. D'aquesta manera la ciutat compta amb nou equipament bibliotecari que respon a les demandes històriques d'una de les barriades més poblades de Palma.

Inauguració de la nova seu de l'Arxiu municipal de Capdepera

El mes de desembre es va inaugurar la nova seu de l'arxiu de Capdepera, un nou equipament al centre del municipi que compta amb tots els equipaments necessaris per mantenir el fons patrimonial en condicions òptimes i amb espais adequats per difondre els resultats de les recerques que es duguin a terme.

Inauguració de la nova seu de l'Arxiu de Muro

Per Sant Antoni de 2023 es va inaugurar la nova seu de l'Arxiu de Muro, una fita que posa fi a 15 anys de treballs per aconseguir la transformació del magatzem de l'antiga Cooperativa Agrícola Murense en un arxiu modern adaptat als requisits de preservació i accessibilitat del fons que custodia.

Donació i cessió de drets del fons etnogràfic i de memòria oral del doctor Antoni Arribas a la UIB. Fotografia: UIB.

Biblioteca Encarnació Viñas. Fotografia: l'Ajuntament de Palma.

Inauguració de l'Arxiu de Capdepera.

Distinció com Acadèmic Corresponent electe de la Reial Acadèmia de Medicina de les Illes Balears...

al senyor Miquel Pastor Tous, cap d'unitat de projectes documentals del servei de Documentació i Arxiu de la UIB, per la seva trajectòria professional en el camp de les Biblioteques digitals i els arxius.

3er premi al projecte universitari més innovador de l'àmbit de la gestió de la informació i la documentació del SEDIC.

El passat 21 de novembre de 2022 es va fallar el VIII Premio al Proyecto Universitario más Innovador en el Ámbito de la Gestión de la Información y la Documentación que atorga la Sociedad Española de Documentación e Información Científica (SEDIC) en col·laboració amb el Departament de Biblioteconomia i Documentació de la Universidad Complutense de Madrid.

La nostra associada i arxivera municipal de Lluçmajor, Maria Nieto Cerdà, va ser guardonada amb el tercer premi pel seu Treball Final de Màster «Discriminación tecnológica en el acceso a la información pública de ámbito local», dirigit per Maria Teresa Fernández Bajón de la Facultat de Ciències de la Documentació de la Universidad Complutense de Madrid. El treball es centra en la problemàtica que presenta l'accés a serveis d'informació pública per part de col·lectius vulnerables i la discriminació que suposa aquesta bretxa digital.

El jurat ha valorat l'aplicació pràctica d'aquest projecte, l'adequació del treball de a les necessitats actuals del mercat en el sector de la gestió de la informació, així com la qualitat formal de les proposta.

L'acte de lliurament tindrà lloc durant les XXIV Jornadas de Gestión de la Información programades per al 27 i 28 d'abril de 2023 a la Biblioteca Nacional d'Espanya.

Premi Diario de Ibiza a la Promoció cultural...

a Fanny Tur, directora del Arxiu Històric d'Eivissa i Formentera per la seva trajectòria de més de 35 anys promocionant la cultura de les Illes Balears.

[Amplia la notícia](#)

1er trimestre 2023:

Assemblea general ABADIB

1er semestre 2023:

Convenis pendents amb: la Confederación de Archiveros Universitarios (CAU), Col·legi oficial de Bibliotecaris i Documentalistes de Catalunya (COBDC) i amb la Universitat de les Illes Balears (UIB).

Jornades FESABID. “El poder en tus manos: bibliotecas, archivos, museos” #JEID23, Granada 1 i 2 de juny de 2023.

2on trimestre 2023:

Conferències Escola superior d'arxivística i Gestió de Documenys (ESAGED) sobre noves formacions postgraus

2on semestre 2023:

Call for papers. Jornada ABADIB'23 sobre biblioteques

Vols participar?

[Afilia't...](#) tota la informació a la pàgina web.

Aquests són els beneficis pels associats de l'ABADIB:

1.- Descomptes a les activitats formatives ABADIB: cursos i seminaris

2.- Descomptes en títols de postgrau a través dels nostres convenis

3.- Assistència jurídica d'advocat amb descomptes

4.- Assessorament per part del Observatorio de Defensa de la Profesión de FESABID

5.- Accés a la borsa de treball pròpia

6.- Prioritat de publicació a les nostres revistes i butlletins

7.- Prioritat en la inscripció a les Jornades ABADIB

8.- Rebre informació actualitzada sobre les activitats de la comunitat professional a les Illes Balears

9.- Establir una xarxa de contactes professionals

10.- Tens una altra idea? Escriu-nos!

informacio@abadib.es

ABADIB

fesabid

GOBIERNO
DE ESPAÑA

MINISTERIO
DE CULTURA
Y DEPORTE